

Forsideillustration:

Havnepladsen i Christiansted på St. Croix

Akvarel af H. G. Beenfeldt, 1815

(Rigsarkivets kort- og tegningsamling, nr. 337.211 B)

En fortræffelig Constitution

– om konstruktion af social orden på de Dansk Vestindiske Øer i sidste halvdel af 1700-tallet

Gunvor Simonsen
Speciale i Historie og Internationale Udviklingsstudier
Vejledere: Michael Harbsmeier og Fiona Wilson
Roskilde Universitetscenter – november 2000

INDHOLDSFORTEGNELSE

FORORD.....	1
DE DANSKE SLAVESAMFUND – ET SPØRGSMÅL OM SOCIAL ORDEN	2
AT RETTE ET POSTKOLONIALT BLIK MOD DANSK VESTINDISK HISTORIE	5
Den postkoloniale position – en bevægelse fra fordom til fænomen	6
Sajds bidrag.....	8
Brimnes og undertrykkelseskosmologien	9
Mitchell og udvidelsen af forståelsen af hvordan magten fungerer	10
Tid, rum og krop som manipulerbare fænomener	13
Historierne om de caribiske slavesamfund	14
Britisk caribisk historiografi.....	15
Imperiets historie.....	15
Williams og James – introduktionen af økonomiske og sociale strukturer	15
Den caribiske socialhistorie.....	17
De seneste udviklinger – en caribisk kulturhistorie	17
Historieskrivningen om de Dansk Vestindiske Øer	19
De første beskrivelser af de Dansk Vestindiske Øer	20
Danmark som kolonimagt.....	21
Slavesamfundet på de Dansk Vestindiske Øer	23
Afrocariberne indskrives som aktive aktører	25
Tre tendenser i dansk vestindisk historieskrivning	26
Den sociale orden, det kreole samfund og fænomenerne tid, rum og krop	26
AT IVÆRKSÆTTE SOCIAL ORDEN – ANALYSE AF DEN LOKALE LOVGIVNING PÅ DE DANSK VESTINDISKE ØER FRA 1755-1803	29
Lovgivning som kildegrundlag for en undersøgelse af social orden	30
Kolonialisering og kreolisering af lovgivningen på de Dansk Vestindiske Øer	31
Det dansk vestindiske samfund – et kort snit	34
Adgangen til byens rum og regulering af byens landskab.....	38
Byen som repræsentant for orden	38
Handel	40
Værtshuse og udskænkning	42
Borgerskab mellem by og land	43
Iscenesættelsen af den sorte og den hvide krop	45
Adgangen til slavernes krop	45
Ordenshåndhævelse og farve	46
Straffens differentiering af kroppene	47
At klæde kroppen på.....	52

Mobilitet og kommunikation	54
Landskab og mobilitet	54
Sikkerhed og mobilitet.....	55
Det skriftlige bevis.....	56
De fremmede afrocaribere og eurocaribere	57
Muligheden for at forsamles	58
Fester	60
Adkomsten til og reguleringen af naturen og det produktive rum	60
Proportionalitet og antal	60
Udnyttelsen af landets rum	62
De naturlige ressourcer.....	63
Forestillingen om et samfund	64
At iværksætte social orden på de Dansk Vestindiske Øer – en opsamling.....	67
AT ANVENDE SOCIAL ORDEN – ANALYSE AF SKILDRINGER AF DET DANSK VESTINDISKE SAMFUND I PERIODEN FRA 1730-1790	69
Beskrivelserne som kilder til den sociale orden på de Dansk Vestindiske Øer	70
Rum.....	75
Orden og hierarki – det ordnede rum.....	75
Produktionen og det smukke landskab.....	77
Byen – den eurocaribiske orden eller stedet hvor flertydigheden opstod	78
Byens rum – at skjule eller vise kroppen	79
Krop	81
Den sorte krop som natur og historie.....	81
Den hvide krop og magtens ritualer.....	86
Rundt i landet.....	88
Mobilitet og kristendom	88
Arbejdet – at fæstne kroppen i tid og rum	90
Tidens ordning.....	92
At anvende social orden på de Dansk Vestindiske Øer – en opsamling.....	93
KONKLUSION	95
UTRYKTE KILDER	99
LITTERATUR OG TRYKTE KILDER.....	99

Forord

“make it your task not only to learn what is going on there through language, through specific programmes of study, but also at the same time through a historical critique of your position as the investigating person

[...] you take a risk to criticize, of criticizing something which is Other – something which you used to dominate. I say that you have to take a certain risk: to say I won't criticize” is salving your conscience”¹

Store ord er det, og jeg har da også kun taget nogle af de skridt, der kan retfærdiggøre brugen af så store ord, og sådan vil det nok altid være. Alligevel skal de med her, fordi de har inspireret mig til at skrive om “min egen” koloniale fortid – for så vidt man kan tale om, at historien tilhører nogen frem for andre – og om Danmarks bidrag til den historiske proces, der bl.a. har givet anledning til, at man kan studere faget International udvikling på Roskilde Universitetscenter.

Jeg har modtaget gode råd og forslag fra en del mennesker, og det skal de have tak for. Blandt dem skal nævnes, cand. mag. Erik Gøbel og cand. phil. Poul Erik Olsen, samt cand. mag. Jo Kjærsgaard, stud. mag. Line Balvig, stud. mag. Louise Steensgaard, stud. mag. Dorthe Seifert og stud. mag. Avner Shamir.

Endelig skal mine vejledere, i Historie, lektor, dr. phil Michael Harbsmeier, og i Internationale udviklingsstudier, professor, ph.d., Fiona Wilson have tak for at vejlede og for at undlade at vejlede, når det var på sin plads.

Gunvor Simonsen, november 2000

¹ Spivak, 1990, pp. 62-63

De danske slavesamfund – et spørgsmål om social orden

De caribiske slavesamfund var i radikal og dobbelt forstand nye.

Columbus navngav på sin anden transatlantiske rejse i 1498 en af øerne, i hvad der for ham var en ny verden, Santa Cruz. Godt tohundrede år efter, i 1700-tallets begyndelse, var stort set hele den caribisk-indianske befolkning af arawaker og caribier på forskellig vis blevet ofre for den europæiske kolonisation i Caribien. På de caribiske øer var der i 1700-tallet således ikke nogen oprindelig samfundsorganisering, som kunne præge det koloniale møde mellem europæere og afrikanere. I stedet var øerne befolket og blev igennem 1700-tallet stadigt genbefolket af mennesker af henholdsvis afrikansk og europæisk afstamning – og det var deres møde som kom til at præge de samfund, som opstod i sammenhæng med eurocaribisk kolonialisme.¹

De caribiske slavesamfund var nye, fordi de traditioner og diskurser f.eks. stand, der styrede forholdet mellem de forskellige grupperinger i europæiske samfund og i Danmark ikke havde nogen umiddelbar forankring i den caribiske samfundsformation.² Fraværet af historisk forankrede diskurser til regulering af over- og underordningsprocesser mellem de forskellige grupperinger i de vestindiske samfund stillede den gruppe i samfundet, der var stærkest, nemlig plantageejere og embedsmænd, overfor at skulle gennemtænke, hvilken orden, de fandt, var den bedste, og hvordan denne orden kunne udøves. Dette blev selvfølgelig ikke gjort i et historisk tomrum. Erfaringer fra Europa, Danmark og Vestafrika, specielt det nuværende Ghana, blev brugt. Men det må formodes, at disse erfaringer gennemgik en kreolisering, således at de genopstod som koloniale magtstrategier. De vestindiske embedsmænd og plantageejere var altså medvirkende til at sætte rammerne for, hvordan kolonialismen manifesterede sig og derfor også for, hvilken samfundsformation og hvilke magtrelationer den gav anledning til.

De caribiske samfund var også nye, fordi de opstod i krydsningen mellem slaveri og kapitalistisk plantagedrift. Denne konfiguration gav anledning til et slaveri af hidtil uset

¹ Indledningsvis skal jeg her kort redegøre for den terminologi, der er brugt ved beskrivelsen af de forskellige grupper på de Dansk Vestindiske Øer. Jeg har valgt at kalde de to hovedgrupper henholdsvis afrocaribere og eurocaribere ud fra et ønske om ikke at ville bruge hudfarve (sort/hvid) til at indikere gruppetilhørsforhold. Udover at være misvisende (f.eks. var Anna Heegaard, generalguvernør von Scholtens afrocaribiske samlever, ikke særlig sort, selvom hun blev opfattet som tilhørende gruppen af *frikulørte*), risikerer man med brugen af sort og hvid som samfundsmæssige kategoriseringer at videreføre en tradition, hvor disse betegnelser respektivt er blevet tillagt henholdsvis negative og positive konnotationer. Samtidig postulerer betegnelserne sort/hvid i højere grad et rigtigt modsætningsforhold, end betegnelserne euro- og afrocaribierne gør. Sidstnævnte understreger nemlig betydningen af den caribiske kontekst for alle involverede grupper. Jeg benytter dog de samtidige betegnelser, når jeg finder, at de er væsentlige for forståelsen af social orden på de Dansk Vestindiske Øer. Læseren vil derfor stifte bekendtskab med neger, frinегere, slaver, bosaler (dvs. de slaver, der var født i Afrika), maronnegere (dvs. de slaver, der for længere eller kortere tid flygtede fra deres ejere) og marqueronnegere (dvs. uarbejdsdygtige slaver).

² Med Danmark menes der i indeværende undersøgelse 1700-tallets statsretslige danske kongerige, hvor Als, Ærø og Jylland mellem Kongeåen og grænsen fra 1920 hørte til hertugdømmet Slesvig. Dog har jeg benyttet udtryk som "danske embedsmænd" uden at skelne mellem hvilke af monarkiets europæiske dele, de kom fra.

brutalitet.³ Mens man i oplysningstidens Europa talte om en forandring af forholdet mellem bønder, borgere og adel, blomstrede slavesamfundene i Caribien. Her var det ikke så meget frihed, som måderne hvorpå dets fravær kunne opretholdes, der stod på den eurocaribiske dagsorden. Denne periode rummede tilsyneladende så store modsætninger, at den giver anledning til at overveje sammenhænge mellem kolonialisme og europæisk funderede måder at udøve magten på. Eller med andre ord om kolonialismen skal ses som opstået i det koloniale møde snarere end at forstås som et europæisk fænomen.

Danmark blev involveret i eurocaribisk kolonialisme i 1672, da det efter en del forsøg lykkedes en lille og lidet glørværdig ekspedition at bosætte sig på øen St. Thomas. Senere i 1718 blev den nærliggende ø St. Jan bosat, og endelig i 1733 blev øen St. Croix købt af Frankrig. Det var disse tre små øer, der i 1700-tallet udgjorde den geografiske base for dansk involvering i eurocaribisk kolonialisme. Specielt på St. Croix udviklede der sig et fuldtonet sukkerproducerende slavesamfund, og det er da også primært slavesamfundet på St. Croix, der danner udgangspunktet for denne undersøgelse. Motivet fra dansk side var primært at få andel i de tropiske landbrugsprodukter, som kunne produceres her, men for den dansk vestindiske administration og plantageejere på øerne blev dette blot et blandt de mange forhold, som de søgte at forholde sig til og påvirke i det dansk vestindiske samfund.⁴

På grund af de ekstremt asymmetriske magtrelationer, som prægede de caribiske og det dansk vestindiske sukkerproducerende samfund, udgjorde slaverne på de Dansk Vestindiske Øer et i datiden helt unikt styringsproblem. I dansk vestindisk sammenhæng er det da også med en vis undren, at Hans West i 1790 fastslår, at "*1952 Blanke kan her leve trygge paa deres Liv og offentlige Rolighed, at de uden Opstand, uden at statuere grusomme Exempler, kan styre 22,448 Slaver er nok et sikkert Beviis paa en fortræffelig Constitution*".⁵ Hans West, der i sit forsvar for slaveriet i 1790 formulerede ovenstående, påpegede et væsentlig træk ved det dansk vestindiske samfund, nemlig at det, set med eurocaribernes øjne, gennem lange perioder var præget af en fortræffelig social orden. Wests undren bliver endnu mere iøjnefaldende, når man betænker administrationen og plantageejernes begrænsede kapacitet. Der var ikke mange embedsmænd og soldater, plantageejere og mesterknægte til at opretholde de underordningsforhold, som var en del af de dansk vestindiske slavesamfund.

Som alle slavesamfund var også de dansk vestindiske samfund afhængige af at kunne udøve vold for at opretholde den sociale orden. Når eurocaribernes antal tages i betragtning kan den fysiske voldsanvendelse ikke alene forklare, hvorledes den sociale orden på de vestindiske øer blev dannet og opretholdt.⁶ I caribisk historiografi har bl.a. historikerne Elsa Goveia og Neville Hall søgt at forklare den sociale ordens kontinuitet ved at henvise til slavernes internalisering af eurocaribiske ideer om dem. Historikeren

³ Denne konklusion drages på baggrund af Patterson, 1982, specielt p. 34, 54, 59, 72-73, 99-100, 113-114, 190, 198, , 255, 274-275, 285, 295

⁴ Af pladmæssige hensyn redegøres der i indeværende undersøgelse ikke for de Dansk Vestindiske Øers historie som sådan. Der henvises i følgende kapitel til fremstilling af dansk vestindiske historie.

⁵ West, 1790, p. 60

⁶ Hall, 1992, pp. 1-33

og forfatteren Edward/Kamau Brathwaite har stillet spørgsmålstejn ved denne fortolkning ved at påpege, at der kun sjældent findes belæg for, at denne internalisering fandt sted.⁷ Derfor må der have været andre strategier, andre former for magtudøvelse, styring og regulering, som var medvirkede til at skabe den sociale orden på de Dansk Vestindiske Øer. En måde at nærme sig disse andre former for magtudøvelse på er at undersøge reguleringen af tid, rum og krop. Ikke som abstrakte størrelser, men som dagligdags erfaringer. Altså tid, som arbejds- og fritid, rum som byens gader og sukkermarkernes indhegning. Krop som det, der arbejder, modtager straf samt klædes på til fest og begravelse.

Derfor skal denne undersøgelse og beskrivelse af de Dansk Vestindiske Øer styres af følgende spørgsmål: Hvordan blev den sociale orden på de Dansk Vestindiske Øer konstrueret via reguleringen af tid, rum og krop? – Samtidig vil et andet spørgsmål også søges belyst, nemlig spørgsmålet om hvilke magtrelationer denne regulering var udtryk for, og om det er muligt at sige noget om eksistensen af bestemte koloniale måder at håndtere magten på? Dette sidste spørgsmål besvares – så vidt muligt – ved at sammenligne vestindiske og danske forhold i datiden. Inden for denne undersøgelses rammer kan jeg ikke give et udtømmende svar på det sidste spørgsmål, men kan dog komme med nogle overvejelser om, hvad svaret kunne være.

Spørgsmålet om, hvordan den sociale orden på de Dansk Vestindiske Øer blev konstrueret via reguleringen af tid, rum og krop, besvares via specialets to hoveddele:

- *Første del* er en gennemgang og analyse af den lokale lovgivning i perioden fra 1755 til 1803. Analysen af den lokale lovgivning har som omdrejningspunkt temaerne tid, rum og krop, som de fremtræder i lovgivningen.
- *Anden del* er en gennemgang og analyse af de væsentligste beretninger fra de Dansk Vestindiske Øer i perioden fra 1730'erne til 1790'erne. Ligesom analysen af den lokale lovgivning har analysen af disse beretninger temaerne tid, rum og krop som omdrejningspunkt. Det betyder, at analyserne tager udgangspunkt i meget konkrete observationer af, hvorledes tid, rum og krop blev reguleret i dagliglivet og derfra bevæger de sig til mere overordnede overvejelser om, hvordan forestillinger om f.eks. borgerskab og natur opstod og ændrede sig gennem perioden.

Før dette kan gøres, er det imidlertid nødvendigt at træde et skridt tilbage og klargøre, hvordan denne undersøgelse placerer sig i forhold til tidligere forskning. Da undersøgelsen søger at afdække koloniale magtformer og dermed stiller spørgsmål, der rækker udover en snæver dansk vestindisk sammenhæng, gøres dette ved først at diskutere en del af den bredere forskning i og debat om kolonialisme og koloniale samfund. Dernæst gennemgås og diskuteres caribisk historieskrivning generelt og mere specifikt dansk vestindisk historieskrivning. På baggrund af disse diskussioner stilles spørgsmålet om konstruktionen af social orden på de Dansk Vestindiske Øer endnu engang.

⁷ Se Goveia, 1965, p. 94, Hall, 1992, p. 34 og p. 139, og Brathwaite, 1971, pp. 184-185

At rette et postkolonialt blik mod dansk vestindisk historie

Umiddelbart handler denne undersøgelse om konstruktion af social orden på de Dansk Vestindiske Øer i sidste halvdel af 1700-tallet, og om hvordan reguleringen af tid, rum og krop medvirkede til denne konstruktion.¹ Men undersøgelsen deltager også i et langt større projekt. Et projekt der søger at forstå, hvad det koloniale møde indebar for europæere og dem, de koloniserede. Dette projekt er ikke nyt, og jeg skal her primært koncentrere mig om en retning, en tilgang til det koloniale møde, der søger at forstå mødet ved at rette fokus mod, hvordan mødets aktører har skabt, og hvilke vilkår de havde for at skabe, mening ud af mødet. At denne retning er opstået på baggrund af og i opposition til andre måder at forstå det koloniale møde på vil blive klart via en gennemgang af britisk caribisk og dansk vestindisk historiografi.

For både at placere indeværende undersøgelse i forhold til det overordnede projekt, der drejer sig om at forstå kolonialismen, og det i en vis forstand snævre projekt, der fordyber sig i forholdene på de Dansk Vestindiske Øer i sidste halvdel af 1700-tallet, skal jeg imidlertid først introducere tre repræsentanter for en gruppe kulturforskere og -teoretikere, der med udgangspunkt i ovennævnte fokus har arbejdet med udviklingen af nye metoder til at forstå kolonialismen på. Det drejer sig om Edward Said, Niels Brimnes og Timothy Mitchell. Disse er alle tre karakteriseret ved at indtage, det jeg her skal kalde, en postkolonial position i forhold til studiet af kolonialismen. Deres fremstillinger, der kort skal gennemgås, har både direkte, men i høj grad også indirekte via den kritik de har afstedkommet, bidraget til den analytiske form og optik, som er opstået i løbet af undersøgelsen af konstruktionen af social orden på de Dansk Vestindiske Øer – og det på trods af at der umiddelbart er langt fra Caribien til Mellemøsten, som i en vis forstand er Saims og Mitchells fokus.

Kritikken af, men også dialogen mellem disse forskellige teoretiske og historiografiske tilgange til studiet af kolonialismen danner altså den platform, hvorfra den sociale orden på de Dansk Vestindiske Øer skal undersøges. – Og dog skal dette udsagn tages med forbehold. Spørgsmålet om konstruktion af social orden er nemlig ikke alene opstået som resultat af kritiske overvejelser af tidligere tilgange til studiet af kolonialisme og dansk vestindiske historie, det er også et resultat af en læsning af og om 1700-tallets Europa og europæiske kolonier – hvor orden dukker op igen og igen. Orden som organiserende ideal for praksis, i kunst, i videnskab og ikke mindst i udviklingen af den europæiske stats administrative værktøjer.²

¹ Disse tre fællesmenneskelige erfaringer har selvfølgelig hver især og også i par været gjort til genstand for både empiriske studier og teoretiske overvejelser. I indeværende undersøgelse er ønsket om at inddrage kombinationen af de tre erfaringer i forståelsen af social orden prioriteret højere end det detaljerede fokus på blot en af disse erfaringer. Dette empiriske fokus betyder imidlertid, at det ikke her er muligt at give en fuldstændig redegørelse for de opfattelser og teoretiske fremstillinger af, hvordan tid, rum og krop skal forstås og analyseres, som findes i den tilgængelige litteratur.

² En af hovedbestræbelserne inden for kunsten i Europa i 16- og 1700-tallet var at reducere det, der blev opfattet som naturens kaos, og skabe orden og harmoni. Den geometriske have og sonateformen inden for musikken er begge eksempler på denne bestræbelse. Se bl.a. Davies, 1997, pp. 577-675 og p. 1293, Scott, 1998, pp. 1-83, Jespersen og Ladewig, 2000, pp. 227-340, samt Bauman, 1995, pp. 1-17

Den sociale orden, som eftersøges i denne undersøgelse, skal derfor ikke udelukkende forstås som et analytisk redskab. Den sociale orden, eller mere præcist forsøgene på at iværksætte og anvende en særlig social orden, betragtes nemlig også som et egentligt historisk fænomen. Et fænomen der med rødder tilbage til bl.a. den videnskabelige revolution tog fart med oplysningstiden, og udmøntede sig i bestræbelser på at rationalisere – tælle, måle, veje, kategorisere og udregne – omverdenen. Disse bestræbelser slog også igennem hos statsmagten, som via rationalisering søgte at øge sine muligheder for at gribe styrende ind i befolkningernes liv. Forstået i denne historiske sammenhæng kan social orden, som både sociologerne James C. Scott og Zygmunt Bauman har påpeget, ses at have en vis målrettethed – orden implicerer nemlig her at skabe det manipulerbare og overskuelige samfund. Denne orden, der af Bauman ses som et af modernitetens væsentligst karakteristika, opnås via “*design, manipulation, management and engineering*”, og den administreres af institutioner, der “*successfully defend the right to manage and administer existence: the right to define order and, by implication, lay aside chaos, as that left-over that escapes definition*”.³

For så vidt som orden optræder som analytisk redskab og altså blot er en betegnelse for relationerne mellem afro- og eurocariberne i dansk vestindiske samfund, må det understreges, at disse relationer via eurocaribisk kolonialisme og dens møde med afrocari-berne blev underlagt forsøg på at skabe en særlig slags orden – og det er altså denne særlige orden, der eftersøges i indeværende undersøgelse.⁴

Den postkoloniale position – en bevægelse fra fordom til fænomen

At hævde nytten af at indtage en *postkolonial position* i forhold til studiet af kolonialismen vil sikkert få et øjenbryn til at rejse sig her og der.⁵ Denne skepsis kan tildels forstås på baggrund af de problemer, der altid opstår, når en broget samling af fremstillinger, hvis fokus og emnevalg ofte er vidt forskellige, kategoriseres under ét. Der er f.eks. meget langt fra den indiske litteraturforsker Homi Bhabhas svimlende analyser af litterære tekster til den palæstinensiske litteraturforsker Edward Saids mere historiske fremstilling af, hvordan europæere opfattede Mellemøsten. Men samtidig reflekterer

³ Bauman, 1995, p. 7

⁴ Bauman, 1995, p. 1-17

⁵ Se Dane Kennedy, 1996, pp. 345-363. I artiklen undlader Kennedy at skelne mellem historiske og litteraturvidenskabelige fremstillinger. Derfor retter han en fejlplaceret kritik mod de litteraturforskere, der har benyttet sig af postkoloniale tilgange til studiet af koloniale diskurser, idet han vurderer dem ud fra historiefagets metodiske redskaber. Et mere væsentligt bidrag til diskussionen kommer fra Thomas Blom Hansen, der i artiklen *Inside the Romanticist Episteme* fra 1995 hævder, at enhver teoretisk udvikling i dag må forstås ud fra spændingen mellem romantikkens ideer og oplysningstidens rationelle projekt. Og ud fra denne (i artiklen ganske svagt begrundede spænding) mener Hansen at kunne affærdige de udviklinger, som den postkoloniale position faktisk kommer med. Uden at afsøge eventuelt (post)koloniale erfaringers betydning for opkomsten af den postkoloniale position, forankres den udelukkende i den europæiske romantik. En argumentation som en læsning af Ashcroft, 1989, kan så tvivl om. Herudover trækker Hansen kun eksempler frem, der netop gør det modsatte af, hvad den postkoloniale position ønsker at gøre, som nemlig er at “*refute [...] the essentialism and celebration of authenticity and cultural superiority*” (p. 115). Og dermed rammer Hansen med sin artikel i høj grad ved siden af med sin kritik.

denne skepsis også, at den form for videnskabelighed, som den postkoloniale position indebærer, ikke er nem at bedrive, og at forskerne ofte begår de samme fejl, som de kritiserer en europæisk videnskab for at have begået før dem. At der alligevel her skal tales om en postkolonial position eller tilgang skyldes, at der er nogle fremtrædende epistemologiske og metodiske fællesnævnerne blandt denne gruppe forskere.

Derfor skal postkolonialitet også opfattes som en forskningsmæssig position i forhold til det udforskede. Der er med andre ord ikke tale om en egentligt samfunds- eller humanvidenskabelig teori, selvom der hyppigt, men altså misvisende, bliver talt om en sådan postkolonial teori. Præfikset *post* hentyder ikke kun til, at en del af de fremtrædende repræsentanter for denne position kommer fra tidligere kolonier, det spiller også på, at de i vid udstrækning er inspireret af hele den brogede samling af ideer og metodiske redskaber, som går under overskrifterne poststrukturalisme og dekonstruktion. Specielt sidstnævnte har primært haft sit udspring inden for sprog- og litteraturvidenskab, og det er således ikke nogen tilfældighed, at nogle af de primære repræsentanter for den postkoloniale position kommer fra disse videnskabelige discipliner.⁶

At indtage en postkolonial position i forhold til studiet af kolonialisme indebærer først og fremmest en afvisning af at beskrive virkeligheden som bestående af essentielle meningsgivende komponenter. I stedet opfattes virkeligheden som konstrueret af samfundets aktører. Derfor bliver udgangspunktet for en forståelse af kulturelle og sociale fænomener en undersøgelse af, hvordan disse fænomener bliver tillagt mening (konstrueret), snarere end en undersøgelse af deres eksistens som en funktion af underliggende strukturer. Strukturen opstår i denne position i nært samspil med og får mening gennem de historiske aktører. Ganske kort kan det altså siges, at det at indtage en postkolonial position indebærer et fokus på epistemologi frem for ontologi.

At virkeligheden således ikke indeholder egentlig essentielle eller universelle kvaliteter, har været brugt til at gennemføre en omfattende kritik af europæiske (der arbejdes desværre hyppigt med en forestilling om, at Europa kan forstås som en samlet kategori) forestillinger om ikke-europæiske kulturer og samfund. Disse forestillinger hævdes at være eurocentriske, det vil sige europæiske misrepræsentationer af disse sociale og kulturelle organiseringer. I forlængelse af at eurocentriske fremstillinger af fremmede kulturer er blevet kritiseret, ligger et forsøg på at skrive de kolonialiserede subjekter ind i historien som aktører, der prægede det koloniale samfund, de var en del af.⁷

Metodisk har et af de væsentligste redskaber for denne gruppe teoretikere været diskursbegrebet. Det er ved at arbejde med dette begreb at de har søgt at forstå forudsæt-

⁶ Udover Edward Said kan nævnes Gayatri Spivak og Homi Bhabha. I en caribiske kontekst skal vi se, at den der fornemst har introduceret disse ideer, er Kamau/Edward Brathwaite, der i 1982 blev professor i social- og kulturhistorie ved Det Vestindiske Universitet og i 1991 blev professor i komparativ litteratur ved New York Universitet (Higman, 1999, p. 140)

⁷ I en indisk kontekst har dette forsøg været repræsenteret af en gruppe af historikere og samfundsforskere tilknyttet tidsskrift *Subaltern Studies*. Denne gruppe søger at skrive en egentlig indisk historie ved at dekonstruere vestlige forestillinger om Indien, men f.eks. også ved at tage udgangspunkt i hvordan indere selv har reageret aktivt på den koloniale virkelighed. For en kritisk gennemgang af denne gruppes arbejder kan der henvises til Hansen, 1995, pp. 116-124

ningerne for det koloniale møde. Samtidig har disse undersøgelser ofte formået at dekonstruere viden og antagelser, som ellers har været opfattet som objektive fakta. Og hermed har de søgt at vise, at denne viden har en historie, en oprindelse som del af europæiske forsøg på at kolonialisere omverdenen og altså ikke kan antages at være udtryk for nogen universel eller sand erkendelse.

Saids bidrag

Et uomgængeligt bidrag til dette postkoloniale projekt er litteraturforskeren Edward Saids bog *Orientalism* fra 1978. Og det er da blandt andet også med udgangspunkt i en kritik af Saids tanker, at ideen om at undersøge den sociale orden på de Dansk Vestindiske Øer blev undfanget. I *Orientalism* argumenterer Said med udgangspunkt i historikeren og filosofen Michel Foucaults diskursbegreb og i filosofen Antonio Gramscis hegemonibegreb for, at “*the Orient is an idea that has a history and a tradition of thought, imagery, and vocabulary that have a given reality and presence in and for the West*”, og orientalismen beskriver Said som “*a system of knowledge about the Orient, an accepted grid for filtering through the Orient into Western consciousness*”.⁸ Denne konklusion kan Said drage på baggrund af en ganske detaljeret analyse af, hvordan Orienten har været behandlet i vestlig skøn- og faglitteratur, samt af hvordan videnskabelige institutioner har medvirket til at skabe regler for, hvad der meningsfyldt kunne siges om Orienten. Said argumenterer i forlængelse heraf for, at disse institutioner har medvirket til at opretholde helt bestemte forestillinger om Orienten, der var med til at skabe Orienten som en geografisk kategori, der kunne underlægges politisk kontrol. Saids værk peger altså på det væsentlige forhold, at kolonialismen hang sammen med de forestillinger, som europæerne gjorde sig om de koloniserede.

Said anser videnskabelige og skønlitterære tekster som diskursbærende, og han placerer dem i europæiske videnskabelige institutioner. Orientalismen opstår således i dette kompleks af tekster og institutioner. Denne tilgang til studiet af kolonialismen har to konsekvenser, som skal fremhæves her. For det *første* har orientalisme, som Said fremstiller den, ikke så meget at gøre med den virkelighed, som de mennesker, der var involveret i det koloniale møde, oplevede. Disse mennesker, hvad enten de var (eller er) embedsmænd, udviklingsarbejdere eller (post)koloniale subjekter forsvinder i Saids gennemgang, der forankrer orientalisme i det finkulturelle og det videnskabelige. Til forskel herfra skal her fremhæves en af hans væsentligste inspirationskilder, nemlig Foucault, der i bogen *Overvågning og Straf* via sit fokus på de institutioner, primært skole- og fængselsvæsen, der havde den direkte kontakt med og det administrative ansvar for de underordnede subjekter, gør dem nærværende i sin fremstilling. Dette sker ved at undersøge, hvordan rum og tid indhegner kroppen – elevens eller fangens – på forskellig vis. Således fremhæves bl.a., hvordan straffen i slutningen af 1700-tallet og begyndelsen af 1800-tallet i stadig stigende grad blev iværksat via en organisering af den straffedes tid, men også hvordan denne disciplinering iværksattes via en helt særlig organisering af rummet.⁹ Samtidig med at det egentlige erfaringsbærende koloniale

⁸ Said, 1995 (1978), pp. 5-6. Såfremt der ikke er tale om rene genoptryk vil læseren, første gang der refereres til et værk finde det originale udgivelsesår i parentes. Herefter angives kun året for udgivelsen af den udgave, jeg har benyttet mig af.

⁹ Foucault, (1975) 1977, specielt pp. 9-20 og pp. 176-201

subjekt forsvinder, fremhæver Said gang på gang europæiske fordomme om dette subjekt.¹⁰ Said tager imidlertid ikke skridtet til at undersøge sammenhængene mellem disse fordomme og kolonialismens konkrete manifestation i Mellemøsten. For at imødekomme denne kritik må et næste skridt derfor være at beskæftige sig med de institutioner, primært stat og handelskompagnier, der stod for den praktiske iværksættelse af kolonialismen, og undersøge deres rolle i de koloniale samfund.¹¹

Den *anden* og nok den alvorligste konsekvens af Saims måde at studere kolonialismen på er, at det koloniale møde hos Said næsten udelukkende fremstår som det moment, der giver anledning til europæiske forstillinger og praksisser om Orienten i Europa.¹² På trods af sit primære fokus på 18- og 1900-tallet, trækker Said temmelig ureflekteret linier tilbage til antikken med referencer til Homer og Herodot og til middelalderen med referencer til Marco Polo.¹³ Ved samtidig at introducere, hvad han kalder latent orientalisme, indikerer han, at forestillinger om Orienten ikke har ændret sig grundlæggende i de sidste godt 2000 år. Hermed giver Saims værk det indtryk, at europæisk kultur besidder en evne til at inkorporere det koloniale møde i et i forvejen fastsat system af viden og praksis. Europa forbliver med andre ord upåvirket af det koloniale møde.¹⁴

Brimnes og undertrykkelseskosmologien

Historikeren Niels Brimnes kommer i artiklen *Dansk kolonihistorie mellem historievidenskab og antropologi – et forslag til metode* med et bud på, hvordan det konkrete koloniale møde kan studeres samtidig med, at man fastholder Saims pointe om, at den viden, kolonimagten havde om koloniale samfund, var eurocentrisk. Til forskel fra Said tager Brimnes fat i de institutioner, der var direkte involveret i det koloniale møde – og dermed bringer han os nærmere på kolonialismens, i en vis forstand, primære aktører. Det koloniale møde må ifølge Brimnes studeres ved samtidigt at analysere de måder, hvorpå koloniale samfund blev beskrevet, og de handlinger koloniadministrationen foretog. Derved opnås nemlig en forståelse af, hvorledes beskrivelse og handling gensidigt konstituerer og begrunder hinanden eller med Brimnes' egne ord "*undertrykkelseskosmologiens praktiske omsættelse til bestemte beherskelsesstrategier (og omvendt)*".¹⁵ Det er denne diskurs eller denne dynamik, der ifølge Brimnes må danne udgangspunkt for en forståelse af mødet mellem kolonimagt og det for kolonimagten fremmede samfund. For Brimnes synes kortlægningen af denne undertrykkelseskosmologi imidlertid primært at indebære identifikationen af europæiske fordomme om de koloniserede subjekter – fordomme om afrikanerens barnlighed og inderens upålidelighed. Det er selvfølgelig klart, at disse fordomme også bidrog til at begrunde og måske specielt til at legitimere koloniadministrationens handlinger, men at reducere det koloniale møde til et spørgsmål om samspillet mellem fordom og handling synes at begrænse mulighederne for at sige noget om de kolonialiseredes vilkår i kolonisamfundet.

¹⁰ For eksempler på dette fokus se Said, 1995, pp. 38, 59, 96, 105-106, 111, 142, 149, 172 og 178

¹¹ Jeg er ikke alene om at rejse denne type kritik af Said, bl.a. har Niels Brimnes ytret lignende synspunkter, Brimnes, 1999, pp. 1-16 og Williams and Chrisman, 1993, pp. 150-161

¹² Said, 1995, p. 1, p. 22 og p. 196

¹³ Se f.eks. Said, 1995, p. 11, 20, 49, 55-73, 122, 155-156

¹⁴ Said, 1995, p. 67, men også p. 206, hvor Said introducerer et skel mellem latent og manifest orientalisme.

¹⁵ Brimnes, 1992, p. 112

Forbindelsen mellem fordom og handling synes ikke at kunne bidrage med en gennemgribende forståelse af det koloniale mødes indflydelse på de kolonialiserede subjekters vilkår. Dette gælder specielt i 1700-tallet, hvor udviklingen af redskaber til manipulation og regulering af psyken endnu ikke havde en særlig fremtrædende plads i europæiske styringsteknikker (der var f.eks. ingen skoler for afrocariberne i Dansk Vestindien).¹⁶ Man må formode at de kolonialiserede subjekter, i dette tilfælde de afrocaribiske slaver, ikke oplevede sig selv som barnlige, og derfor siger europæiske fordomme ikke tilstrækkeligt om de vilkår, afrocariberne agerede med og mod i det dansk vestindiske samfund. Brimnes' skel mellem kosmologi og strategi må derfor nuanceres, hvis målet er en indsigt, der rækker videre end til at forstå, hvordan kolonialadministrationen agerede på grundlag af fordomsfulde opfattelser af det samfund, der omgav den. Denne nuancering kan opnås ved som udgangspunkt at antage, at undertrykkelseskosmologien favner langt bredere end hos Brimnes.

Mitchell og udvidelsen af forståelsen af hvordan magten fungerer

En sådan udvidelse eller omformulering af magtens iværksættelse og anvendelse ses hos samfundsforskeren Timothy Mitchell, der foretrækker at tale om de mekanikker og teknikker, som medvirkede til at skabe en særlig repræsentation af virkeligheden. At Mitchell ikke taler om diskurs skyldes formodentlig, at han fokuserer på et fænomen, nemlig organiseringen af rummet og synet, snarere end på fortællinger om det koloniale subjekt. I stedet for at lade sin undersøgelse styre af reglerne for, hvad der kan siges/gøres og de deraf opståede sproglige kategorier, ser han nemlig på konstruktionen og betydningen af et særligt fænomen – en særlig erfaring, nemlig organiseringen og oplevelse af rum – for det koloniale møde. I *Colonising Egypt* fra 1988 argumenterer Mitchell med udgangspunkt i verdensudstillingen i Paris i 1889 for, at den måde europæere forstod Egypten på, var forankret i organiseringen af rummet som en udstilling.¹⁷ Udstillingen var ifølge Mitchell karakteriseret ved at referere til et punkt uden for sig selv, og dette punkt eller objekt konstituerede den virkelighed, som udstillingen repræsenterede. Og hermed skabtes en helt speciel virkelighedsoplevelse, der konstitueredes omkring skellet mellem en *virkelig* virkelighed (uden for udstillingen) og en slags forventningens virkelighed (længslen efter at opleve den *virkelige* virkelighed).

Men udstillingen indebar også, at virkeligheden måtte skabes som visuelt overskuelig, og det er specielt dette aspekt, Mitchell uddyber ved at undersøge, hvordan det blev brugt i Egypten som et kontrolinstrument ved bl.a. at skabe visuelle indtryk af strukturel orden. Mitchells knytter opkomsten af dette perspektiv sammen med udviklingen af kapitalistiske og industrielle produktionsformer i Europa og i europæiske kolonier samt med udviklingen af kommercialismen i Europa, men gør ellers ikke meget ud af at forklare disse sammenhænge. Dog påpeger han, at man udover de visuelle indtryk af strukturer også må indregne, at opkomsten af kapitalistiske produktionsformer og markeder skaber effekter, der bevæger sig udover deres umiddelbare rumlige og tidslige forankring og således formår at forbinde Egypten og Europa. En af de få gange Mitchell

¹⁶ Det er netop opkomsten af et apparat til styringen af psyken/sindet i 1800-tallet, som danner udgangspunkt for Foucaults analyser i *Overvågning og Straf*.

¹⁷ Se Mitchell: *Colonising Egypt*, 1991(1988), pp. 1-33

beskæftiger sig med den direkte sammenhæng mellem kapitalistiske produktionsformer og opkomsten af et visuelt indtryk af struktur, beskæftiger han sig med, hvordan bomuldsproduktionens organisering påvirkede den egyptiske bonde.¹⁸ Mitchell peger på mesterknægten og piskens væsentlige funktion i denne organisering. Og her viser Mitchell altså, hvordan strukturer også skabes i og med de historiske aktørers handlinger.

Ligesom Said starter Mitchell sin fortælling i sidste halvdel af 1800-tallet, og hans forsøg på at drage tidligere koloniale eller for den sags skyld europæiske erfaringer ind i sin analyse er da også temmelig begrænsede.¹⁹ Dette får ham ofte til at erklære magtteknikker for nye, hvor de formodentlig mest er nye i en egyptisk kontekst, men har præget kolonialismen og europæiske samfund i stadig stigende grad siden i hvert fald 1700-tallets begyndelse.²⁰ Da Mitchells bog med han egne ord er "*addressed to the place of colonialism in the critique of modernity*", kunne man have forventet en bedre forklaring på i hvilken forstand disse magtteknikker var nye.²¹ Ironisk nok slutter hans bog med en diskussion af Descartes præference for "*those towns of a regular pattern that are laid out by a designer*".²² Ved således at tage fat i Descartes, der som bekendt skrev i 1600-tallet, placerer Mitchell ideerne om rummets organisering i overskuelige lige linier tidligere end i resten af fremstillingen. Men udover Descartes kunne det jo for eksempel tænkes, at franskmænd og -kvinders oplevelser ved slaveauktioner i Caribien i 1600- og 1700-tallet også medvirkede til at skabe et særligt blik på de koloniserede kroppe.²³ Eller at sukkerplantagerne og den organisering af arbejdet, som fandtes her, påvirkede, eller i det mindste var en forløber for, organiseringen af egyptisk bomuldsproduktion.

Den særlig europæiske måde at se på, som Mitchell beskriver, ændres ikke, når hans fremstillings europæiske hovedpersoner kommer til Egypten, hvor rummet (Cairos gader, huse, mure og tårne) ikke er organiseret for at kunne ses eller overskues. Mens arabiske beretninger om Europa tages til indtægt for, hvordan europæerne var, anses

¹⁸ Mitchell, 1991, p. 96

¹⁹ En systematisk søgning efter artikler, der med udgangspunkt i de metodiske værktøjer de/konstruktion og diskurs søger at fremstille det koloniale møde, viser, at hovedparten placerer sig i 1800-tallets anden halvdel. Dette skyldes formodentlig, at det er i denne periode, at Storbritannien og Frankrig for alvor har redskaberne til at gribe ind i de samfund, de koloniserede, og samtidig hermed kan disse undersøgelser nemmere tage deres udgangspunkt i et simpelt modsætningsforhold mellem koloni og kolonimagt. Modsætningsforhold som ikke var så entydige i 1700-tallet, hvor man med den amerikanske historiker Holden Furberes ord "*holdt køer i Londons centrum, ligesom man holdt dem i Delhis centrum*" (citeret i Hoxcer, 1983, p. 13). At modsætningsforholdene ikke er så tydelige, kan imidlertid ses som en fordel i og med, at det således gør det nemmere at få et indblik i, hvordan de blev udviklet.

²⁰ Mitchell, 1991, f.eks. pp. 59, 67, 93-94, 95, 140, 175

²¹ Mitchell, 1991, p. 1

²² Mitchell, 1991, p. 178

²³ James C. Scott, der ellers har beskæftiget sig med modstandsformer blandt specielt bønder i Malaysia, har i bogen *Seeing like a State* fra 1998 beskrevet den administrative stats måder at simplificere virkeligheden på, således at den kan gøres til genstand for styringsforsøg. Scott benytter denne beskrivelse til en analyse af udvalgte postkoloniale staters fejlslagne forsøg på at forbedre vilkårene for deres befolkninger. Han har imidlertid ikke interesseret sig for, hvad det *koloniale* møde mellem den administrative stat og de koloniserede subjekter førte med sig. At den administrative stat opstod parallelt med og også i de koloniale samfund, interesserer ham tilsyneladende ikke, og han beskriver den administrative stat som et entydigt europæisk fænomen.

europæeres beretninger om Egypten at være udtryk for dette særlige europæiske syn. De to kulturer tillægges dermed en væsensforskel, og den ene bliver taget til indtægt for en tingenes tilstand, mens den anden blot narcissistisk søger at opleve sine egne forestillinger om det fremmede. Derfor forbliver europæisk kultur i Mitchells fremstilling, ligesom i *Orientalism*, underlig uberørt af det koloniale møde.²⁴

Hermed bliver kolonialismen for Mitchell et spørgsmål om, at europæere og egyptere overtager og gennemfører manipulationen af det omgivende samfund med forbilleder hentet i, hvad han ser som en europæisk forankret modernitet. Modernitet er med andre ord et eksklusivt europæisk fænomen, og kolonialismen er dette fænomens transplantation til ikke-europæiske samfund og kulturer. Når der således i indledningen spørges til, om man kan tale om egentlige koloniale magtformer, vil en læsning af Mitchell pege mod et negativt svar. Det forhold at kolonialismen kunne blive præget af og måske til dels opstå i mødet mellem koloniserede og koloniserende overvejer Mitchell desværre ikke.

At skabe rummet så det er overskueligt, fremtræder hos Mitchell som et af kolonialismens (og modernitetens) væsentligste karakteristika, og det er via denne organisering af rummet, at magten konstitueres. Han arbejder med en forestilling om, at kolonialismen medfører verden-som-udstilling – en total visualisering af omverdenen. Spørgsmålet er imidlertid, om dette ikke er en overdreven konklusion at drage på basis af de europæiske verdensudstillinger og kolonialismen i Egypten. Kigger man i den sammenhæng på Danmark, bliver det klart, at afrocaribisk kultur ikke kunne leve op til den danske/europæiske antropologis krav om autenticitet, og derfor blev denne kultur ikke visualiseret.²⁵ Danmark valgte tilsyneladende ikke at lade sine vestindiske kolonier repræsentere sig på nogle af 1800-tallets verdensudstillinger.²⁶ Vestindien bliver formodentlig først udstillet i Danmark på koloniudstillingen i Tivoli i 1905.²⁷ Her blev Grønland præsenteret som et primitivt fangersamfund, mens Dansk Vestindien blev

²⁴ Denne væsensforskel viderefører Mitchell i sin analyse af forskellen mellem arabisk og europæiske sprog, hvor arabisk pga. af fraværet af vokaltegn hævdes at være tættere på "*the play of difference that produces meaning*", hvorimod europæiske sprog ifølge Mitchell besidder en ubevægelighed, der gør dem mere tilbøjelige til at skabe en illusion om en objektiv virkelighed (Mitchell, 1991, pp. 148-149). Men dette fravær af vokaler er faktisk ikke et fravær, for vokalerne er knyttet i vise mønstre til konsonanterne alt efter hvilken gruppe af verber, der er tale om. Herudover er vokallydene på arabisk, ligesom på hebraisk, markeret ved at tilføje forskellige prikker til konsonanttegnet. At det samme par af konsonanter kan give anledning til forskellige ord, er for så vidt ikke anderledes end, at man på dansk har verber og substantiver, som et løb, en løber, at løbe. Udover at Mitchell her overdriver forskellen mellem de europæiske og det arabiske sprog, benytter han også en forestilling om, at man kan sætte lighedstegn mellem det enkelte sprog og muligheden for erkendelse.

²⁵ Høiris, 1988, pp. 95-119

²⁶ Mogensen, 1993, p. 43 og pp. 253-265

²⁷ Det har i hvert fald ikke været muligt af finde andre henvisninger til udstillinger, hvor Dansk Vestindien har været repræsenteret. I to nyere danske antologier om danskernes syn på fremmede kulturer *Dansk mental geografi* fra 1989 og *Danskeren og den ædle vilde* fra 1987 er Dansk Vestindien slet ikke behandlet. I tråd hermed findes der ikke i dag nogen akademisk institution i Danmark, der kan varetage studiet af de samfund, som blev skabt i Caribien i 1700- og 1800-tallet, hvorimod der er oprettet institutioner, hvor man kan studere Mellemøsten og Afrika. Hvorvidt dette skal forstås som et udtryk for en hang til at studere det, der kan konstrueres som radikalt fremmed, kan der her kun gisnes om, men det er dog slående at knap 250 års tilstedeværelse i Vestindien ikke har efterladt sig større spor i det danske akademiske landskab.

præsenteret som et lille Danmark i tropesol.²⁸ At Dansk Vestindien kunne rumme en kreolsk kultur, var altså ikke en del af den måde, denne koloni kunne forstås og repræsenteres på i 1905. Dette tyder på, at kolonialismen ikke kun drejede sig om at udstille, og at der var begrænsninger af, hvad der kunne opfattes som egnet til udstilling.

På trods af denne kritik af Mitchell har hans fremstilling stadig den væsentlige styrke, at den understreger, at konstruktionen af rummet som overskueligt er en måde at gennemføre magten på. Dermed fjerner han sig fra en forståelse af diskurs som snævert bundet til fordomme om andre folk og knytter undersøgelsen af det koloniale møde sammen med undersøgelsen af, hvordan basale fællesmenneskelige erfaringer manipuleres. Med understregningen af sammenhængen mellem rummets organisation og magtens konstitution ligger Mitchell på linie med et af de seneste bud inden for dansk antropologisk forskning på, hvordan rum kan bruges til at forstå den måde menneskelige relationer fungerer på. I bogen *Siting Culture* arbejder Kirsten Hastrup og Karen Fog Olwig med en forståelse af sted som "*demarcated in space and defined through time*".²⁹ Med andre ord klargør Hastrup og Olwig, at rum og tid ikke meningsfyldt kan behandles adskilt.

Mitchell inddrager altså et fænomenologisk perspektiv i studiet af kolonialismen og peger dermed på, at tingsliggørelsen af det koloniale subjekt afhæng af en del forskellige mekanismer, der som deres udgangspunkt havde manipulationen af det koloniserede subjekts erfaringer. I forbindelsen med studiet af de Dansk Vestindiske Øer er hans væsentligste pointe da netop også introduktionen af, hvordan menneskelige erfaringer (som rum, tid og krop) kan bruges som udgangspunkt for en forståelse af det koloniale møde og de magtformer, som udspillede sig i mødet.

Tid, rum og krop som manipulerbare fænomener

Fælles for Said, Brimnes og Mitchell er, at de undersøger *konstruktionen* af sociale relationer og kulturelle formationer og altså tager afsæt i en forestilling om, at virkeligheden ikke er givet a priori, men er skabt af de involverede subjekters praksisser. Hvor Said og Brimnes koncentrerer sig om fordomme, påpeger Mitchell, via sin undersøgelse af rummets omdannelse til et særligt sted, det frugtbare i at undersøge, hvordan manipulationen og konstruktionen af universelle menneskelige erfaringer udgør en del af udøvelsen af magt.

Inspireret af Mitchell anvendes i indeværende undersøgelse et fokus på fænomenerne tid, rum og krop og deres organisering i det koloniale møde af institutioner som den lokale administration og de vestindiske sukkerplantager. Disse fænomener er valgt, fordi de tilsammen favner ganske bredt i forhold til, hvordan subjektet kan relatere til omverdenen, og de kan derfor antages at kunne give en relativt dækkende indgang til undersøgelsen af social orden. Som før nævnt er undersøgelsens fokus primært rettet mod den

²⁸ Freiesleben, 1998, pp. 37-52 og Kildegaard, 1984, pp. 156-158

²⁹ Dog med den forskel at Kirsten Hastrup og Karen Fog Olwig i bogen *Siting Culture* sætter rummet som "*practiced place*" i forhold til udviklingen af forestillinger om nationalitet og etnicitet. Der lægges hermed op til, at analysen rettes mod, hvordan fællesskaber opstår og genopstår i praksis, mens det aspekt af rummets omdannelse til sted, som relaterer til, hvordan magten konstitueres mellem forskellige grupper inden for en given samfundsformation, ikke modtager samme opmærksomhed. (Hastrup, 1997, pp. 1-38).

organisering af tid, det rum og den krop, som slavesamfundets aktører umiddelbart blev konfronteret med i deres daglige liv. Og det er med dette som udgangspunkt, at den sociale orden søges indfanget. Derfor er nogle aspekter også behandlet mindre grundigt. Det gælder bl.a. religionens betydning for den sociale orden – den er kun behandlet, for så vidt den kan siges at have påvirket de tre temaer. Et andet aspekt, som har modtaget en mindre grundig behandling, er skabelsen af køn på de Dansk Vestindiske Øer. Når kroppen undersøges, er det således primært i forbindelse med konstruktionen af henholdsvis den sorte og den hvide krop. Det skyldes bl.a., at kvinden som eksplicit subjekt i specielt lovgivningen, først opstår i slutningen af perioden, og det således kun i ringe grad har været muligt at inddrage kønnet som en del af konstruktionen af kroppene på de dansk vestindiske øer. Men udover disse begrænsninger indeholder mit fokus også en anden og større begrænsning. Hele det kompleks af ideer om frihed og lighed, som dannede et af oplysningstidens kerneområder, har jeg kun behandlet, for så vidt de påvirkede den egentlige organisering af tid, rum og krop på de Dansk Vestindiske Øer.

Et fokus på tid, rum og krop tager afsæt i de kritikpunkter, jeg har rejst i forbindelse med diskussionen af Said, Brimnes og Mitchell. At gøre fænomener og deres reelle iværksættelse eller omsættelse til erfaringer til basis for undersøgelsen medfører nemlig, at de metodiske anvendelser af diskursbegrebet, som Said og Brimnes benytter sig af, opgives, og at undersøgelsen i højere grad henter inspiration fra Mitchell. At rette undersøgelsen mod det sted, hvor det koloniale møde primært udspillede, og mod de institutioner der tog sig af at organisere dette møde, betyder at fokus så vidt muligt rettes mod det direkte møde mellem kolonialiserende og kolonialiserede – selvom dette møde i Caribien udelukkende er beskrevet af eurocariberne. Dermed undgås tendensen, som både findes hos Said og Mitchell, til at gøre Europa til centrum eller udspring for det koloniale møde.

Men undersøgelsen har ikke kun taget form i forhold til en læsning af disse postkoloniale fremstillinger, den er, som nævnt, også en reaktion på, hvordan historierne om de dansk vestindiske samfund tidligere er blevet skrevet.

Historierne om de caribiske slavesamfund

I det følgende skal der derfor kort redegøres for udviklingen af caribisk, primært britisk caribisk, historiografi i løbet af de sidste hundrede år. Denne fremgangsmåde er valgt, fordi historieskrivningen om de Dansk Vestindiske Øer er så forholdsvis begrænset, at man kun sjældent kan spore egentlige historiografiske diskussioner eller udviklinger. At inddrage britisk caribisk historiografi kan imidlertid hjælpe med til at forankre historierne om de Dansk Vestindiske Øer inden for en bredere ramme. Og dermed bliver det muligt at identificere tre væsentlige tendenser indenfor dansk vestindisk historieskrivning og klargøre hvorledes følgende undersøgelse placerer sig i forhold til denne forskning.³⁰

³⁰ Gennemgangen af den britisk caribiske historiografi er for de tidlige fremstillings vedkommende i høj grad baseret på B. W. Higman's bog *Writing West Indian Histories*, 1999. Udover Higman har Eric Williams og Elsa Goveia også behandlet caribisk historiografi. I *A Study on the Historiography of the British West Indies to the End of the Nineteenth Century* fra 1956 gennemgår Goveia, som titlen indikerer, hvad der er skrevet om de britisk caribiske øer op til 1800-tallets slutning. Hun når således ikke til at

Britisk caribisk historiografi

Imperiets historie

De første universitetsuddannede historikere, som tog Caribien op som emne for deres forskning, var for en stor dels vedkommende amerikanere. Deres interesse for regionen opstod parallelt med USA's ekspansion i det caribiske område, men hang også sammen med interessen for at studere og forstå deres egen historie. Selvom kolonierne ofte blev studeret som selvstændige enheder, blev de også opfattet som del af en bredere kolonial og atlantisk historie og fremstillet som små hjul i den store mekanik, som styrede det britiske imperium. Samtidig blev de politiske kræfter, som bevægede historien, placeret i metropolen. Disse historikere fokuserede i høj grad på de institutionelle og politiske aspekter i kolonierne, der påvirkede deres forhold til kolonimagten. Men samtidig placerede de amerikanske historikere også forståelsen af Caribien inden for en økonomisk ramme – plantageproduktionen – og herved kom regionen til at fremstå som et homogent hele, der havde betydning for forståelsen af det britiske imperium.³¹

De britiske historikere, der beskæftigede sig med Caribien, synes i endnu højere grad end de amerikanske at have beskæftiget sig med de administrative og institutionelle sider af kolonierne, mens øernes økonomiske og sociale historie spillede en mindre rolle i deres fortællinger.³² Ved at koncentrere sig om de administrative og institutionelle sider af kolonierne undgik briterne imidlertid også at skrive særlig meget om øernes afrocaribiske befolkning. I 1900-tallets første halvdel var det altså britiske og især amerikanske historikere, der dominerede historieskrivningen om de britisk caribiske øer. Deres hovedinteresse var en anden end selve forståelsen af de caribiske samfund og kolonialismens betydning for disse samfund. Det var med disse historikere som vejledere, at caribiske historikere som Eric Williams og Elsa Goveia skrev deres ph.d.-afhandlinger.

Williams og James – introduktionen af økonomiske og sociale strukturer

1938 var et skelsættende år for historiografien om de britisk caribiske øer. Udover at markere hundredåret for ophævelsen af slaveriet i de britiske kolonier, var dette også året hvor C. L. R. James' studie af revolutionen på St. Dominique udkom og hvor Caribiens vel nok mest betydningsfulde historiker Eric Williams modtog sin ph.d.-grad fra Oxford Universitet for afhandlingen *The Economic Aspect of the West Indian Slave Trade and Slavery*.

beskæftige sig med, hvordan faghistorikere har behandlet caribisk historie. Williams har beskæftiget sig med historiografi i bogen *British Historians and the West Indies* fra 1964, men da han primært fokuserer på historikere, der har skrevet om det britiske imperium som sådan, har bogen ikke været brugbar i denne sammenhæng. Derfor er Higmans bog et væsentligt bidrag til denne del af caribisk historieforskning. Og noget tyder da også på, at det vil blive mere almindeligt at skrive om caribisk historiografi. I hvert fald er bind VII af Unescos serie *A General History of the Caribbean* planlagt til at skulle handle om dette emne. Endelig skal det nævnes, at jeg har valgt ikke at beskæftige mig med forskningen i dansk handels- og slavehandelshistorie, da dette ikke direkte berører selve forståelsen af de dansk vestindiske slavesamfund; for en præsentation af denne forskning kan henvises til Erik Gøbels *Danske oversøiske handelskompagnier i 17. og 18. århundrede. En forskningsoversigt* fra 1980.

³¹ Det skal indledningsvis pointeres at de forskellige fokus på historien, som beskrives i dette afsnit ikke strengt kan afgrænses i tid og at de forskellige former for historie ofte eksisterer parallelt med hinanden.

³² Higman, 1999, p. 66

James havde studeret marxismen; han blev senere trotskist. Inspirationen herfra medvirkede til, at han i *The Black Jacobins – Toussaint L’Ouverture and the San Domingo Revolution* søgte at beskrive og identificere de samfundsgrupper som fandtes på St. Dominique i 1790’erne. Han satte fokus på de forskellige og ofte modsatrettede interesser, som prægede disse grupper – samt disse interessers forankring i ejerskabet af jord.³³ Men udover at sætte fokus på de caribiske samfunds strukturelle indretning, indsatte James også afrocariberen som aktør i sin egen historie. *The Black Jacobins* er nemlig også historien om afrocariberen, specielt slaven, der på trods af hård udbytning fremtræder som en værdig bærer af civilisationen og som berettiget til heltestatus på linie med de store skikkelser i europæisk historie, såsom Napoleon. Det er da også med fornemmelsen af lederen af slavernes oprør Toussaint L’Ouvertures afgørende betydning for dannelsen af staten Haiti i 1804, at læseren forlader bogen. James’ bog kan derfor også ses som en forløber for nyere tids forskning, der forsøger at indskrive afrocariberne som aktører i slavesamfundet ved at undersøge deres modstandsformer. I bogen *Testing the Chains* fra 1982 fremhæver Michael Craton, en af repræsentanterne for dette fokus, da også James’ fremstilling som en primær inspirationskilde.³⁴

Men 1938 var som nævnt også året, hvor Eric Williams fik sin ph.d.-grad for den afhandling, der i 1944 blev til værket *Capitalism and Slavery*.³⁵ Et værk som har haft og stadig har afgørende betydning for caribisk historieskrivning og i det hele taget for forståelsen af kolonialismens indflydelse i kolonierne og i Europa.³⁶ I *Capitalism and Slavery* argumenterer Williams for, at slavehandlen og plantageslaveriet skabte den kapital, som gav startskuddet til den britiske industrielle revolution, samt at slavehandlen og plantageslaveriet i 1800-tallets slutning ophørte med at være profitabelt, og at det således var økonomiske snarere end humane overvejelser, der førte til ophævelsen af slavehandel og slaveri i de britiske kolonier. Williams’ historie drejede sig altså i allerhøjeste grad om de økonomiske sammenhænge, som knyttede kolonier og kolonimagt sammen, og det var i lyset af disse sammenhænge, han forstod slaveriet og slavesamfundet. Selvom *Capitalism and Slavery* repræsenterer et afgørende opgør med tidligere historikers mere glorificerende historier om britisk kolonialisme, opererede Williams imidlertid stadig med et perspektiv, der satte kolonimagten fremfor kolonierne. Dette var han sig fuldt ud bevidst og beskrev selv *Capitalism and Slavery* som “*first a study in English economic history and second in West Indian and Negro history*”.³⁷

Disse to forfattere, James og Williams, satte på hver sin måde rammerne for den britisk caribiske historiografi. Fælles for dem var, at de tog udgangspunkt i, hvad de anså for at være historiens strukturelle forudsætninger.

³³ C. L. R. James: *The Black Jacobins : Toussaint L’Ouverture and the San Domingo Revolution*; 1963 (1938)

³⁴ Craton, 1982, p. 11

³⁵ Eric Williams: *Capitalism and Slavery*; 1944

³⁶ Williams’ tese finder en klar parallel i værket *How Europe underdeveloped Africa* fra 1972, som er skrevet af en anden vestinder, nemlig Walter Rodney. *How Europe underdeveloped Africa* har haft afgørende betydning for debatten om kolonialismens betydning i Afrika og Europa.

³⁷ Williams, 1944, p. vii

Den caribiske socialhistorie

Parallelt med oprettelsen af Det Vestindiske Universitet og med uafhængigheden for en del af de britisk caribiske øer opstod en interesse, især blandt caribiske historikere, for at skrive historien om de caribiske samfund fra et caribisk perspektiv.³⁸ En af de væsentligste repræsentanter for denne gruppe var historikeren Elsa Goveia. Hendes interesse for spørgsmålet om slaveriets betydning for samfundet udmøntede sig i værket *Slave Society in the British Leeward Islands* fra 1965.³⁹ Det var Goveias intention at skrive en historie, der handlede om hele den caribiske befolkning, ikke kun den eurocaribiske overklasse. Goveias interesse hang sammen med hendes kritik af Williams. I artiklen *New Shibboleths for Old* fra 1961 argumenterer hun således for, at Williams fokus på de økonomiske sammenhænge mellem kolonier og kolonimagt, altså på det britiske imperiums historie, efterlod det indtryk, at caribisk historie ikke i sig selv var interessant.⁴⁰ En kritik, som i høj grad ligner den kritik, der indledningsvis blev rettet mod Saids fremstilling af orientalismen.

Lige fra etableringen af Det Vestindiske Universitet i 1950'erne havde historikerne ved universitetet imidlertid også haft en ambition om at orientere sig mod den caribiske region som sådan og ønskede altså en forskning med et mere komparativt islæt, men dette mål blev ikke opfyldt og er ikke blevet opfyldt i særlig høj grad.⁴¹ Selv Unescos *General History of the Caribbean – The Slave Societies of the Caribbean* fra 1997 synes at give overvægt til de tidligere britiske kolonier. Hvilket blot illustrerer, at Caribien på grund af sin fragmenterede politiske historie, som udover at kræve gode sproglige kundskaber også kræver viden og indsigt i de forskellige kolonier og kolonialmagters historie, stadig er en udfordring for de forskere, der er optaget af denne region. Indeværende undersøgelser kan desværre heller ikke siges at opfylde denne ambition.

De seneste udviklinger – en caribisk kulturhistorie

Med undtagelse af James' fremstilling af den haitianske revolution har størstedelen af historieskrivningen om Caribien understreget slaveriets negative og ødelæggende konsekvenser for de caribiske samfund og afrocariberne. Hvis afrocariberne var med i historien som andet end varer og arbejdskraft, var hovedvægten lagt på deres rolle som ofre for brutal vestlig udnyttelse. Resultatet var historiske fremstillinger, hvor afrocariberne fremstod uden handlingskraft og i sidste ende uden egen subjektivitet. Der synes at have været to reaktioner på denne type historie – to reaktioner som begge synes at være del af et mere generelt opgør med strukturalistisk orienterede tilgange til forståelsen af historien. Og som i den forstand har en del tilfælles med den forskningsposition, der tidligere blev beskrevet som postkolonial.

Den ene reaktion har fokuseret på slavernes muligheder for at agere kreativt og skabende i forhold til deres samfundsskabte underordning. Denne reaktion er bl.a. repræ-

³⁸ Da universitetet blev etableret hed det University College of the West Indies, i forbindelse med uafhængigheden blev dette navn ændret til University of the West Indies. Da forskellen ikke er væsentlig i indværende sammenhæng, har jeg valgt at betegne denne institution Det Vestindiske Universitet.

³⁹ Elsa V. Goveia: *Slave Society in the British Leeward Islands at the End of the Eighteenth Century*; 1965

⁴⁰ Goveia, 1961, p. 50

⁴¹ Higman, 1999, p. 125

senteret ved historikeren Michael Craton. Ønsket har været at skrive om afrocariberne som aktører med mulighed for at præge deres tilværelse – altså basalt en ny fortolkning af socialhistorien. Selvom det koloniale møde bliver fremstillet som en situation, hvor slaver og herrer konstant forhandler om, hvilke magtpositioner de hver især kan indtage, ændres billedet af den vestlige kultur og kolonialismens indflydelse på de caribiske samfund ikke væsentligt i denne forskning. Denne tilgang er blevet kritiseret for, at den ofte overser omfanget af de vilkår, som trods alt begrænsede slaverne og afrocaribernes mulighed for at agere.⁴² Dette skyldes, mener jeg, det ensidige fokus på slavernes mulighed for handling. I forhold til tidligere forståelser af afrocaribernes muligheder i slavesamfundet har tilgangen imidlertid nuanceret og er stadig med til at nuancere billedet af kolonialismens indflydelse på de koloniserede subjekter.

Den anden reaktion synes først og fremmest at have været fremført af historikeren og forfatteren Edward/Kamau Brathwaite, der af historikeren Higman karakteriseres som *“a practical postmodernist before the category existed”*.⁴³ Brathwaite har introduceret en anderledes ramme for forståelsen af det møde mellem europæisk og afrikansk kultur, som udspillede sig og stadigt udspiller sig i Caribien. Centralt for Brathwaites forståelse af britisk caribisk historie er begrebet kreolisering. For Brathwaite er kreolisering *“a way of seeing the society, not in terms of white and black, master and slave, in separate nuclear units, but as contributory parts of a whole”*.⁴⁴ Selve det kreolske samfund bliver derfor ikke kun opfattet som basis for undertrykkelse og brutalitet, men også som stedet hvorfra nye forståelser af historien og mennesket kan opstå – forståelser som ikke er præget af det monokulturelle samfunds tendens til at operere med vandtætte kategorier og polariserede værdier. Brathwaite lægger imidlertid mere vægt på eftersøgningen af, hvordan forskellige afrikanske kulturer har medvirket til at skabe caribisk kultur i dag, end hvordan europæiske kulturer har bidraget til dette.⁴⁵ En vægtning som er forståelig i lyset af situationen på mange caribiske øer i dag, hvor forsøget på at skabe et nutidigt samfund, der kan opleves som et meningsfyldt udgangspunkt for øens beboere og ikke blot som et tvunget eksil, spiller en væsentlig rolle. Brathwaite søger derfor i sine tekster *“a journey into the past and hinterland which is at the same time a movement of possession into the present and future”* hvorved *“we [afrocariberne] become ourselves truly our own creators”*.⁴⁶ Denne vægtning betyder imidlertid, at Brathwaite ikke i særlig høj grad beskriver, hvorledes også eurocariberne udviklede nye forståelser af sig selv og de måder de kunne udøve deres selv på i lyset af den koloniale situation.

At netop Brathwaite har brugt kreolisering skyldes formodentligt hans andet virke som skønlitterær forfatter. Begrebet kreolisering, der som akademisk term oprindeligt stammer fra sprogforskningen, har været væsentligt blandt caribiske forfattere. Disse forfat-

⁴² Sidney W. Mintz i Palmié, 1995, pp. 12-22

⁴³ Higman, 1999, p. 140

⁴⁴ Brathwaite, 1971, p. 307

⁴⁵ Brathwaite, 1971, pp. 306-311. Denne vægtning, om end i en anden form, ses også hos litteraturforskeren Benítez-Rojo, der i sin fremstilling af kreoliseringsprocessen placerer den i de tidlige caribiske samfund, hvor sukkerplantagerne endnu ikke havde vundet frem og derfor gav rum for en mere ligeværdig udveksling mellem europæisk og afrikansk kultur (Benítez-Rojo, 1992, pp. 41-47, og pp. 72-81)

⁴⁶ Citeret i Ashcroft, 1989, p. 147

tere har på grund af de caribiske samfunds unikke historiske omstændigheder ikke kunnet gribe tilbage til en prekolonial fortid eller til et ikke-kolonialt sprog i deres opgør med kolonialismen, således som det f.eks. har været muligt for den kenyanske forfatter Ngugi wa Thiong'o.⁴⁷

Udviklingen inden for britisk caribisk historiografi afspejles i høj grad i de vestlige historiefags udvikling. Således bliver overgangen fra politisk og økonomisk historie til en social historie med relativ stor vægt på de økonomiske forudsætninger for det sociale også beskrevet af Inga Floto i *Historie – En videnskabshistorisk undersøgelse*. Og hun ender også med at identificere et nyt gennembrud indenfor historieskrivningen, nemlig den såkaldte ny kulturhistorie, som i udpræget grad er inspireret af sprog- og litteraturvidenskab, og som i lighed med de andre humanvidenskaber er i gang med en omfattende udvikling af en anderledes tilgang til videnskab og et opgør "*med det moderne i bredeste forstand, med hele det moderne projekt, som handlede om rationalitet*".⁴⁸ Et opgør og en udvikling som har fået betegnelserne postmodernisme og post-strukturalisme og inden for kolonihistorie, måske specielt, postkolonialisme. Og det er her, i denne krydsning, at det bliver relevant at inddrage Said, Brimnes, og Mitchells tanker om og forslag til, hvordan kolonialismen kan studeres i denne undersøgelse af dansk vestindisk historie.

Historieskrivningen om de Dansk Vestindiske Øer

Som før nævnt synes en stor del af den historie, der er skrevet af danske historikere om Dansk Vestindien at være opstået i et historiografisk vakuum. Der refereres sjældent til caribiske udviklinger eller i det mindste til andre koloniale udviklinger, og det er heller ikke ofte, der refereres til internationale forskningsresultater og værker om Caribien. Samtidig spiller øerne heller ikke nogen væsentlig rolle i bredere fremstillinger af Danmarks historie. Her nævnes øerne således kun kort og overfladisk og næsten udelukkende, når de har haft betydning for det danske samfund. Oftest sker dette i forbindelse med forklaringen af den økonomiske højkonjunktur, som prægede især København i 1700-tallets sidste halvdel og bl.a. hang sammen med, at Danmark i udenrigshandlen kunne udnytte sin neutrale status under tidens stadig tilbagevendende krige. Perioden betegnes stadig den "*florissante tid*", selvom den jo i hvert fald ikke var særlig florissant for de afrikanere, der var indblandet.⁴⁹ På trods af den manglende orientering

⁴⁷ Udover Brathwaite er det specielt forfatteren og litteraturkritikeren Wilson Harris, der har stået for at udvikle dette begreb. For Harris var udryddelsen af den oprindelige caribiske befolkning at ligne med en katastrofe. I stedet for at se katastrofen som et negativt ladet begreb, ser Harris den som starten på de multikulturelle caribiske samfund, der via deres multikultur konstant sætter spørgsmålstegn ved entydige europæiske forståelser af verden (Ashcroft, 1989, pp. 146-48, pp. 155-194). Begrebet kreolisering har også været brugt af den norske socialantropolog Ulf Hannerz, der i bogen *Cultural complexity: studies in the social organization of meaning* fra 1992 argumenterer for, at kolonialismens påvirkning af den koloniserede kultur ikke medfører denne kulturs udslettelse, men derimod en ny kreoliseret kulturs opståen.

⁴⁸ Floto, (1985) 1996, p. 262

⁴⁹ En gennemgang af Gyldendals *Danmarks historie*, 1977-85, (for så vidt dette er muligt, da værket ikke har registre) og Gyldendal og Politikens *Danmarkshistorie*, 1988-91, viser således, at de Dansk Vestindiske Øer næsten udelukkende beskrives i forbindelse med handel, og når de kan sige noget om Danmark som kolonimagt. Samfundet på øerne beskrives sjældent, og når det sker, er beskrivelsen ofte temmelig overfladisk. F.eks. introducerer Kristian Hvidt i bd. 11 af Gyldendal og Politikens

mod anden caribisk forskning, er der imidlertid slående paralleller mellem de Dansk Vestindiske Øers historiografi og britisk caribisk historiografi. Paralleller som skal ses i lyset af denne generelle udvikling af humanvidenskaberne, som er skitseret ovenfor.

De første beskrivelser af de Dansk Vestindiske Øer

I 1700-tallet var der en del plantageejere, der beskrev de Dansk Vestindiske Øer. Eksempler på denne gruppe findes blandt de beretninger, der senere skal gennemgås. Plantageejerne vedblev imidlertid ikke med at beskrive de Dansk Vestindiske Øer. Embedsmænd, læger, præster og rejsende tog over, hvor plantageejerne slap, og stod for størstedelen af de beretninger om øerne, der blev skrevet i slutningen af 1700-tallet og i 1800-tallet.⁵⁰ Med undtagelse af missionæren C.G.A Oldendorp, er det for de Dansk Vestindiske Øers vedkommende ligesom for de britisk caribiske øer sådan, at det i høj grad er i plantageejernes beretninger, man finder beskrivelser af afrocariberne og deres indplacering i det vestindiske samfund, hvorimod gruppen af rejsende, embedsmænd, læger, lærere mv. ofte undlod at beskrive disse grupper. Et af de seneste eksempler på sidstnævnte gruppe skribenter er Kay Larsen, der med Erik Gøbels ord "*sad på stoffet*" i perioden før 1940, og som foretrak at beskrive pittoreske begivenheder og ikke viste interesse for større sammenhænge af økonomisk, social eller politisk karakter. Samtidig var han karakteriseret ved den samme form for antikvariske indsamling af information, som også fandtes blandt skribenter i britisk Caribien, der ligesom Kay Larsen, ikke var faghistorikere.⁵¹

Udover Kay Larsen skal også Sophie Petersens *Danmarks Gamle Tropekolonier*, der udkom i 1946, nævnes. Petersens bog forekommer nemlig at være en forløber for det første brede værk om Vestindien skrevet af danske faghistorikere.⁵² Forudsætningerne for Danmarks kolonier var for Petersen "*den eventyrlige Tid, Opdagelsernes Tidsalder*", og historien hun skrev, var historien om, hvordan det var lykkedes "*Danmark at skabe et Kolonirige*", som svarede til den dansk-norske stats betydning i europæisk sammenhæng.⁵³ I overensstemmelse med ønsket om at beskrive Danmark

Danmarkshistorie de Dansk Vestindisk Øer med ordene "*den mest festlige og farverige del af Danmark*". Herefter bliver læseren informeret om det "*triste*" faktum at "*dødeligheden blandt øernes negre*" var meget høj (Gyldendal og Politikens *Danmarkshistorie*, bd. 11, p. 20). Hvorfor det var så farverigt og festligt, samtidig med at dødeligheden var så høj, gives der ingen forklaring på.

⁵⁰ En gennemgang af *Slavery in the Danish West Indies A Bibliography* (Highfield, 1994) viser at de beretninger, der med sikkerhed kan bestemmes som kommende fra plantageejere placerer, sig i 1700-tallets første halvdel, men den viser også at selve antallet af beretninger stiger voldsomt i 1800-tallet, men at disse altså er skrevet af tilrejsende, embedsmænd, læger mv.

⁵¹ Gøbel, 1980, p. 536. Kay Larsen var oprindeligt handelsuddannet, men brugt en stor del af sin tid på litterært og historisk arbejde (Dansk biografisk Leksikon). I det Kgl. Biblioteks afdeling på Slotsholmen i læsesal Vest kan man få et indtryk af Kay Larsens dataindsamling ved at kigge på 8 kartotekskasser med håndskrevne kort betegnelset *Dansk-vestindiske og guineiske Personalialia og Data. Samling af mangfoldige Oplysninger om fremtrædende Personer i de paagældende Kolonier samt Institutioner, Kirker, Forter, Plantager – og Guinea- og Vestindiensfarere*. Et andet eksempel på denne tidlige historieskrivning er den hollandsk-reformte kirkes præst John P. Knox's bog *A Historical Account of St. Thomas W.I.* fra 1852, hvor slaverne stort set ikke nævnes. For kort gennemgang af de ikke-akademiske historier om Britisk Vestindien kan der henvises til Higman, 1999, pp. 46-65.

⁵² Sophie Petersen var uddannet geograf og var i mange år gymnasielærer. Hun var således ikke uden akademisk træning, hvilket bogen også bærer præg af (Dansk Biografisk Leksikon).

⁵³ Petersen, 1946, pp. 7-8

som “*Kolonirige*” dækkes alle de danske kolonier, ikke kun de vestindiske. I sit forsøg på at konkludere på sin historiske fortælling søger hun i sagens natur at tage stilling til, hvorfor Danmark holdt op med at være kolonimagt (i Vestindien), og hun når frem til, at det var fordi, der aldrig var nok danskere på øerne. Herudover lader hendes forståelse af slaveriet og slavesamfundet meget tilbage at ønske, bl.a. afsluttes kapitlet om “*Slavernes Forhold*” med en yderst ubehagelig – og racistisk – skildring af “*Neger-slavernes Raceejendommeligheder*”, der uden at blinke fastslår, at “*I legemelig Henseende er Negre langt tidligere udviklet end f. Eks. Nordboere; men de har tilgængelig kortere Levetid og kunde derfor ikke i saa mange Aar gøre Nytte paa Plantagerne. De er af Karakter barnlige og impulsive, lever planløst fra Dag til Dag og har kun ringe Lyst til at arbejde*”. Endvidere er de “*lærenemme med en stærkt udviklet receptiv Hukommelse, men med størst Lyst til ureflektet Efterabelse*”, og endelig fastslås at “*meget af den gamle afrikanske Vildskab boede stadig hos dem og gav sig Udslag i hemmelig Fetishdyrkelse og under Oprørerne i Udøvelse af Grusomheder*”.⁵⁴ Petersens beskrivelse af afrocariberne adskiller sig ikke i synderlig grad fra, hvad Hans West skrev mere end 150 år tidligere, og dog er der den forskel, at Petersen har en langt bedre klangbund for, hvad hun skriver, i og med at forskningen og videnskaben om race- og racehygiejne i 1940’erne var veludviklet og tildels stadig bredt accepteret. I hvert fald kunne afrocariberne stadig beskrives med udgangspunkt i dette sprog.

Danmark som kolonimagt

Ligesom for de britisk caribiske øers vedkommende er den første faghistoriske fremstilling af øernes historie, *The Danish West Indies under Company Rule (1671-1754)* fra 1917, skrevet af en amerikaner, nemlig Waldemar Westergaard. Westergaards interesse i Dansk Vestindien skyldtes formodentlig først og fremmest hans danske baggrund, men da denne interesse i andre henseender primært ledte ham mod studier af forhold i Danmark, må lige netop interessen for Dansk Vestindien også sættes i sammenhæng med det caribiske forskningsfelts øvrige udvikling i Amerikas Forenede Stater – hvilket Westergaard også peger på i sit forord.⁵⁵ Westergaards fremstilling er den første, som er baseret på en gennemgang af det kildemateriale, administrationen skabte. Perspektivet er det samme som det, amerikanske og britiske historikere, der skrev om de britisk caribiske øer før anden verdenskrig, opererede med. I lighed med andre amerikanere er der lagt forholdsvis stor vægt på de økonomiske aspekter af øernes historie. Westergaards historie er ganske deskriptiv og forsøger ikke at give en samlende fortolkning af øernes historie. Westergaards bog får imidlertid længe lov til at være den eneste egentlige akademiske fremstilling af øernes historie.

Blandt danske faghistorikere er det først i løbet af 1940’erne, at en egentlig interesse for kolonihistorie opstår. Af bredere værker gav denne interesse sig i første omgang udslag i serien *Vore Gamle Tropekolonier*, der udkom i 1952-53 og igen i 1966-67. Ligesom Petersens fremstilling dækkede *Vore Gamle Tropekolonier* alle de danske koloniers historie. Værket er stadig et af hovedværkerne til de Dansk Vestindiske Øers historie. Dette skyldes primært det omfattende kildemateriale, som forfatterne har bearbejdet – samt den detaljerede kronologiske gennemgang af øernes historie, der skaber en god

⁵⁴ Petersen, 1946, p. 329

⁵⁵ Westergaard, 1917, p. v og Dansk Biografisk Leksikon

forudsætning for senere tematiske studier.⁵⁶ Udover Georg Nørregaard, som nævnes i Petersens forord, synes ingen af værkets forfattere tidligere at have beskæftiget sig med vestindisk historie, og det var da også kun Nørregaard, der vedblev at interessere sig for kolonihistorie, specielt slavehandlens historie.⁵⁷

Umiddelbart synes *Vore Gamle Tropekolonier* at være et forsøg på at skrive en fuldstændig historie om de Dansk Vestindiske Øer.⁵⁸ Alt bliver behandlet lige fra øernes økonomi, deres administration, plantagedriften til eurocaribernes dagligliv. Slaverne og afrocaribernes vilkår og muligheder hører vi dog kun om i temmelig skarpt afgrænsede afsnit, hvis informationer kun sjældent bruges i beskrivelsen af de andre dele af det dansk vestindiske samfund. I afsnittene beskrives afrocaribernes vilkår som ganske statiske, og derfor opstår det indtryk, at afrocariberne står uden for historien. Hele den debat, som fulgte i kølvandet på *Capitalism and Slavery*, synes ikke at have påvirket forfatterne i synderlig grad, og heller ikke James' forsøg på at beskrive slavesamfundet som et eksempel på hård undertrykkelse og intense interessemodsætninger synes at have påvirket forfatterne. I det omfang de refererer til anden litteratur, er det udelukkende til litteratur, der snævert omhandler de Dansk Vestindiske Øer.

Forfatterne synes ikke i samme grad som Petersen, der skrev under anden verdenskrig, at have kunnet arbejde ubesværet med at beskrive Danmark som en glørværdig, men lille kolonimagt. Specielt Vibæk, forfatteren til værkets andet bind, *Vestindiens Storhedstid*, synes i lyset af anden verdenskrig at have haft en forståelse, om end den var temmelig absurd, for slavernes situation. Vibæk karakteriserer med ubehag de Dansk Vestindiske Øer som "*krematorier, som ikke alene opslugte fødselstilvæksten, men som for St. Croix's vedkommende årligt forbrændte en tilførsel af 575 nye slaver*".⁵⁹ Vibæk erstattede ikke dette ubehag med en vision, som kunne have ledt til en undersøgelse, der

⁵⁶ *Vore Gamle Tropekolonier* udkom første gang i 1952-53. I det følgende refererer jeg udelukkende til bind 1-4 i af værket *Vore Gamle Tropekolonier* 2.udg. 1966-67. Disse bind omhandler de dansk vestindiske kolonier. Endvidere skal jeg her nævne et nyere værk, nemlig Ove Hornbys *Kolonierne i Vestindien* fra 1980. Dette værk der blev udgivet som en del af Politikens Danmarks historie, repræsenterer ikke et egentligt nybrud i forhold til *Vore Gamle Tropekolonier*. En hvis mængde nyere forskning om øerne er inddraget, men ellers er der i store træk tale om en revideret og forkortet udgave af *Vore Gamle Tropekolonier*.

⁵⁷ For Nørregaards vedkommende kan der henvises til de i Gøbel, 1980, nævnte artikler. For Bro-Jørgensen gav arbejdet med værket *Vore Gamle Tropekolonier* sig udslag i at han via sit arbejde som arkivar var med til at udarbejde registraturer over arkivfonde med relevans for kolonihistorien, men han skrev tilsyneladende ikke andre historiske værker eller artikler om Dansk Vestindien. Vibæk bidrog senere med *Reform og Fallit*, bind 10 til Politikens Danmarks Historie (1964), men skrev altså ikke mere af betydning for dansk kolonihistorie. Disse tre historikere havde alle en fælles interesse i handelshistorie og økonomisk historie. For Skrubbeltrang var studiet af Dansk Vestindien kun et kort afbræk i et livslangt studie af dansk landbohistorie, hvis sigte i høj grad var kortlægningen af de økonomiske forhold for den danske landbefolkning. (Se Dansk Bibliografisk Leksikon).

⁵⁸ Gøbel karakteriserer ganske vist bøgerne som handelshistorie, men dette synes ikke at stemme overens med en nøjere gennemgang af bøgernes indhold. Bind 1 handler for en stor dels vedkommende om handelskompagnerne, men dette er ikke tilfældet for de kommende bind.

⁵⁹ Vibæk, 1966, p. 176. Fridlev Skrubbeltrang, forfatter til værkets tredje bind *Politiske Brydninger og Social Uro*, har ikke den samme medfølelse. Han skriver bl.a. at "*vedholdenhed og flid var ikke de indfødtes styrke*" (p. 148) og karakteriserer afrocaribernes handlen under landarbejderopstanden i 1878 med ordene "*drik, ophidselse, fanatisme og massesuggestion*" (p. 208). Denne opfattelse af en stor del af de Dansk Vestindiske Øers befolkning var naturligvis ikke motiverende for at skrive dem ind i historien.

i højere grad understregede, hvordan slaveriet var med til at skabe det dansk vestindiske samfund. Det nærmeste, forfatterne kommer på en fælles ramme eller optik for deres projekt, er at beskrive Danmark som kolonimagt, og derfor får administrationen og dens politikker en temmelig stor vægt i behandlingen. Hermed lægger *Vore Gamle Tropekolonier* sig op af de fremstillinger, der blev skrevet af især de britiske historikere i især første halvdel af 1900-tallet, der, som nævnt, ofte fokuserede på de administrative og institutionelle aspekter ved koloniernes ledelse.⁶⁰

Antropologen Karen Fog Olwig mener, at de første forsøg på at skrive dansk vestindisk historie var præget af organiseringen og naturen af de dansk vestindiske arkivalier, der jo er udsprunget af den danske koloniadministrations arbejdsområder og interesse-sfærer.⁶¹ Men denne forklaring synes at forklejne, at den form for historie, som *Vore Gamle Tropekolonier* repræsenterer, først og fremmest må ses som udtryk for en særlig form for spørgsmål og særlig vægtning af, hvad der blev anset for meningsgivende at skrive historie om. En vægtning som altså kan genfindes inden for britisk caribisk historiografi. Olwig er da heller ikke fuldstændig konstant i sit syn på, hvordan denne form for historie skal forstås. Andet steds stiller hun således med udgangspunkt i en skarp kritik af netop denne type historie spørgsmålet: “*Hvad skal vi med dansk kolonihistorie?*”.⁶² Hermed indikerer hun, at den eurocaribiske del af det samfund og den kultur, som blev skabt på de Dansk Vestindiske Øer, mens Danmark var øernes kolonimagt, er uinteressant. Dette har, som vi senere skal se, konsekvenser for hendes forståelse af den afrocaribiske kultur. Samtidig afskriver hun, at indsigt i dansk kolonihistorie kunne være en god forudsætning at have for nutidige ulandsarbejdere og -forskere.

Slavesamfundet på de Dansk Vestindiske Øer

Det næste bredere værk om dansk vestindisk historie, *A History of the Virgin Islands of the United States*, udkom i 1974 og er skrevet af gyaneren Isaac Dookhan, der var uddannet ved Det Vestindiske Universitet. Det var øernes og ikke kolonimagtens historie, Dookhan skrev. Dette gav sig udslag i, at hans fremstilling periodemæssigt strakte sig fra den præcolumbianske tid til 1960'erne. Samtidig var hovedvægten i hans fremstilling lagt på en beskrivelse af slavesamfundets ud- og afvikling. Hans fremstilling er imidlertid i høj grad en ny fortolkning af oplysninger fra *Vore Gamle Tropekolonier* og *The Danish West Indies under Company Rule (1671-1754)*, hvilket har givet Erik Gøbel anledning til at hævde, at Dookhan ikke kommer med afgørende nyt i sin bog.⁶³ Det er korrekt, at han ikke i særlig grad bidrager med nye informationer, men han bidrager derimod med en ramme for en nyfortolkning af dansk vestindisk historie, der placerer afrocariberne i en mere central position end hidtil. Således åbner han f.eks. op for en helt ny diskussion i dansk vestindisk forskningssammenhæng ved at beskrive slavernes modstand – lige fra småtyveri til reelt oprør.⁶⁴

⁶⁰ Også rent metodisk lå *Vore Gamle Tropekolonier* tæt på de britiske fremstillinger fra perioden før anden verdenskrig. De britiske historikere undlod ofte at benytte sig af fodnoter og bibliografier, hvilket heller ikke findes i *Vore Gamle Tropekolonier* (Higman, 1999, p. 72)

⁶¹ Olwig, 1993, p. 53.

⁶² Olwig, 1985, pp. 68-71

⁶³ Gøbel, 1980, p. 555

⁶⁴ Dookhan, 1974, pp. 161-180

Af nyere brede værker om de Dansk Vestindiske Øer er det mest spændende nok *Slave Society in the Danish West Indies* fra 1992 skrevet af jamaicaneren Neville A. T. Hall. *Slave Society in the Danish West Indies* er ikke skrevet som et sammenhængende værk. Det er udgivet posthumt og er en samling af Halls væsentligste artikler. På trods heraf har værket den store styrke, at det har en styrende ramme. Hall beskriver i endnu højere grad end Dookhan dannelsen og udviklingen af et caribisk slavesamfund. Det er slave-riets betydning for samfundsindretningen, han behandler i tematisk afgrænsede afsnit. Hans tilgang åbner, fordi den er kombineret med et indgående studie af samtidigt kilde-materiale, for inspirerende og nye forståelser af dansk vestindisk historie og specielt af afrocaribernes situation i det dansk vestindiske slavesamfund. Halls forståelse af de tek-nikker, hvormed eurocaribiske overordning blev opretholdt, lader imidlertid noget til-bage at ønske. For Hall er dette primært et spørgsmål om, at "*the minority European community had recourse to the mechanism of superior force*" og dernæst udviklingen af en legitimerende ideologi, således at "*the slaves' normative compliance would hopefully be achieved by an internalization of such ideas and acceptance of their bondage*".⁶⁵ Slavernes undertrykkelse er derfor for Hall et spørgsmål om "*hegemonic control*".⁶⁶ Og hermed ligger han på linie med Goveia, der mente, at de hvide "*needed to persuade the other groups to accept the established white control of the political system and of society*" for at opretholde den samfundsindretning, de ønskede.⁶⁷ For at svare på, hvor-for slaverne ikke gjorde mere oprør i samfund, hvor den store numeriske forskel mellem slaver og ejere (80-90% var slaver i den undersøgte periode) var så overvældende, ind-drager Hall og Goveia altså begrebet hegemoni.

At begrænse undertrykkelsen til at bestå af udøvelse af vold og de undertrykkes accept af deres egen situation kræver imidlertid en ganske stor tiltro til, at slaverne faktisk accep-terede den herskende eurocaribiske ideologi. At tale om at forholdet mellem slaver og slaveejere var præget af hegemoni, synes at forudsætte en større historisk forankring hos de samfundsmæssige aktører end den, der var tilstede i Caribien. Opnåelsen af hege-moni implicerer, at de underste i magtforholdet loves noget af de øverste i samme for-hold – så som beskyttelse, frelse, velstand eller udvikling. Men dette krævede tid i 1700-tallets Caribien, hvor moderne metoder til at forme psyken endnu var i deres vorden – og den tid, den historiske forankring – var der som netop påpeget ikke meget af i Cari-bien.⁶⁸

I britisk caribisk sammenhæng påpeger Brathwaite, som tidligere nævnt, at han i sin undersøgelse af Jamaicas historie fra 1770-1820 kun mener at have fundet ét klart ek-sembl på, at en sådan internalisering af eurocaribiske værdier fandt sted. Michael

⁶⁵ Hall, 1992, p. 34

⁶⁶ Hall, 1992, p. 139. Begrebet hegemoni blev oprindeligt udviklet af den italienske filosof Antonio Gramsci som et forsøg på at forklare, hvorfor den italienske arbejderklasse ikke gjorde oprør mod et økonomisk system, som var imodstrid med dens interesser. For at forklare dette introducerede Gramsci begrebet hegemoni, der i forenklet form kan forstås som den undertrykte klasses accept af de værdier og normer, der begrunder deres magtesløse situation. (Gramsci, 1971, pp. 12-13, 181-182, p. 333)

⁶⁷ Goveia, 1965, p. 94

⁶⁸ Denne diskussion er bl.a. inspireret af James C. Scotts bog *Domination and the Arts of Resistance* fra 1990, specielt pp. 70-107

Craton har påpeget, at der alene i det britisk caribiske område var omkring 75 oprør og oprørsforsøg i perioden fra 1638 til 1837.⁶⁹ Hvilket stiller spørgsmålstegn ved hegemoni som forklaring på slavesamfundets relative stabilitet.

Afrocariberne indskrives som aktive aktører

Antropologen Karen Fog Olwig har som den første søgt at skrive en historie om det dansk vestindiske samfund, der fokuserer på, hvordan afrocariberne udnyttede de muligheder, de havde i det caribiske samfund. Hovedtesen i Olwigs forskning er, at afrocariberne på St. John har været i stand til at skabe en egen kultur, der siden slavesamfundets opståen i begyndelsen af 1700-tallet ganske kontinuerligt har præget dette øsamfund. Den afrocaribiske kulturs opståen forbindes af Olwig med slavernes jordlodder, hvor de måtte dyrke en del af deres mad. Selvom titlen på Olwigs bog *Cultural Adaption and Resistance on St. John* fra 1985 indikerer, at hun også beskæftiger sig med slavernes modstandsformer, synes dette kun i ganske ringe grad at være tilfældet. Olwig kommer således heller ikke med et særligt overbevisende bud på, hvad slaverne var oppe i mod. En gennemgang af slavernes arbejde på plantagerne sættes ikke i forbindelse med forsøgene på at kontrollere slaverne, og i lovgivningsmæssig sammenhæng får vi kun at vide, at slaverne betragtes som deres ejeres ejendom. Herefter konkluderer hun, at *“during the eighteenth century, the planters had sought to control the slaves by dehumanizing them”*.⁷⁰ Hvordan denne dehumanisering blev opnået, hvilke magtteknikker der opstod undervejs, og hvordan de medvirkede til at skabe rammerne for, hvordan afrocariberne (og tildels eurocariberne) kunne være tilstede i det vestindiske samfund – eller med andre ord hvordan ønsket om at dehumanisere slaverne konstituerede dem som dehumane subjekter – berøres ikke i særlig grad af Olwig. På trods af Olwigs titel opstår afrocaribisk kultur hos Olwig i eurocaribernes fravær og altså ikke i sam- eller egentligt modspil med eurocaribiske forsøg på at præge dem.

På trods af den manglende forståelse for, hvordan plantageejere og også embedsmænd søgte at skabe relationer, der opretholdt deres magtposition i det vestindiske samfund, har Olwig via sin forskning brudt ganske radikalt med tidligere danske forskeres bud på, hvordan historien om de Dansk Vestindiske Øer kan skrives. Det skyldes hendes fokus, der ser afrocaribisk kultur og samfund fra et caribisk perspektiv, hvorved hun bryder med den tendens inden for dansk vestindisk historiografi, der beskriver Danmark som kolonimagt. Samtidig formår Olwig med sin forskning at stille spørgsmålstegn ved, hvorvidt afrocariberne i Dansk Vestindien kan siges at have internaliseret eurocaribiske ideer om samfundets ideelle indretning. Herudover benytter Olwig i langt højere grad end for de tidligere tilgange teoretiske overvejelser om kulturs opståen og samfundsorganisering til at skabe et bud på, hvordan afrocaribisk kultur opstod. Endeligt indtager hun i sin forskning internationale forskningsresultater, hvilket sætter dansk vestindisk historie ind i et bredere perspektiv, end hvad tidligere danske historikere har gjort.

⁶⁹ Brathwaite, 1971, pp. 184-185 og Craton, 1982, pp. 335-339

⁷⁰ Olwig, 1985, p. 37

Tre tendenser i dansk vestindisk historieskrivning

De Dansk Vestindiske Øer har, som ovenstående viser, for det første været behandlet ud fra kolonimagtens perspektiv, for det andet har de været behandlet som slavesamfund, og for det tredje er afrocariberne blevet indskrevet som aktive medlemmer af dette samfund. For de tidligere fremstillinger vedkommende synes der umiddelbart at være tale om, at de blev skrevet i et historiografisk vakuum, som fik og får historien om de Dansk Vestindiske Øer til at fremstå som et eksotisk kuriosum i danmarkshistorien – en form for historie som – desværre – stadig bliver bedrevet.⁷¹

I løbet af de sidste tredive år har dette tildels ændret sig, specielt på grund af de bidrag caribiske historikere er kommet med om dansk vestindisk historie. Men denne ændring synes ikke at være opstået som del af diskussionen mellem forskere med interesse for dansk vestindiske forhold og må bl.a. tilskrives de forandringer i caribisk historiografi, som er beskrevet ovenfor, samt selvfølgelig uafhængigheden fra de tidligere kolonimagter, som både britiske og franske kolonier oplevede i løbet af 1960'erne. Bortset fra Olwig har de historier, der ovenfor er gennemgået, endvidere det fællestræk, at de er ganske deskriptive – der er ikke de større forsøg på at give forklaringer, der rækker ud over den enkelte historiske situation.

Den sociale orden, det kreole samfund og fænomenerne tid, rum og krop

Den postkoloniale position har kun sjældent været indtaget af forskere, der beskæftiger sig med Caribien. Måske fordi historikere såvel som antropologer og sociologer har været "*paralysed by the nightmare of West Indian history*".⁷² Den afvisning af at interessere sig for ontologi, som indtagelsen af en postkolonial position implicerer, kan nemlig umiddelbart opfattes som et forsøg på at forklejne betydningen af den brutalitet, slaverne oplevede i de sukkerproducerende caribiske samfund.⁷³ Forskningen om Caribien har været præget af et forsøg på at kortlægge de strukturer, specielt de økonomiske, men også de sociale, der påvirkede udviklingen af slavesamfundene. Det har været historier, som i høj grad har søgt at præcisere objektive fakta, såsom f.eks. sukker-

⁷¹ Et eksempel på dette er Inger Mejer Antonsens artikel *En "naivist" i Vestindien H.G. Beenfelt*, 1972. I denne artikel beskrives den europæiske kulturs materielle manifestationer i Vestindien (mad, klædedragter, møbler etc.). Så snart Antonsen begiver sig ud i en egentlig analyse af kulturen, forstået som den mening disse ting havde for de involverede aktører, synes den manglede forståelse af slavesamfundet at sætte sig igennem. Slaveriet beskrives kort som en "*sørgelig begivenhed*", mens livet ellers "*ånder fred og fordragelighed*". Denne optik får hende også til at beskrive sceneriet af en rytter og en afrocariber, der holder i hestens hale med ordene "*de fornemme ridende med negerdrengene der lader sig trække i hestenes haler*" (p. 158-9). Fra en samtidig beretning kan man imidlertid læse om hvordan slaverne med al magt måtte holde fast i "*Hæste-Rumpen, thi de maa være Lige saa fastløbende som de Blanck er Ridende*" (Carstens, 1981, p. 70). Antonsens forestilling om et roligt tropeparadis farver altså hendes fortolkning af dagliglivet på de Dansk Vestindiske Øer. Se også *Kunstmere i Tropesol* fra 1992, hvor der stadig holdes fast i drømmen om det tabte paradys og hvor der ikke grundlæggende brydes med den fremstilling af historien, som findes i *Vore Gamle Tropekolonier*.

⁷² Higman, 1999, p.140

⁷³ Ligesom postmodernismen i sin radikale form risikerer at være politisk naiv, kan dette også siges om postkolonialismen. Dette komplicerer selvfølgelig måden, den postkoloniale position kan indtages på. Spivak foreslår at løsningen er at skelne mellem teori og praksis/strategi. Eller med andre ord: "*You pick up the universal that will give you the power to fight against the other side, and what you are throwing away by doing that is your theoretical purity*" (Spivak, 1990, p. 12)

produktionens størrelse eller antallet af slaver. Denne form, som i hvert fald til dels har hentet inspiration fra den positivistiske historieskrivning, og hvis udtryk ligner den realistiske romans, har formodentlig været benyttet for at fastholde slaveriet som historisk realitet, der udgjorde og -gør en katastrofe både for de caribiske samfund som sådan og for de enkelte euro- og specielt afrocaribere.⁷⁴ Samtidig har Caribiens kreoliserede samfund som nævnt ikke udgjort et indlysende udgangspunkt for en dekonstruktion af europæiske forestillinger om et fremmed samfund og en fremmed kultur. Hvor Said implicit kan referere til et autentisk Orient ved at fremhæve Europas misrepræsentation af samme – og er blevet kritiseret for at gøre det – synes dette ikke at have været en mulig strategi for caribiske forskere og forskere i Caribiens historie og samfund. Afrocariberne er jo netop ikke mere autentiske, mere repræsentative for et virkeligt Caribien end eurocariberne, og derfor har denne strategi ikke været brugbar.

Gennemgangen af henholdsvis Said, Brimnes og Mitchell pegede på frugtbarheden af at gøre manipulationen af erfaringer til udgangspunkt for en undersøgelse af social orden på de Dansk Vestindiske Øer. Men gennemgangen efterlod et ubesvaret spørgsmål, nemlig spørgsmålet om hvorvidt kolonialismen kan forstås som et europæiske fænomens transplantation til kolonierne eller som opstået i selve den koloniale situation. Brathwaites begreb kreolisering kan udgøre et værktøj til at undersøge dette i dansk vestindisk sammenhæng og dermed også til at undersøge, om der i det koloniale møde opstod magtformer, der var særegne for dette møde.

De historikere, der har søgt at skrive historien om de Dansk Vestindiske Øer med udgangspunkt i opfattelse af dem som slavesamfund, har i høj grad betragtet undertrykkelsen som et faktum, et produkt af krydsningen mellem plantagedrift og slaveri og de heraf følgende økonomiske relationer. De har derfor undersøgt undertrykkelsens følger for den afrocaribiske befolkning, og hvordan afrocariberne reagerede på denne undertrykkelse.⁷⁵ At produktionsforhold og økonomisk ulighed var en af forudsætningerne for den ulige magtrelation mellem afro- og eurocaribere er en væsentlig pointe. Denne indsigt følges imidlertid ofte af en forståelse af slavesamfundets grupperinger, der tager afsæt i hudfarve, der antages a priori at være en meningsfuld forklaring på forskel. I sit bidrag til *General history of the Caribbean* skriver historikeren Gad Heuman f.eks., at magtforskellene i de caribiske samfund var baseret på hudfarve. I forbindelse med Dansk Vestindisk har historikeren Jørgen Bak Christensen udtrykt det således: "*farven adskilte befolkningen i 2 sociale halvdele, indenfor hvilke man placeredes efter status*".⁷⁶ I stedet for at opfatte den sociale forskel mellem sort og hvid som konstrueret med det formål netop at skabe indtrykket af struktur, ses farven som struktur i sig selv. Man kunne med Mitchell sige, at disse forskere adopterer en forestilling om at visuel orden – for så vidt der har været en sådan – repræsenterer en underliggende struktur og har en situationsuafhængig mening. Men ved at standse her står man tilbage med et temmelig unuanceret billede af undertrykkelsens betydning i det vestindiske samfund. Et billede der for det første har medført, at disse historikere ikke

⁷⁴ For en gennemgang af den historiske positivisme og dens indflydelse på udviklingen af europæisk historievitenskabelig skal henvises til Floto, 1996, pp. 27-31, 95-138 og 143-152

⁷⁵ Det skal retfærdigvis tilføjes, at i studiet af slavers modstandsformer har diskussionen længe fokuseret på, hvordan man meningsfyldt kan forstå og kende forskel på henholdsvis modstand og tilpasning.

⁷⁶ Knight, 1997, p. 138 og Hoxcer, 1981, p. 142

har haft blik for, hvordan det koloniale slavesamfund skabte særlige rammer for såvel afro- som eurocaribere. Og for det andet har skabt en forskning, der fortrinsvis retter sig mod undertrykkelsens resultat snarere end dens iværksættelse og anvendelse.

Den nuancering af forståelsen af det dansk vestindiske samfund, som her efterlyses, kan opnås ved at forstå undertrykkelsen af den afrocaribiske befolkning som en del af en omfattende og stadigt iværksat social orden – en orden der via manipulation og regulering af aktørernes vilkår for at være til (euro- såvel som afrocaribernes) skabte og genskabte sig selv. Og ved samtidig at betone at euro- og afrocaribernes vilkår ikke kun er det beskrivbare resultat af strukturelle forhold, men også er skabt ved at samfundets aktører stadigt handlede og tænkte på, hvilken orden de fandt bedst. Hermed opstår handling og struktur i gensidig afhængighed.⁷⁷

I og med at begrebet kreolisering er opstået i et opgør med kolonialismen, har hovedvægten imidlertid været lagt på afrocaribernes tilegnelse og omformulering af den europæiske kultur. At arbejde med social orden fastholder derfor, at kreoliseringen virkede i flere retninger.⁷⁸ Dette bliver først og fremmest muligt, fordi tid, rum og krop ikke er erfaringer, der kan knyttes eksklusivt til den ene af samfundets hovedgrupper. Derved kan billedet af den reagerende afrocariber sidestilles med billedet af den reagerende eurocariber. Og derved undgår man at beskrive kulturer som besiddende den form for upåvirkelighed eller styrke, som både Mitchell og Said implicit tillægger den europæiske kultur, og hvorfra der kun er et kort skridt til at hævde en kulturs iboende overlegenhed eller underlegenhed.

Og hermed synes det at være på tide at rette blikket mod de Dansk Vestindiske Øer i 1700-tallets anden halvdel.

⁷⁷ Herved kommer min opfattelse af orden ganske tæt på antropologen Kirstens Hastrups beskrivelse af kultur, som det "*implikationsrum, det sæt af relationer mellem relationer, som giver samfundet mening. Mening er evigt foranderlig, fordi en hver individuel handling potentielt er en samfundsændring, og fordi der er en fundamental kontinuitet mellem samfundet og de individer, der udgør det*" (Hastrup, 1990, p. 41) Dog med den forskel at Hastrups definition synes at tage udgangspunkt i et samfund af forholdsvis frivilligt sammenbragte mennesker. Hvorvidt det er muligt at arbejde ud fra forståelsen af et meningsfællesskab i samfund, der er præget af ekstreme magtforskelle er tvivlsomt. I de caribiske slavesamfund havde eurocariberne meget mere at sige om, hvilken orden der skulle være end afrocariberne – for sidstnævnte virker det absurd at tale om kontinuitet mellem dem som individer, med de ønsker og drømme de havde, og det samfund de levede i. Og det er endvidere tvivlsomt om afrocariberne delte eurocaribernes forståelse af deres handlinger i det vestindiske samfundet.

⁷⁸ Et spændende bud på, hvordan kolonisamfund skabte nye måder at opfatte og praktisere samfundet på, giver Benedict Anderson i *Imagined Communities*, 1991 (1983), pp. 47-65, hvor han argumenterer for, at nationalismen opstod i forbindelse med dannelsen af nye stater i Sydamerika i perioden fra 1810'erne til 1830'erne.

At iværksætte social orden – analyse af den lokale lovgivning på de Dansk Vestindiske Øer fra 1755-1803

Administrationen på de Dansk Vestindiske Øer var ikke særlig stor og havde derfor heller ikke særlig gode muligheder for direkte at involvere sig i samfundets organisering. Dette blev understøttet af, at de teknisk administrative redskaber, embedsmændene i Dansk Vestindien havde til rådighed i 1700-tallet, var forholdsvis begrænsede. Administrationens begrænsede størrelse betød, at et af dens væsentligste redskaber til at påvirke den sociale orden gennem hele perioden var lovgivningen og selvfølgelig den efterfølgende brug af samme. Det var via lovgivningen, at administrationen stadigt søgte at institutionalisere de under- og overordningsforhold mellem befolkningsgrupperne, som den anså for nødvendige for at tilgodese produktionen af sukker og bomuld. Samtidig er lovgivningsmaterialet også et af de steder, hvor tanker om hvad orden skulle være, og hvordan den kunne opretholdes, blev ekspliciteret af administrationen, og dermed kan en analyse af lovgivningen medvirke til at give en forståelse af, hvordan den ene af det dansk vestindiske samfunds væsentligste institutioner opfattede dette forhold.

Derfor er det lovgivningen, der i det følgende skal gennemgås, således at det tydeliggøres, hvordan lovgivningen bidrog til organiseringen af tid, rum og krop på de Dansk Vestindiske Øer og dermed bidrog til at opretholde en særegen social orden. Det vil imidlertid vise sig, at lovgivningen i høj grad beskæftiger sig med det, embedsmændene anså som det offentlige rum, den offentlige tid og den offentlige krop og derfor ikke bringer os ud på plantagerne. Derfor skal vi senere gennemgå en del beretninger fra perioden, der i langt højere grad beskæftiger sig med denne væsentlige del af det dansk vestindiske samfund.

Analysen dækker perioden fra 1755 til 1803. Det vil sige tiden fra den danske statsmagts overtagelse af øerne i 1755 til tiden efter den franske revolution og revolutionen på St. Domingue. Ved periodens slutning i 1803 ophævedes slavehandlen på de Dansk Vestindiske Øer, og i 1804 dannedes staten Haiti.¹ At denne periode er valgt skyldes først og fremmest, at St. Croix i den sidste halvdel af 1700-tallet oplevede en stadig ekspanderende kapitalistisk sukkerproduktion og var præget af det yderst brutale slaveri, som denne produktion medførte. Samtidig spiller det ind, at Europas stater i stadig stigende grad udviklede effektive redskaber til at gribe ind i samfundet på, at eliter i Europa og Danmark var præget af en intens debat om, hvordan forholdet mellem stat, befolkning og individ burde være, samt at revolutionerne i Frankrig og i denne sammenhæng specielt i Haiti satte spørgsmålstegn ved, hvordan samfund kunne og burde indrettes. Den underliggende antagelse er, at den grøde, der i netop denne periode omgærdede relationerne stat–befolkning–individ, er med til at tydeliggøre overvejelserne om netop disse relationer i kildematerialet.

¹ I forbindelse med gennemgangen af lovgivningsmaterialet er denne periodeafgrænsning næsten fuldstændig, men senere i forbindelse med analysen af skildringer af Dansk Vestindien har jeg for at kunne sammensætte et tilstrækkeligt dækkende billede valgt at arbejde med en lidt mere flydende periodeafgrænsning.

Analysen af det lokale lovgivningsmateriale dækker altså et tidsspænd på knap 50 år. Den sigter naturligvis mod at redegøre for de måder, hvorpå administrationen søgte at styre og skabe en særlig social orden i denne periode samt at klargøre de ændringer, der potentielt forekom i, denne bestræbelse.² Den lokale lovgivning analyseres kronologisk-tematisk og retter sig efter de fænomener, der blev introduceret i foregående afsnit, altså tid, rum og krop og hvordan manipulationen af disse medvirkede til at skabe social orden. Udover temaerne rum, tid og krop, som jeg har formuleret, præger de forhold, administrationen fandt relevante at lovgive om, selvfølgelig også analysen.

Lovgivning som kildegrundlag for en undersøgelse af social orden

Men før selve analysen af lovgivningsmaterialet er det på sin plads kort at redegøre for de særlige forhold, som gør sig gældende når denne type kildemateriale benyttes til en undersøgelse af social orden. Lovgivningen indeholder både normative udsagn om, hvordan administrationen mente, denne orden burde være, men den er også opstået som reaktion på, at forhold i samfundet blev anset som havende et behov for en overordnet regulering. Lovgivningen opstår altså ligesom den sociale orden i spændet mellem samfundsaktørernes praksis og deres forestillinger om, hvordan samfundet burde være indrettet.

² Det materiale som ligger til grund for undersøgelsen af den lokale lovgivning på de Dansk Vestindiske Øer er fremdraget via en systematisk gennemgang af eksisterende plakater i de Vestindiske Lokalarkiver (VILA) på Rigsarkivet (RA) i perioden fra 1755 til 1803.

Det vil fremgå, at der oftere refereres til nogle plakاتبøger, f.eks. plakاتبog 1733-1782 og plakاتبog (1740) 1756-1814. Dette skyldes at plakاتبøgerne i nogen grad indeholder de samme plakater, og derfor er der for de senere plakاتبøgers vedkommende kun fremdraget de plakater, som ikke findes i de tidligere bøger.

Jeg har benyttet alle de plakater, der handler om afrocariberne og deres forhold til eurocariberne samt andre plakater med relevans for temaerne rum, tid og krop. For at kunne arbejde med dette temmelig store tekstmateriale har jeg før analysen foretaget en fuldstændig transskription af de relevante plakater, som derefter er benyttet som grundlag for analysen. For at give en ide om omfanget af lovgivningsmaterialet, kan det nævnes at transskriptionerne fylder godt 150 sider.

De lokale plakاتبøger er valgt for så vidt muligt at sikre, at det behandlede lovgivningsmateriale blev benyttet på øerne - hvilket man med nogen sikkerhed kan forsikre sig om via de oplysninger om tinglæsning, som er angivet ved de fleste plakater.

Udover materialet i VILA findes der også en samling af lokalt produceret lovgivningsmateriale i Generaltoldkammerets arkivgruppe Vestindiske- og guineiske Sager. I forbindelse med mit arbejde som studentermedhjælp ved et projektet under Rigsarkivet, der bl.a. arbejder med registrering og ompakning af de vestindiske arkivalier, har jeg været involveret i nyregistreringen af dette materiale. Det har derfor været muligt at gennemgå materialet sporadisk, og intet tyder på at en mere minutiøs gennemgang af dette materiale ville have bidraget med væsentlige ny indsigter i forbindelse med denne undersøgelse. En stor del af materialet i Generaltoldkammeret er indsamlet i forbindelse med de kommissioner (Kommission til overvejelse af Negerlovgivningen og Kommissionen til Negerhandlens bedre Indretning), der i slutning af 1700-tallet undersøgte slavernes forhold på øerne. Ved at tage udgangspunkt i plakاتبøgerne i VILA har jeg sikret mig indsigt i forhold så som planlægningen af byernes gader og borgerkompagniernes organisering, hvilket ikke i samme grad havde været muligt, hvis jeg havde benyttet materialet i Generaltoldkammeret.

Derudover inddrager jeg også eksempler fra bl.a. retssager, men der skal her henvises til de ved eksemplerne givne henvisninger, samt til oversigten over brugen af utrykte kilder bagerst i specialet.

Lovgivningsmaterialets normative karakter betyder naturligvis også, at man skal være påpasselig med at slutte fra lovens ordlyd, til hvordan loven rent faktisk blev implementeret og til dens indflydelse på samfundsaktørernes handlemuligheder. For eksempel kunne maronage og tyveri i begyndelsen af 1800-tallet principielt medføre dødsstraf eller lemlæstelse, men i praksis benyttede guvernøren sig af sin ret til at ændre strafudmålingen, således at disse afrocaribere for det meste blev udvist og altså hverken mistede liv eller lemmer. Den eneste dødsdom, der i 1802 blev konfirmeret af generalguvernør Mühlenfels, var således dødsdommen over slaven Dick, der havde såret mesterknægten på en af James Codwises plantager dødeligt, og som blev dømt til “*at miste sit Hoved med Øxe, Hovedet Fæstes paa Galgen og Kroppen begraves*”.³ Det var altså først i tilfælde af et voldeligt overgreb med døden til følge, at dødsdommen fandt anvendelse i 1802.

Lovgivningen skal i indeværende undersøgelse derfor opfattes som et væsentlig værktøj til at skabe og opretholde de kategorier – så som sorte og hvide, ejere og slaver – og sammenhængene mellem dem, som var konstituerende for det dansk vestindiske samfund.

Kolonialisering og kreolisering af lovgivningen på de Dansk Vestindiske Øer

Lovgivningen på øerne, den lokale lovgivning, bestod af guvernementsplakater, der blev udstedt af generalguvernøren, og af de forordninger og reskripter mv. der blev sendt fra Danmark.⁴ Fra i hvert fald 1755 var det sådan, at forordninger skulle være tinglyst på øerne, for at de blev anset for gyldige.⁵ Det betød formodentlig, at plakaterne blev offentliggjort ved tinglæsning og ved trommeslag i byerne og derfra har spredt sig til det lille eurocaribiske samfund og til afrocariberne. I 1769 blev der oprettet et trykkeri i Christiansted, og en del af lovgivningen blev efterfølgende trykt i den avis, som udkom herfra.

Allerede i 1680'erne, mens det Vestindiske-Guineiske Kompagni stod for øernes styrelse, blev Christian 5.s Danske Lov fra 1683 introduceret som ramme for det vestindiske retsvæsen. Slaveriet som socialt fænomen var imidlertid ikke reguleret af Danske Lov. Dette førte til, at kompagniet i den oktroj som i 1734 blev udstedt i forbindelse med erhvervelsen af St. Croix, modererede kravet om at følge Danske Lov og kongens forordninger.⁶ Disse skulle nu kun følges, når det skønsmæssigt syntes fornuftigt, og så længe der ikke fandtes specielle lokale anordninger, der regulerede et givet forhold.

Ved statens overtagelse af de vestindiske kolonier ændrede den lovgivningsmæssige situation sig ikke væsentligt.⁷ Danske Lov var stadig den ydre ramme, men i den in-

³ Dette er i hvert fald den konklusion der kan drages på baggrund af en gennemlæsning af RA, VILA, Generalguvernørens arkiv, referatprotokol 1802-03, vl.120. For sagen om Dick, se sag nr. 539, 553, 641 og 706, citat stammer fra sidstnævnte.

⁴ Den lovgivning, der kom fra Danmark, er primært behandlet i bind 2 af værket *Vore Gamle Tropekolonier*, af Poul Olsen i artiklerne *Danske Lov på de vestindiske øer* og *De dansk-vestindiske øer og junigrundloven* samt af Karen Olwig i artiklen *Lov og Ret - Magt og Afmagt*.

⁵ Olsen, 1989-91, p. 1

⁶ Olsen, 1983, pp. 292-299

⁷ Olsen, 1980, p. 10

struks, som den første generalguvernør efter statens overtagelse af øerne, von Pröcks, fik med sig, hed det, at han skulle rette sig efter de retslige sædvaner, der herskede på øerne.⁸ Det vil altså sige, at de lokale plakater kunne tilsidesætte og supplere Danske Lov. På grundlag af de eksempler Poul Olsen og Karen Fog Olwig kommer med i artiklerne *Danske Lov på de vestindiske øer* og *Ret og lov – magt og afmagt* synes dette at betyde, at slaverne primært berørtes af Danske Lovs bestemmelser, når de optrådte som ejendom i forhold til loven. Som ejendom betragtet kunne slaverne nemlig dækkes af Danske Lovs femte bog om "*Adkomst, Gods og Gield*".⁹ På øerne stod man imidlertid med det problem, at slaverne ikke kun var ejendom, de måtte stadigt tilpasses den sociale orden. Med Goveias ord kan man sige at slaven i de caribiske samfund udgjorde et "*problem of public order*" – og det er som sådan, at slaven primært optræder i den lokale lovgivning.¹⁰

På de Dansk Vestindiske Øer blev Danske Lovs bestemmelser om ejendomsret sat ind i den praksis og den forståelsesramme, slavesamfundet befordrede – altså den antagelse at ejendomsretten kunne udøves over mennesker. Hermed blev en væsentlig del af de juridiske problemer, der opstod i forbindelse med slaveriet – nemlig spørgsmålet om dets legalitet – isoleret til de dele af monarkiet, hvis retsvæsen ikke anerkendte ejendomsretten som gældende for mennesker. Det var således i Danmark og ikke på de Dansk Vestindiske Øer, at spørgsmålet om slaveriets lovhjæmmel opstod for første gang.¹¹

Der var ofte stor forskel på den lovgivning, der blev udformet i Danmark og sendt til øerne, og den lovgivning der faktisk kom til at virke på øerne. Afstanden fra Danmark og muligheden for at lade vestindisk skik og brug råde gav den koloniale administration mulighed for at indrette retsvæsenet for det vestindiske samfund, således som den fandt passende, og således som det var politisk gennemførligt. Den lovgivning, som blev udformet i Dansk Vestindien, reflekterede det kreole og sukkerproducerende samfund, som administrationen var en del af. De tanker, som embedsmændene i Danmark gjorde sig om, hvordan det vestindiske samfund skulle indrettes, var ofte i modstrid med den mening og praksis, der herskede på øerne. Ofte, ja nærmest altid, syntes slaveriet og sukkerproduktionens særegne krav at have vejret tungest i forsøget på at finde en balance mellem dansk og vestindisk virkelighed i udformningen af den lovgivning, der rettede sig mod slaverne og de frie afrocaribere.

De danske kolonier adskilte sig således fra de spanske og franske kolonier, hvor slaveriet som socialt fænomen overordnet blev reguleret af centralt udformede lovkomplekser, nemlig *Las Siete Partidas* fra 1200-tallet, *Recopilación de leyes de las Indias*

⁸ Vibæk, 1966, p. 146

⁹ Olsen, 1980, p. 10 og *Kong Christian den Femtes Danske Lov* ved A. Secher, 1891, p. 667.

¹⁰ Goveia i Beckles, 1991, p. 351.

¹¹ Waaben, 1964, pp. 321-343. Waaben beskriver sagerne vedr. David Tams og Hans Jonathan, der i 1802 løb bort fra deres ejere. Sagerne endte med ejerne af Tams og Jonathan fik ret til fortsat udøve ejendomsret over Tams og Jonathan – og føre dem ud af landet, hvis de ønskede det. I Storbritannien var situationen vedr. slaveri en anden. I 1772 i den legendariske Sommersetts sag fik slaven James Sommersett medhold i, at hans ejer ikke kunne udøve ejendomsret over ham i England og ej heller føre ham til Jamaica. Dog blev det i 1827 bestemt, at den tidligere slave Grace ved sin frivillige tilbagevenden til Antigua fortabte retten til sin frihed. (Goveia i Beckles, 1991, p. 350). Slaveriet havde altså ikke den samme retslige opbakning i Storbritannien som i Danmark.

fra 1680 og *Code Noir* fra 1685. Goveia mener at kunne se en sammenhæng mellem slavelovgivningens humanitet og stedet, hvor den blev udformet. Hvis lovgivningen blev udformet i kolonierne tæt på slaveriet, var den generelt strengere, end hvis den blev udformet i det såkaldte moderland. Lovgivningen blev stadig strengere, når man bevægede sig fra de spanske kolonier til de franske og endelig til de britiske kolonier. I *Las Siete Partidas* blev slaven opfattet som et menneske, der grundet uheldige omstændigheder var blevet slave, og som derfor skulle beskyttes. I *Code Noir* blev slaven anset som ejendom, men fik også vise positive rettigheder. Og i de britiske kolonier, hvor slaven i lovene i begyndelsen af 1700-tallet udover at optræde som ejendom ifølge Goveia næsten udelukkende blev anset som person i medfør af sine kriminelle handlinger.¹² For så vidt gjaldt dens lokale udspring, synes den lovgivningspraksis, der herskede i Dansk Vestindien, altså at ligge tæt op af praksis i de britiske kolonier i Caribien. Selvom der ikke søges en komparativ analyse, kan det allerede nu fastslås, at de love der blev udformet i forsøget på regulere slaveriet lignede hinanden meget i britisk Caribien, specielt på Leeward øerne, og i Dansk Vestindien – hvilket naturligvis reflekterer, at det var den samme type problemer, lovgivningsmagten måtte forholde sig til.¹³

Den koloniale situations betydning for den eksisterende lovgivning på øerne kan illustreres ved den skæbne, som overgik det slavereglement, von Pröck havde med sig, da han kom til øerne i begyndelsen af august 1755.¹⁴ *Reglement for Slaverne i America* var et temmelig radikalt opgør med det hidtil mest betydningsfulde reglement, guvernør Gardelins slavereglement fra 1733, hvor slaverne ingen rettigheder havde. I modsætning hertil skildrede det reglement, von Pröck medbragte, forholdet mellem slaver og ejere som præget af begge parters pligter og rettigheder. Af reglementets 45 artikler søger knap en tredjedel at sikre slavernes rettigheder og at yde dem en vis beskyttelse mod overdreven udnyttelse og vilkårlige overgreb. De rettigheder, der bl.a. nævnes, er madrationer, retten til ikke at blive skilt fra børn eller ægtefælle ved salg og retten til underhold i tilfælde af sygdom og alderdom. Herudover indeholder reglementet også, hvad der kunne have været startskuddet til en egentlig dansk mission på øerne. Ligesom senere forslag fra centraladministrationen til regulering af slaveriet på øerne fik *Reglement for Slaverne i America* ikke nogen betydning for det dansk vestindiske samfund. Kommercekollegiet overlod det til generalguvernør von Pröck at bestemme, hvorvidt reglementet skulle offentliggøres, hvilket resulterede i, at dette tilsyneladende ikke skete.¹⁵

I stedet stod Gardelins reglement fra 1733 som den primære lovgivning til regulering af slaveriet som socialt fænomen. Dette reglement starter med at fastslå "*at vores Negre, som af Gud selv er gjort til Slaver [...] viste endog i særdeleshed en virkelig Ulydighed*

¹² For en gennemgang og analyse af slavelovene i 1700-tallet, specielt med henblik på England, Frankrig og Spanien, se Goveias *The West Indian slave laws of the 18th century*, 1973 (1970)

¹³ Se Goveia: *Slave Society in the Leeward Islands*, 1965

¹⁴ RA, Kommercekollegiet. Dansk-norske sekretariat, nr. 17, Forordninger B 1735-1770, pp. 126-148. Jeg takker stud. mag. Louise Steensgaard for at udlåne en transskription af 3.2.1755 reglementet. Se endvidere Olsen, 1983, p. 298 og Vibæk, p. 21 og p. 146.

¹⁵ Vibæk, 1966, pp.148-149

med deres *Mestre og Mesterinder, hvis Penge de dog er*".¹⁶ Slaveriet optræder altså som en institution, der er anordnet af Gud. Herudover ligestilles slaverne med penge og betragtes på linie med al anden ejendom. Men det er samtidig klart, at disse slaver ikke opførte sig som al anden ejendom, de udviste nemlig "*ulydighed*" og udgjorde derfor en forhindring i forsøget på at skabe en social orden, der opretholdt eurocaribernes position som overordnede. Udover den indledningsvise påpegning af ejendomsretten og den tingsliggørelse, der følger i dens kølvand, optræder afrocariberne i Gardelins reglement som subjekter, der via deres handlinger udgjorde en stadig forhindring for udøvelsen af eurocaribisk overlegenhed.¹⁷

Straffene i Gardelins reglement blev formodentlig kun i meget sjældne tilfælde brugt i hele deres barbariske udstrækning. Og de adskiller sig ikke meget fra de straffe, som blev brugt i datidens Danmark. Forskellen er altså ikke omfanget af brutalitet, men hvilken forståelsesramme denne brutalitet blev placeret i, og hvilken funktion den havde i slavesamfundet.¹⁸ Reglementet udstak altså ydergrænserne for de eksesser, administrationen kunne tillade sig i forhold til afrocariberne, og således kan det opfattes som en lovgivningsmæssig ramme for afrocaribernes muligheder for at agere som sociale væsener i forhold til den eurocaribiske befolkning og omvendt. I den lokale lovgivning fremstår afrocariberne som subjekter, der har brug for regulering for at undgå, at de destabiliserer den sociale orden.

Samtidig viser mængden af lokale plakater, der vedrører afrocaribernes tilværelse på øerne, at administrationen i Dansk Vestindien aktivt søgte at blande sig i det samfund, den var sat til at administrere. Dette står i modsætning til, hvordan den danske koloniadministration agerede i Trankebar. Her forsøgte administrationen nemlig forgæves at holde sig uden for det samfund, den udøvede overherredømme over.¹⁹ Dette peger på, at dansk kolonialisme blev præget af den kontekst, den opererede med og i – og ikke var et entydigt fænomen, der kommande fra Danmark prægede de samfund, den mødte på sin vej.

Det dansk vestindiske samfund – et kort snit

Det samfund, som administrationen på de Dansk Vestindiske Øer i 1700-tallet var en del af, var resultat af den vesteuropæiske ekspansion i Caribien. En ekspansion der satte gang i den øgede intensitet i relationerne mellem Europa og resten af verden, som i dag ofte betegnes globalisering, og som skabte en perlerække af samfund, der på grund af deres specialiserede landbrugsproduktion var afhængige af handel med og efter-

¹⁶ RA, VILA, General Guvernørens Arkiv, Plakatbog, 1733-1782. Heri findes plakaten på hollandsk-kreolsk. For en dansk oversættelse af Gardelins slavereglement se RA, Generaltoldkammeret, Vestindiske-guineiske Sager, Diverse, Vidomsbog, 1700-tallet, ff. 359-363

¹⁷ Sociologen Orlando Patterson argumenterer overbevisende for at slaveriet, snarere end som et udtryk for ejendomsretten, skal forstås som "*the permanent, violent domination of naturally alienated and generally dishonored persons*" (Patterson, 1982, p. 13) Dermed peger han på, at slaveri må undersøges som et socialt fænomen snarere end som et ejendomsforhold, samt at slaveriet bl.a. fungerede ved at fraskære mennesker fra familiemæssige bånd og ved at gøre dem æreløse.

¹⁸ Krogh, 2000, pp. 384-385

¹⁹ Brimnes, 1999, pp. 241-242

spørgsel på deres produkter i Europa – specielt på det marked, som kolonimagten udgjorde.²⁰

Samtidig med at de caribiske samfund var meget forskellige på grund af de kulturer, europæere og afrikanerne bragte med sig, havde de caribiske samfund også mange lighedspunkter – specielt økonomiske og sociale. Der er i høj grad enighed om, at grundlaget for denne lighed skal søges i de gentagne mønstre af praksis, som slaveriet og plantagen som social og produktiv enhed satte for samfundets forskellige grupper.²¹ Og det er dette gentagne mønster – de strukturer om man vil – og den betydning det blev tillagt af euro- og afrocaribere, der i Caribien har givet anledning til en fælles caribisk kultur. Når der i det følgende redegøres for forholdene på de Dansk Vestindiske Øer i 1700-tallet, skal det bæres in mente at disse forhold i det store hele var karakteristiske for alle de caribiske øer, der oplevede en tilsvarende stigning i sukkerproduktionen og udvikling af slaveriet i denne periode.

På et enkelt punkt adskilte de dansk vestindiske kolonier sig imidlertid ganske udpræget fra de britiske og franske kolonier. Det gjaldt den koloniale statsmagts styrke og den deraf følgende eurocaribiske befolkningssammensætning. Danmark var, som også Hall har påpeget, ikke nogen stærk kolonimagt og formåede kun i ringe grad at mobilisere kongens europæiske undersåtter til sit kolonisationsprojekt. I stedet søgte Danmark at tiltrække andre europæere og eurocaribere til de Dansk Vestindiske Øer. Derfor havde de eurocaribere – købmænd, plantageejere og mesterknægte – der stod for plantageproduktionen på de Dansk Vestindiske Øer, både britiske, hollandske og danske rødder. Kun i administrationen kom embedsmændene primært fra Danmark. De Dansk Vestindiske Øer dannede således rammen for et langt mere broget europæisk kulturelt indslag, end hvad der var tilfældet for både de britiske og de franske kolonier. Og dette medførte bl.a., at spørgsmål om religion fik en væsentlig mindre rolle i Dansk Vestindien end i Danmark og i de andre caribiske kolonier.²² På øerne levede lutheranere, fransk og hollandsk reformerte, anglikanere, medlemmer af brødreneheden, katolikker, kvækere, metodister og jøder side om side uden synderlige konflikter.²³ Religionen syntes i det hele taget at have spillet en temmelig underordnet rolle i det dansk vestindiske samfund. Plantageproduktionen havde førsteret, og de praksisser, som religionen i Danmark gav anledning til, blev tilpasset slaveriet og sukkerproduktionens virkelighed.

²⁰ Den diskussion som Eric Williams introducerede med *Capitalism and Slavery*, hvor kolonialismen hævdes at skabe den kapital, som gav startskuddet til den industrielle revolution i England, afvises overbevisende af David Eltis (i Knigh, 1997, pp. 105-137). Hvis man derfor skal tale om strukturel ulighed mellem Europa og dets kolonier i 1700-tallet, skal denne ulighed snarere forstås med udgangspunkt i koloniernes afhængighed af eksport af bestemte produkter - og kolonimagternes relative uafhængighed af samme produkter.

²¹ Se bl.a. Mintz, 1966, pp. 912-937 og Benítez-Rojo, 1992, pp. 33-81.

²² F.eks. foreslog man i 1798 på Leeward øerne på grund af det lille antal af eurocaribere, at katolikker skulle ligestilles med anglikanere, men dette afviste den britiske regering, og forslaget faldt. (Goveia, 1965, p. 93)

²³ Vibæk, 1966, p. 191 og p. 208

Bach Christensen anslår antallet af plantageejere til at have udgjort omkring 200.²⁴ En del af disse plantageejere var embedsmænd; en del embedsmænd blev plantageejere. Administrationens interesse i at skabe orden var derfor i nogen grad sammenfaldende med plantageejernes. Dog stødte administrationen også på en vis modstand, når embedsmænd søgte at blande sig i forholdet mellem slaveejere og slaver. Dette anså slaveejerne ofte som et indgreb i deres ejendomsret. I det omfang administrationen handlede uafhængigt af plantageejernes interesser, drejede det sig om at gennemføre de forordninger og anvisninger, den modtog fra Danmark. Det drejede sig imidlertid også, som vi skal se senere, om at placere sig selv i forholdet mellem slaveejere og slaver og således opnå en legitimitet, som den ikke kunne opnå som repræsentant for moderlandets pragmatiske merkantilisme.²⁵

I sidste halvdel af 1700-tallet oplevede de Dansk Vestindiske Øer, specielt St. Croix, en stærk vækst i sukkerproduktionen, Det dansk vestindiske landbrug var præget af en for samtiden yderst intensiv drift, der bl.a. (som vi skal se) udnyttede en industrilignende organisering af arbejdstyrken. Sukkerproduktionen var også præget af sin markedsorientering og af sin afhængighed af kapital til investering i slaver og produktionsudstyr som sukkermøller og -kogerier. Slaver var dyre, og det var også den teknologi, som blev benyttet ved produktionen af sukker og rom, selvom den var temmelig simpel.²⁶ Sukkerørernes dyrkning og sukkerets fremstilling bliver berørt i næste kapitel, her skal det blot nævnes, at produktionen var tilrettelagt således, at plantageslaverne næsten konstant var i gang med enten at høste og presse sukkerrør eller at plante dem.²⁷

Stigningen i sukkerproduktionen nødvendiggjorde imidlertid en kraftig øget tilførsel af arbejdskraft. Antallet af slaver mere end fordobledes fra 1742 til 1803.²⁸ På de Dansk Vestindiske Øer udgjorde afrocariberne således i en stor del af 1700-tallet omkring 90% af befolkning, ligesom det, med undtagelse af de spanske kolonier, var tilfældet i resten af det caribiske område.²⁹ I begyndelsen af 1800-tallet udgjorde afrikansk fødte slaver på St. Croix knap halvdelen af slaverne, men det må formodes, at denne andel har været højere før den transatlantiske slavehandels ophævelse i 1803 og specielt under den 10-årige periode, 1792-1802, hvor den danske stat gav tilskud til import af slaver. Et tilskud hvis formål var at sætte plantageejerne i stand til at forsyne sig med så stort et antal slaver, at slavebefolkningen derefter kunne gendannes ved naturlig reproduktion, således at

²⁴ Bach Christensen, 1978, p. 84

²⁵ Danmark førte aldrig en meget rigid og eksklusiv merkantilistisk politik, men søgte pragmatisk at udnytte de muligheder tidens konjunkturer bød på. Dog var St. Croix altid omgærdet af visse merkantilistiske restriktion, mens St. Thomas i 1764 blev omdannet til frihavn.

²⁶ Olsen, 1996, p. 88

²⁷ Goveia, 1965, p. 127, Oldendorp, 1987 (1777), p. 226, og Oxholm, 1797, p. 49

²⁸ Tallene er som følger:

År	1742	1754	1758	1766	1775	1780	1786	1792	1803
Slaver	1749	7705	11807	17197	23384	22639	22095	21840	26527
Slaver som % af hele befolkningen	-	-	87 %	90 %	92 %	-	91 %	92 %	93 %

(Vibæk, 1966, pp.102-103, og Olsen, 1996, p. 89)

²⁹ Engermann og Higman i Knigh, 1997, pp. 45-59

den transatlantiske slavehandel kunne ophæves uden konsekvenser for produktionen af sukker.³⁰

På St. Croix var der i sidste halvdel af 1700-tallet ca. 200 plantager. Disse plantager varierede meget m.h.t. størrelse, antal af slaver og ledelse. En del af plantagerne på det østlige St. Croix dyrkede primært bomuld pga. jordens kvalitet, men det var hovedsageligt sukker, der blev produceret. I slutningen af århundredet udgjorde de slaver, som var knyttet til plantagerne omkring 85-90 % af den samlede slavebefolkning. Godt halvdelen af plantagerne havde mellem 50 og 150 slaver; kun en tiendedel havde mellem 150 til 300 slaver. Dog var der alt i alt tale om ganske store produktionsenheder. Fælles for plantagerne var, at langt hovedparten af slaverne, omkring 86%, var beskæftiget med markarbejde, mens ca. 7% var beskæftiget som husslaver og 7% som håndværksslaver.³¹ Arbejdet på plantagerne, specielt i marken var hårdt og monotont, og det var da også her, at hovedparten af de afrikanske slaver befandt sig. Den afrocaribiske dominans i landområderne blev yderligere understreget af, at antallet af eurocaribere på plantagerne faldt gennem perioden. I 1758 var rationen mellem slaver og eurocaribere 11:1, mens den i 1803 var 34:1.³²

Byerne var, efter danske forhold, temmelig store. Frederiksted på St. Croix voksede gennem perioden fra 52 til 1327 indbyggere, et antal der svarer til hovedparten af de danske købstæder i perioden. Christiansted havde i hele perioden over to tusinde indbyggere og i 1803 over fem tusinde, hvilke placere St. Croix blandt de 3 største danske købstæder på dette tidspunkt, en udvikling som også Charlotte Amalia på St. Thomas gik igennem.³³ Mens plantagerne altså var domineret af slaver, var befolkningen langt mere sammensat i byerne. I byerne var administrationens embedsmænd samlet samt håndværkere og købmænd og endelig de plantageejere, der foretrak bylivet frem for at opholde sig på deres plantager. Samtidig voksede antallet af slaver og specielt af frie afrocaribere tilstedeværelse i byen også i perioden. En typisk byhusstand havde i hvert fald en kok, en vaskekone, en syersker og nogle børn – alle slaver. Samtidig fandtes i byerne også håndværksslaver, der bl.a. arbejdede som tømrere, matroser, cigarmagere, sølvsmede, saddelmagere, skræddere, murere, barberer og musikere.³⁴ At arbejdet som husslaver primært var knyttet til byerne, understreges af, at embedsmanden og plantageejeren P. L. Oxholm i en "*Statistisk Tabelle*" over indbyggerne på de tre danske øer valgte, at kategorisere slaverne som henholdsvis plantageslaver, der hørte til på landet, og husslaver som hørte til i byen.³⁵

Ifølge eurocaribiske kilder boede de frie afrocaribere udelukkende i byerne. Denne gruppe voksede i løbet af perioden. I matriklerne for St. Croix er de registeret første gang i 1775 med 368. I løbet af de næste 25 år vokser gruppen temmelig meget, og i

³⁰ Hall, 1992, p. 85

³¹ Hall, 1992, p. 70

³² Rationen er udregnet på baggrund af Vibæk, 1966, pp. 102-103.

³³ Vibæk, 1966, pp. 102-103, samt Feldbæk, 1990, p. 79 og Feldbæk, 1982, p. 52. For indbyggertallet i Charlotte Amalie, henvises til RA, VILA, St. Thomas matrikel 1759, 1775 og 1785, samt Vibæk, 1966, p. 311

³⁴ Hall, 1992, pp. 91-94

³⁵ Oxholm, 1797, tabellen efter p. 84

1803 var der 3038 frie afrocaribere. Denne gruppe blev primært dannet via frigivelser og var formodentlig også i stand til via reproduktion at øge sit antal.³⁶ De frie afrocaribere konkurrerede i stadig stigende grad med håndværksslaver og lavere stillede eurocaribere om varetagelsen af de håndværksmæssige job og om at leje slaver ud til brug i byens husstande – som bl.a. vaskekoner, syersker og reparationsarbejder.

Det var dette samfund, administrationen måtte forholde sig til og var med til at skabe i løbet af 1700-tallet sidste halvdel. Et af de værktøjer, administrationen tog i brug, og som udtrykte dens forsøg på at skabe social orden, var som sagt den lokale lovgivning, der analyseres i det følgende.

Adgangen til byens rum og regulering af byens landskab

Byen som repræsentant for orden

Byerne i Dansk Vestindien knyttedes i lovgivningen sammen med opretholdelsen af orden og sikkerhed. Sidstnævnte bliver specielt tydeligt i en plakat fra 1760, hvor eurocariberne på St. Jan fik lov til at anlægge en by i Koral Bayen; denne tilladelse blev givet for at øge sikkerhed på øen. I byen kunne eurocariberne samle sig og afskærme sig fra det overvældende antal af slaver, som prægede plantagerne.³⁷

At administrationen anså byerne som et væsentligt element i det dansk vestindiske samfund bliver også tydeligt i en plakat fra 1767, hvor administrationen fandt anledning til at indskærpe grundejerne i Christiansted, at deres grunde ikke måtte ligge ubebyggede hen, og at ejerne ville miste retten til grundene, hvis de ikke blev bebygget. Det er klart, at denne indskærpelse også var forbundet med den jordspekulation, der prægede perioden. Jordspekulationen var imidlertid fortrinsvis knyttet til den jord, som var udlagt til plantagedrift og formodentlig ikke i lige så høj grad til bymatriklerne.³⁸ Det var altså vigtigt for administrationen at sikre, at byen faktisk blev til en by og ikke bare var en samling tilfældigt byggede huse.

I Dansk Vestindien behøvede man ikke at tage hensyn til tidligere tiders bebyggelse. Man startede så at sige fra bunden og hentede inspiration i renæssancen og barokkens byplanlægning og -arkitektur, hvor bl.a. lige linier, regelmæssighed og symmetri spillede en væsentlig rolle. Før der blev bygget på grundene, skulle de opmåles af "*Ober Conducteuren og Land Maaler von Rohr; paa det Gaderne saa vidt muligt kan blive regulaire*".³⁹ Det var de lige linier og ikke f.eks. skatteindkrævning, der i dette tilfælde var vigtig for administrationen. Ti år senere genfinder vi ønsket om at byen fremtræder ordnet. I en plakat fra 1777 blev det påbudt, at "*enhver Gade har sin bestemte og*

³⁶ Hall, 1992, p. 140, hævder, at vækst via reproduktion kun kan forklare en smule af den vækst som ses i antallet af frie afrocaribere i 1700-tallet. Jeg er ikke enig i denne tolkning af materialet. Ser man på St. Croix alene ville vækst via frigivelser i perioden fra 1775-1803 svare til ca. 100 frigivelser om året. Halls egne undersøgelser peger på en rate på 5 frigivelser om året (Hall, 1992, p. 140); forskellen er sandsynligvis kommet via reproduktion.

³⁷ 1.02.1760, plakatbog 1733-1782, bd. 1

³⁸ Olsen, 1996, pp. 80-91

³⁹ 27.3.1767, plakatbog 1733-1782, bd. 1

bestandige Navn, og at hvert Huus udi samme sit faste og bestandige Nummer".⁴⁰ I 1777 knyttedes ønsket om orden sammen med kreditmulighederne i forbindelse med salg og køb af huse, men dette aspekt opstræder dog kun sekundært. Det var stadig den visuelle orden, som optog plakaten underskriver generalguvernør Peder Clausen; husnumrene og gadenavne skulle hænge lige højt over jorden, sådan at de dannede en horisontal lige linie og de skulle alle være malet med hvid farve på sort baggrund.⁴¹ Hermed sammenkoblede orden og æstetik, og derfor kan den orden, som administrationen eftersøgte, ikke udelukkende forstås som udtryk for en funktionel og målrettet rationalitet. Som æstetik blev orden formodentlig en langt mere grundlæggende del af eurocaribernes tilværelse, end hvis orden blot havde opereret i samfundet som rationel styringsstrategi. Denne byggestil var ikke særegen for Dansk Vestindien. Frederiksstaden i København, bygget i forbindelse med det Oldenborgske fyrstehus' 300 års jubilæum på den danske trone i 1748, er et flot eksempel på, hvad denne æstetik førte med sig i Danmark. I Danmark skulle denne bydel symbolisere den enevældige kongens magt og hans magtfuldkommenhed, og således har det formodentlig også været for embedsmænd og eurocaribere i Dansk Vestindien, når de overvejede byernes indretning og funktion.

Samtidig med at byen af administrationen blev anset som ordensskabende, var den imidlertid også særligt udsat for afrocaribernes indtrængen på forskellig måde. I 1772, hvor øerne blev ramt af en orkan, forbød administrationen slaverne, at "*lade sig see paa Gaden i den Tiid Solen er under Horizonten, med mindre de have Beviis, at de gaee i deres Mesters Ærinde, og til Advarsel om Aftenen skal et Skud blive fyret fra Castellet, hvorefter enhver Neeger, enten strax forlader Byen eller søger deres Mesters Huus*".⁴² Begrænsninger af slavernes adgang til byen blev også påbudt i 1774, hvor administrationen søgte at hindre dem i at "*lade sig see, hverken i Landeveiene eller i Byerne, med noget saa kaldet Bangelar, Stok, Kniv eller noget slags Skyde Gevæhr*".⁴³ Disse områder blev altså af administrationen anset som specielt beskyttelsesværdige og betydningsfulde for den eurocaribiske befolkning. Derfor greb administrationen i konflikt- eller krisesituationer til stramninger af, hvornår afrocariberne kunne være i byerne og på vejene. I ledetråd med ønsket om at sikre byen som et sted, hvor den sociale orden, som eurocariberne repræsenterede, udfordret kunne eksistere, blev det i 1775 forbudt slaver uden hensyntagen til, hvorvidt de var plantageslaver, matrosslaver eller indtog andre placeringer i det vestindiske samfund, at være på gaderne i byen efter kl. 6 om aftenen.⁴⁴

Men afrocariberne indtog også byen på anden vis. Allerede i 1747 havde guvernør Jens Hansen udstedt en plakat, der fastslog, at de frie afrocaribere udelukkende måtte bosætte sig i bestemte områder i byerne, der skulle fastsættes af overlandmåleren. Også i denne plakat skulle gaderne være udlagt ordentligt – altså i lige linier. Og samtidig under-

⁴⁰ 4.1.1777, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁴¹ Denne skiltning, bruges også i en plakat ang. værtshusene fra 1.2.1803, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6

⁴² 2.9.1772, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁴³ 5.10.1774, plakatbog 1733-1782, bd. 1. Denne begrænsning af afrocaribernes adgang til byen gentages i plakat fra 14.3.1801, p. 4, plakatbog, 1791-1823, bd. 3

⁴⁴ 27.9.1775, plakatbog 1733-1782, bd. 1

stregedes det, at ingen slaver måtte “bygge og boe iblandt Frie Negerne”.⁴⁵ De frie afrocaribere havde ingen plads som arbejdskraft i sukkerproduktionen, og derfor søgte administrationen altså at skabe disse afgrænsede byrum, hvor de kunne opholde sig. Hall angiver, at de frie afrocaribere i 1802 på St. Thomas ejede omkring 28% af de slaver, som boede i Charlotte Amalie.⁴⁶ Det faktum af de frie afrocaribere også ejede slaver, forholdt administrationen sig ikke til i 1747, hvilket sandsynligvis reflekterer, at de frie afrocaribere på dette tidspunkt ikke i særlig grad var involveret i ejerskabet af slaver. Heller ikke i den gennemgåede lovgivning ses overvejelser om dette forhold – formodentlig fordi det på baggrund af væksten i antallet af frie afrocaribere blev væsentligt at involvere dem i ejerskabet af slaver.

Adgangen til byen blev ikke overladt til den enkeltes behov, men ansås som et væsentligt objekt for regulering. Denne regulering blev udøvet af administrationens forskellige embedsmænd, i dette tilfælde politibetjente og forternes vagter, men det blev gjort klart at alle “*blanke mænd*” kunne standse slaverne og bringe dem til forterne til videre afstraffelse. Ved at tillade alle eurocaribere at håndhæve den orden, som administrationen søgte mellem land og by og mellem nat og dag, overordnedes den hvide krop den sorte krop. Enhver hvid blev antaget at kunne skabe orden i kraft af sin hudfarve, og dermed blev den hvide krop tillagt orden eller ordensskabelse som en næsten iboende egenskab.

Handel

Den store gruppe af plantageslaver kom primært i berøring med eurocariberne, de frie afrocaribere og byens hus- og håndværksslaver i forbindelse med de tilbagevendende søndagsmarkeder, hvor slaverne havde lov til komme til byen for at købe og sælge. På markederne kunne afrocaribere og eurocaribere indgå i relationer, der i højere grad var ligeværdige end dem, der fandtes i plantageproduktionen. Om søndagen kom, ifølge Hans West, rektor for skolen i Christiansted, “*nogle hundrede Plantage-Negerer paa Søndags Torvet, hvor de faldbyde deres smaa Producter*”.⁴⁷ Der var atten tusinde slaver på St. Croix i 1790, så det var kun en lille del af slaverne, der faktisk del tog i markederne i St. Croix’ to byer Christiansted og Frederiksted. På trods af det forholdsvis lille antal søgte administrationen gennem hele perioden at sikre, at disse møder ikke udspillede sig uden for dens kontrol.

I 1756 blev det tilladt plantageslaver at komme til byen om søndagen for at sælge de afgrøder, de selv havde dyrket. Det blev imidlertid også påbudt, at slaverne fra landet skulle være ude af byen igen kl. 8 om aftenen. Udover søndage blev det tilladt de slaver, der solgte foder til byens husdyr, at komme til byen hver dag, men de skulle også være ude af byen kl. 8 om aftenen. Forbudet mod at sælge noget efter kl. 8 om aftenen gjaldt ikke alene for plantageslaverne, også byens slaver og de frie afrocaribere var dækket af dette forbud.⁴⁸

⁴⁵ Generaltoldkammeret, Vestindiske-guineiske Sager, Udkast og betænkning til Negerloven, 1783-1789, bilag 26, nr. 14, guvernør Jens Hansen, 27.11.1747

⁴⁶ Hall, 1992, p. 163. Jeg er ikke stødt på andre tal over udviklingen af de frie afrocariberes ejerskab af slaver.

⁴⁷ West, 1790, p. 72, men også p. 77 om de frie afrocariberes fester i byen.

⁴⁸ 17.05.1756, plakatbog 1733-1782, bd. 1

Det var imidlertid ikke alt, slaverne måtte sælge. De havde tilladelse til at sælge de afgrøder, som i plakaten fra 1756 benævnes "*indianske provisioner*", altså majs, ris og de forskellige rodfrugter, som indgik i slavernes kost. Senere i 1767 fandt administrationen det imidlertid nødvendigt at indskærpe, at slaverne heller ikke havde ret til at sælge bomuld, sukker og rom, og i 1781 blev det endvidere forbudt slaverne at sælge kød.⁴⁹ Forbudet mod salg af sukker, bomuld og rom skal ses i lyset af, at afrocariberne sandsynligvis ofte kom i besiddelse af sådanne varer ved småtyveri fra plantagerne.

Samtidig med at det blev tilladt slaverne at sælge nogle af deres afgrøder i byen, blev det forbudt alle og i særdeleshed afrocariberne at drive handel på landet, og det blev dem forbudt overhovedet at handle med købmandsvarer.⁵⁰ Afrocaribernes tilknytning til landet og produktionen af landbrugsprodukter understøttedes af, at de altså ikke måtte sælge forarbejdede varer. Varer som formodentlig blev produceret i byen eller blev importeret til byen.

Slaverne havde via søndagsmarkederne mulighed for at danne relationer og udveksle informationer uden for eurocaribernes kontrol. Det bekymrede administrationen, og derfor trådte den til med sine regulerende foranstaltninger, der primært søgte at begrænse markedernes udstrækning i tid. Når man læser den lokale lovgivning, synes administration kun modvilligt at have accepteret disse markeder. Derfor skal administrationens accept af slavernes søndagsmarkeder ses i lyset af, at eurocariberne var relativt afhængige af slavernes salg af fødevarer. Centreringen af handlen til specifikke steder og byer var ikke speciel for Caribien, det var også en velkendt måde at organisere handlen på i Europa. I byerne kunne handlen nemmere overvåges, og der kunne også nemmere holdes opsyn, med at slaverne havde fået tilladelse af deres ejere til at handle. Dette opsyn blev yderligere forstærket af, at administrationen fastslog at handlen med de "*indianske provisioner*" skulle foregå på en særlig udpeget torveplads.⁵¹

I 1756 fastsatte administrationen regler for handlen på den baggrund, at det "*endnu er tilladt alle Plantage Slaver at indkomme til Byen om Søndagen med saadan Provision, som af deres Grunde ere Høstet*".⁵² Handlen om søndagen gik altså ikke ubemærket for sig. Alligevel blev den accepteret, men med det forbehold at slaven skulle have en speciel tilladelse fra sin ejer for at deltage. By, marked og afrocaribere blev hermed knyttet sammen i lovgivningen og eksisterede parallelt med forestillingen om, at afrocariberne rumligt var forankret i plantagernes landskab.

I modsætning til afrocariberne havde eurocariberne på de Dansk Vestindiske Øer lov til at sælge forarbejdede varer. Dette privilegium udstraktes til også at gælde søndage, hvor de kunne sælge "*Kram Varer*" fra kl. 2 om eftermiddagen til kl. 6 om aftenen, "*i Consideration, at Neegerne ey paa andre Dage i Ugen kan indkomme for at indkiøbe hvad lidet de behøve*". Dog skulle denne handel foregå således, at "*Varerne som til*

⁴⁹ 11.8.1767, p.37.bd.1 og 31.10.1781, p. 2, plakatbog 1733-1782, bd. 2

⁵⁰ 17.05.1756, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁵¹ 17.05.1756, plakatbog 1733-1782, bd. 1 Restriktionerne af slavernes handelsvirksomhed blev gentaget i 1772 i forbindelse med en voldsom orkan, der bl.a. ødelagde huse, skibe og væltede træer omkuld på øerne. (2.9.1772, plakatbog 1733-1782, bd. 1)

⁵² 17.5.1756, plakatbog 1733-1782, bd. 1, min understregning

Neegerne udsælges paa saadan Tiid, skal skee i ald stilhed af deres Baghuuse eller Pladser, men aldeles ingen Kræmboer være aaben".⁵³ Administrationen søgte altså, at neddæmpe det visuelle indtryk af, at slaverne købte ind. Dette skyldes, at det foregik om søndagen, som jo var den kristne hviledag, men det skyldes også, at denne aktivitet ikke passede til den caribiske forestilling om, at slaven ikke kunne eje eller bruge penge. Ved at neddæmpe indtrykket af handlen mellem euro- og afrocaribere kunne administrationen håbe på at isolere de to grupper og segmentere skellet mellem dem, og den kunne søge at holde fast i forestillingen om, at søndagen var den kristne hviledag.

Eurocariberne måtte altså handle med afrocariberne om søndagen, men det fastslås i plakaten, at de ikke må handle indbyrdes om søndagen. Kristendommens bud om at holde hviledagen i hu blev altså tillempt de vilkår, som sukkerproduktionen skabte. Religionen må vige tilbage for pragmatiske produktions- og styringshensyn. Administrationen opererede altså i dette tilfælde med forskellige regler for, hvordan de to hovedgrupper i det vestindiske samfund kunne handle, og dermed for hvordan de kunne agere i byens rum.

Værtshuse og udskænkning

Værtshuse og udskænkning af rom og andre former for spiritus udgjorde et særligt mål for administrationens reguleringsforsøg. I 1756 var det således forbudt at sælge rom til afrocaribere, både slaver og frie, på søn- og helligdage, og dette forbud blev gentaget i forbindelse med begivenhederne i 1759, hvor administrationen mente at have opdaget et planlagt oprør på St. Croix.⁵⁴ Det indskræpedes i 1759, at værtshusene skulle lukke tidligere, end det var tilfældet i 1756, nemlig kl. 7 i stedet for kl. 8 om aftenen. Samtidig fastsattes det, at plantageslaverne skulle være ude af byen en time tidligere end førhen, nemlig kl. 7 om aftenen.⁵⁵ I den anspændte situation efter opdagelsen af det planlagte oprørsforsøg søgte administrationen altså at begrænse den tid, slaverne kunne opholde sig i byen.

I 1766 opgav administrationen tanken om, at man kunne forbyde slaverne at drikke på søn- og helligdage, som jo var de dage, hvor det var tilladt slaverne at komme til byen til marked. Samtidig med at denne tanke blev opgivet, forsøgte administrationen sig imidlertid med at kontrollere indehaverne af værtshusene. Dette gjorde administrationen ved at bestemme, at værtshusholdere skulle have en tilladelse fra generalguvernøren for at kunne drive værtshus. Samtidig søgte administrationen at regulere de forhold, hvorunder rommen kunne indtages. Dette skete ved at indskrænke værtshusenes åbningstider (de skulle nu lukke kl. 6 om aftenen), ved at forbyde udskænkning til afrocaribere inde i værtshuset og ved at forbyde afrocariberne at opholde sig i længere tid ad gangen uden for værtshusene. På denne måde søgte administrationen altså at undgå, at afrocariberne benyttede værtshusene til at forsamle sig i eller omkring.⁵⁶ Senere i 1774 strammede generalguvernør Peder Clausen yderligere op omkring værtshusene.⁵⁷ Han gjorde det

⁵³ 17.5.1756, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁵⁴ For en beskrivelse af begivenhederne i forbindelse med oprørsforsøget, se Vibæk, 1966, pp. 156-159.

⁵⁵ 17.5.1756, plakatbog 1733-1782, bd. 1 og 23.12.1759, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁵⁶ 18.10.1766, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁵⁷ 5.10.1774, plakatbog 1733-1782, bd. 1

muligt at inddrage en tilladelse til værtshushold, hvis en eurocariber aflagde ed på, at indehaveren af et værtshus havde solgt alkohol til en slave efter kl. 6 om aftenen.

I 1803 gik administrationen et skridt videre. I en plakat, som indeholder et ganske detaljeret regelsæt for, hvordan værtshusene skulle organiseres og drives, blev det fastslået, at bevilling til at holde rombod kun kunne gives til eurocaribere. Samtidig bestemtes det, at romboderne ikke måtte befinde sig i "*den Deel af Byerne, som kaldes Frigottet og Vatergottet*", som var de områder, hvor den frie afrocaribiske befolkning boede. Administrationen angiver præcist, hvilke gader i Christiansted og Frederiksted på St. Croix man kunne nedsætte sig i som rombodsholder. Det område, administrationen udpegede, var for begge byers vedkommende tæt på administrationens bygninger. Udover begrænsningen af afrocaribernes muligheder for at deltage i driften af værtshuse og stedfæstningen af plantageslavernes ophold i byen (for så vidt som de kom for at købe og drikke rom) indeholdt plakaten fra 1803 endnu en indskrænkning af det tidsrum, hvori slaver kunne købe rom. Den bestemte, at der nu ikke måtte udskænkes rom til slaver efter kl. 3 på søn- og helligdage.⁵⁸

Værtshusene eller "*romboderne*", som de oftest blev benævnt i den lokale lovgivning, synes altså at udgøre en del af byens rum, hvor den afrocaribiske befolkning, det være sig frie eller slaver, havde et relativt frirum fra deres underlegne samfundsmæssige position. Værtshuset udgjorde også det sted, hvor fattige eurocaribere og afrocaribere mødtes, og endelig var værtshushold en forretning, som de frie afrocaribere formodentlig i periodens begyndelse havde relativt gode muligheder for at deltage i som stedfortrædere for eurocaribiske ejere.⁵⁹ Det var disse aspekter ved værtshusene, administrationen forsøgte at styre.

Borgerskab mellem by og land

I 1756 blev alle eurocaribere, der ville drive en eller anden form for erhverv, påbudt at tage borgerbrev og blive borgere på øerne.⁶⁰ Dette påbud optræder i en plakat, der handler om, hvordan de enkelte grupper på øerne kunne og måtte agere. Derfor kommer borgerskabet i plakaten til at fremstå som en forudsætning for et ordentligt samfund. Samtidig skulle ikke blot købmænd og andre former for næringsdrivende, men også plantageejere tage borgerbrev, når de tog ophold på øerne. Borgerbreve og -skab var altså ikke kun knyttet til købmænd i byerne.

At det forholdt sig sådan, ses også i reglerne for borgerrådets sammensætning, der var nedfældet i *Ordre og Anstalt* for koloniseringen af St. Croix i 1733. Heri hed det bl.a., at borgerrådet skulle bestå af "*6 og med tiden flere af de forstandigste Ældste, fornemmeste og dertil bequemteste Landssens Indvaanere, hvor iblant reignes de fraværendes Fuldmægtiger, som derpaa Landet ere Boesiddende, og een eller flere*

⁵⁸ 1.2.1803, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6

⁵⁹ Hall, 1992, pp. 96-97 og p. 159

⁶⁰ 17.5.1756, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6

Plantagier havende eller saa mange der af som nu eller siden nodig gøres".⁶¹ Hvis denne forskrift blev fulgt, skulle medlemmerne af borgerrådet altså være plantageejere.⁶²

At plantageejere, købmænd og andre eurocaribere i det vestindiske samfund blev konstitueret som en gruppe, ser man bl.a. også i den militære organisering af eurocariberne, som administrationen på øerne søgte at gennemføre.⁶³ Allerede i en oktroj for Vestindisk-Guineisk Kompagni fra 1734 bestemtes det, at plantageejere og indbyggere skulle indgå i øernes forsvar.⁶⁴ Dette mundede ud i de såkaldte borgerkompagnier, med tilhørende borgerkriksretter. Kompagnierne blev i den undersøgte periode endeligt reguleret af en plakat fra 1788, hvor der ikke skelnedes mellem en land- og en bymilits, således som det var tilfældet i Danmark, men altså blot blev refereret til borgerkompagnierne, som tilsyneladende indbefattede alle eurocaribere.⁶⁵ Samtidig var borgerkompagnierne på St. Croix organiseret sådan, at de dækkede hvert sit kvarter, der i hvert fald for St. Croix vedkommende tog afsæt i den rektangulære opdelingen af plantagegrundene, som opstod ved landmålingen i 1730'erne og 40'erne, og som stadig kan ses i dag – i modsætning til f.eks. en standsmæssig forankring eller en forankring i byens rum.⁶⁶ Der var, i hvert fald i lovgivningen, ikke nogle grupper udover gejstligheden og administrationens embedsmænd, der var fritaget for denne militærtjeneste. Det vil sige, at der ikke var godsejere, som kunne udpege karle til at gøre tjeneste for sig.⁶⁷ Og derfor var hele den eurocaribiske befolkning underlagt kravet om at skulle deltage i militærtjeneste.⁶⁸

Også i Europa skiftede borgerskabet betydning i perioden. Ganske kort fortalt kunne betegnelsen borger i 1700-tallets Europa benyttes til at beskrive en del af byernes indbyggerne, samt de rettigheder og pligter de nød. I løbet af 1700-tallet ses betegnelsen borger i stigende grad at blive benyttet som en betegnelse for indbyggere i en stat. Fra være en kategorisering af en samfundsgruppe, der tog udgangspunkt i stand og sted, skifter begrebet i løbet af 1700-tallet altså betydning. Stand spiller nu en mindre rolle, og den rumlige forankring udvides til at statens territorium. I Europa kan denne borger-

⁶¹ RA, Vestindisk-Guineisk Kompagni, Direktionens korrespondance, nr. 56, Amerikansk og afrikansk kopibog, 1727-1734, 16.11.1733, fol. 389

⁶² Borgerrådene holder for en periode op med at fungere, men gendannes i 1767 (Vibæk, 1966, p. 41), hvilket efterfølges af et kongeligt reskript 8.4.1768 (se Fogtmans Reskripter), hvori det fastslås, at borgerrådet skal følge de tidligere fastsatte bestemmelser dvs. de her refererede.

⁶³ 18.12.1758, bind 1 og 3.12.1760, bind 1

⁶⁴ Feldbæk, 1986; pp. 411-438

⁶⁵ 22.12.1788, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6

⁶⁶ Opmåling ses af den amerikanske geograf Daniel Hopkins som et udtryk for "*Enlightenment rationalism transported to the colonies*", men det må understreges, at den form for landmåling, som var mulig på St. Croix, ikke kunne tænkes foretaget med samme konsekvens i Danmark i 1700-tallet. Den forudsatte nemlig en antagelse om, at landet var tomt. Den koloniale situation synes med andre ord at give rationaliteten rigtig gode vilkår. (Hopkins, 1992, p. 166, samt Hopkins, 1993, p. 24). Hopkins har i øvrigt beskrevet forløbet omkring op- og landmålingen af St. Croix i *An Early Map and the Cadatral Survey of St. Croix, Danish West Indies 1734-41/ A Cartographic Cul-De-Sac* fra 1992 og i ph.d.-afhandlingen *The Danish Cadatral Survey of St. Croix, 1733-1754*, fra 1987

⁶⁷ Krogh, 2000, p. 95

⁶⁸ Det forhold, at alle eurocariberne måtte deltage i militærtjeneste og ikke kunne stille med en substitut, nævnes også af Brathwaite i hans beskrivelse af dannelsen af et kreolt samfund på Jamaica (Brathwaite, 1971, pp. 26-27) og nævnes af Goveia i hendes beskrivelse af Leeward øerne (Goveia, 1965, pp. 64-65)

liggørelse af samfundet ses som et udtryk for en udjævning af magtforskelle. Men i Dansk Vestindien får udviklingen i opfattelsen af, hvad det betød at være borger sit eget udtryk. På trods af at plantageejerne var repræsenteret i borgerrådet, havde de også meget tilfælles med den europæiske adel. De havde nemlig deres magtbase i mulighederne for at udnytte jorden. Den måde borgerskab blev praktiseret på de Dansk Vestindiske Øer ophævede altså den traditionelle europæiske og danske opdeling mellem land og by og mellem borger og adel. I stedet opstod en kreol forestilling om, hvad borgerskab indebar, der som udgangspunkt havde de rammer som det koloniale slavesamfund satte for dets eurocaribiske medlemmer, og derfor blev borgerskab et spørgsmål om at ekskludere afrocariberne.

Iscenesættelsen af den sorte og den hvide krop

Adgangen til slavernes krop

Fra periodens start havde administrationen og retsvæsenet på øerne det problem, at slaveejerne værgede sig mod at aflevere deres slaver til myndighederne, og at ejerne dermed heller ikke anerkendte myndighedernes ret til at straffe slaverne.⁶⁹ Da disse straffe næsten altid var korporlige, øjnes her en konflikt om, hvem og hvordan eurocariberne skulle organisere deres adgang til den sorte krop – en adgang der var vigtig, fordi den var snævert forbundet med mulighederne for at skabe profit, men også med mulighederne for at skabe en vis social orden. I forbindelse med oprørsforsøget i 1759, søgte administrationen at løse konflikten ved at betale slavens værdi til de slaveejere, som afleverede en slave til retsforfølgelse for mord.⁷⁰ Administrationen valgte altså her at prioritere sin rolle som ordensskabende og at se bort fra det umiddelbare økonomiske tab, som denne rolle medførte. Hermed fik administrationen adgang til at straffe slavernes krop og på længere sigt via sin ordensskabende virksomhed at sikre profit-skabelsen på øerne. At det ikke var den øjeblikkelige profitmaksimering, der styrede administrationens handlinger, tydeliggøres yderligere i en anden plakat, som blev offentliggjort i forbindelse med oprørsforsøget i 1759. Her blev det fastslået, at den slaveejer, som blev grebet i at afstraffe en anden mands slaver, skulle stå "*saadan en Neegers Ejer til Ansvar for Neegeren om ham nogen Lyde paa sine Lemmer ved saadan Behandling maatte tilføje*".⁷¹ Denne regel beskyttede naturligvis slaveejerens ejendomsret til og dermed hans råderet over slaven. Den søgte imidlertid også at sikre, at orden og disciplin ikke isoleret udspillede sig i relationen mellem slaver og eurocaribere, og at administrationen var involveret i at bestemme, hvordan adgangen til kroppen skulle bruges til at regulere den sociale orden. I en vis forstand var det da også kun ved at etablere sig som en uundværlig del af forholdet mellem slaver og slaveejere, at staten i forhold til den eurocaribiske befolkning kunne hævde sin legitimitet – en legitimitet som ikke kunne stamme fra handels- og toldpolitikken, som for St. Croix' vedkommende i denne periode var styret af statens pragmatisk merkantilistiske politik. Også i 1774, under generalguvernør Peder Clausen, var administrationen rede til at straffe slaverne, uden at

⁶⁹ 6.3.1757, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁷⁰ 22.12.1759, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁷¹ 23.12.1759, plakatbog 1733-1782, bd. 1

dette skulle koste noget for slavernes ejere.⁷² Dermed satte den igen orden over kortsigtede økonomiske overvejelser.

Problemet med at få slaveejerne til at benytte sig af det offentlige retsvæsen ændrede sig tilsyneladende i løbet af de første år efter statens overtagelse af øerne. Nu var problemet, at slaveejerne brugte arresterne i så høj grad, at det kom til at udgøre et problem for administrationen, da omkostningerne for slavernes forplejning blev meget høj. Det ser ud som om, slaveejerne brugte arresterne som en måde at disciplinere specielt nyankomne slaver på.⁷³ Denne praksis fortsatte. I hvert fald genfindes administrationens forsøg på at effektivisere sagsbehandlingen, således at slaverne ikke opholdt sig for længe i forterne i en plakat fra 1780. Det er imidlertid væsentligt at forstå, at administrationens problem ikke var, at forternes fængsler indgik som en del af det ritual, slaverne gennemgik, når de havde sat sig op imod deres ejere, men at slaverne sad for lang tid i fængslerne, hvilket blev en økonomisk belastning for administrationen.⁷⁴

I forbindelse med den tidligere nævnte orkan i 1772, benyttede administrationen en helt ny straffeform. Den tillod nemlig politiet og patruljerne (hvormed der sandsynligvis refereres til Borgerkompagnierne) at "*pidske de antreffende Neegere paa Gaden*".⁷⁵ Tidligere blev slaverne, når administrationen var indblandet i deres afstraffelse, udelukkende straffet ved justitsstøtten med et vist antal slag, men nu blev det muligt for et bredt udsnit af eurocaribere i en begrænset periode at deltage i den offentlige ordenshåndhævelse. Dette var ikke nødvendigvis en skærpelse af selve straffen, men det vidner om, at administrationen i krisesituationer fandt det fornødent at uddelegere sin ret til at afstraffe slaverne til en del af den eurocaribiske befolkning. Den frie afrocaribiske befolkning blev i 1772 slet ikke inddraget i administrationens forsøg på at holde styr på slaverne. Det blev de imidlertid i 1774 i en plakat, som søgte at skabe en bedre orden blandt slaverne. Her bestemtes det nemlig, at både eurocaribere og frie afrocaribere, som mødte en slave med et redskab, der potentielt kunne bruges som våben, skulle pågribe vedkommende.⁷⁶ I 1787 i forbindelse med et forbud mod at slaver solgte sukker og bomuld, gav administrationen på lignende måde mulighed for at "*anholde og visitere slige Sælgere*", for at se om slaverne havde tilladelse fra deres ejere, mesterknægte eller andre "*Blankmænd*". Hermed gav administrationen altså igen mulighed for, at den eurocaribiske befolkning uhindret kunne undersøge en slaves forhold.⁷⁷

Ordenshåndhævelse og farve

Adskillelsen mellem den hvide og den sorte krop genfindes i organiseringen af øernes militsvæsen. Dette bestod af de allerede nævnte borgerkompagnier, som organiserede den eurocaribiske befolkning. Parallelt hermed var de frie afrocaribere organiseret i "*Fri-Neeger Compagniet*". Disse to befolkningsgrupper blev i forbindelse med militsvæsenet adskilt på grundlag af deres farve. Samtidig gav denne organisering også anled-

⁷² 5.10.1774, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁷³ 19.2.1760, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁷⁴ 17.1.1780, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁷⁵ 2.9.1772, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁷⁶ 5.10.1774, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁷⁷ 13.6.1787, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6

ning til, at de frie afrocaribere og eurocariberne skulle registreres, og det skulle specielt noteres, hvor de opholdt sig i landet.⁷⁸

Borgerkompagnierne skulle ikke blot bestå af borgere, men af "*Alle og enhver Borger og Indvaaner med deres Mesterknægte og andre Blanke*"⁷⁹, og hermed sattes farven øjensynligt over andre sociale hierarkier, så som stand og rang. De "*gemene*" stod altså i samme kompagni som borgere og plantageejere. At farven blev benyttet som et væsentligt organiserende værktøj af administrationen, medførte imidlertid også, at administrationen misbilligede eurocaribere, der ikke opførte sig, som den herskende elite. I en plakat fra 1774 søgte generalguvernør Clausen at gribe ind overfor den praksis, at slaverne organiserede slagsmål mellem hinanden. Disse slagsmål var tilsyneladende understøttet af eurocariberne, og disse blev fra administrationens side betegnet som "*den anden Classe af Blanke*".⁸⁰ Disse eurocaribere tvang nemlig administration til at fravige forestillingen om, at det vestindiske samfund ideelt skulle bestå af to grupper – slaveejerne, der var hvide, og slaverne, der var sorte.

Udover at den udøvende magt – bl.a. borger- og frinegerkompagnier – altså i høj grad var organiseret efter hudfarve og dermed gav farven mening, ses også en anden sammenhæng mellem hudens farve og ordenshåndhævelse. I 1786 søgte administrationen at indføre, at de frie afrocariberes fester afholdtes under tilsyn af to officerer fra det såkaldte frinegerkompagni; og her ses altså det forhold, at den direkte kontrol med den afrocaribiske befolkning gerne blev overladt til afrocariberne selv.⁸¹ Et fænomen man genfinder ved de såkaldte maron-jagter, hvor afrocariberne deltog i jagten på bortløbne slaver.⁸² Det forekommer altså at være et typisk træk ved det dansk vestindiske samfund, at selve den straffende og kontrollerende fysiske kontakt i høj grad blev et mellemværende mellem afrocariberne selv.

Straffens differentiering af kroppene

Det var specielt i forbindelse med afstraffelse, at administrationen søgte at sikre sig adgang til at regulere og tildels at konstruere den sorte og den hvide krop. Eurocariberne kunne i periodens begyndelse modtage korporlig afstraffelse. Bl.a. fastslås det i 1756, at matroser ikke måtte findes på gaden efter kl. 8 om aftenen, og at de for at forbyrde sig herimod kunne straffes korporligt med "*50 Slag imellem Kors Gevæhren*".⁸³ Den korporlige straf, som blev bestemt for matroser, der dristede sig til at være for længe ude, skal ses i lyset af, at straffe i militæret og blandt søfolk ofte var langt hårdere end de civile straffe.⁸⁴ Også andre eurocaribere kunne imidlertid modtage korporlig straf i 1750'erne.

I et reglement fra 1758, som søgte at begrænse den praksis, at alle grupper i det vestindiske samfund fejrede jul og nytår ved at skyde med fyrværkeri, fastsattes for samme

⁷⁸ 10.12.1759, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁷⁹ 3.01.1760, plakatbog 1733-1782, bd. 1, se også 22.12.1788, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6

⁸⁰ 5.10.1774, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁸¹ 13.5.1786, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6

⁸² 23.12.1759, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁸³ 17.5.1756, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁸⁴ Krogh, 2000, p. 82

forbrydelse en række forskellige straffe, der understregede den anklagedes stand og farve.⁸⁵ De “*gemeene Blanke*” straffedes med 50 slag “*imellem Kors-Gevæhren*”, hvis de ikke kunne betale, den fastsatte bøde.⁸⁶ Slaver, der blev grebet i samme forseelse, blev dømt til 150 slag for justitsstøtten. Og de frie afrocaribere skulle, hvis de ikke kunne betale, sælges som slaver. Reglementet sluttede med at fastslå, at også andre eurocaribere end de “*gemeene*” kunne risikere korporlig straf, hvis de ikke var i stand til at betale for de skader, deres handlinger havde forvoldt. I slutningen af 1750’erne var det altså stadigvæk sådan, at den eurocaribiske krop principielt kunne gøres til genstand for legemlig afstraffelse, hvilket peger tilbage mod en periode i Caribiens historie, hvor europæiske servinger udgjorde en del af arbejdsstyrken og hvor forskellen på den hvide og den sorte krop endnu ikke havde manifesteret sig som særlig betydningsfuld.

Selvom både den hvide og den sorte krop i periodens begyndelse således kunne underkastes korporlig afstraffelse, skete det under forskellige former, og der var en væsentlig forskel i den mening, den danske administration kunne belægge straffene med. På intet tidspunkt blev eurocariberne dømt til piskning ved justitsstøtten. Denne straffemåde var udelukkende forbeholdt slaverne. Formodentlig fordi den offentlige piskning ved justitsstøtten med sig fra Danmark bar på en forestilling om, at denne type straf var vanærende. I Danmark blev næsten alle kagstraffe givet til dømte, der allerede var dømt til livstidsarbejde, som i datidens Danmark blev benævnt slaveri.⁸⁷ I Dansk Vestindien var der imidlertid ikke tale om, at slaverne på nogen måde blev tillagt eller frataget ære, og her må sammensmeltningen af forestillingen om kagstrykningens uærliggørende virkning i højere grad ses som en bekræftelse af slavens æreløshed og underordningsforhold. Samtidig ses det, at eurocariberne øjensynligt ikke blev udsat for straffe, der kunne medvirke til at vanære dem – deres ære kunne ikke fjernes i det vestindiske samfund. Æren knyttedes udelukkende til den hvide krop, og forbindelsen mellem eurocariberes ære og deres handlinger blev hermed fjernet. I de tilfælde, hvor eurocariberne i 1750’erne kunne straffes korporligt, skete det med straffe, der var hentet fra den militære straffepraksis, og som ikke var behæftet med forestillinger om ære og vanære.

Den korporlige afstraffelse af eurocariberne glider imidlertid ud af lovgivningen i slutningen af 1750’erne. I von Pröcks *Instruction hvorefter Enhver Borger Capitaine i Landet adjnterim sig haver at rette og forholde*, altså et reglement for de militært organiserede borgerkompagnier, findes ikke nogen korporlige straffe.⁸⁸ Udover bøder kunne eurocariberne højst være så uheldige at blive sat i fængsel på vand og brød. Heller ikke i forbindelse med oprørsforsøget i 1759 fandt man det nødvendigt at underkaste eurocariberne korporlige straffe, selv ikke hvis de havde tilladt deres slaver at være i besiddelse af ammunition og remedierne til dets produktion – selv for denne forbrydelse kunne de højst komme i fængsel på vand og brød.⁸⁹

⁸⁵ 30.12.1758, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁸⁶ 30.12.1758, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁸⁷ Krogh, 2000, pp. 319-320 og Feldbæk, 1990, p. 287

⁸⁸ 18.12.1758, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁸⁹ 23.12.1759 og 3.1.1760, plakatbog 1733-1782, bd. 1. Undladelsen af at gøre brug af de korporlig straffe overfor eurocariberne gælder også i 1767. (11.8.1767, plakatbog 1733-1782, bd. 1)

I 1767 søgte administrationen at begrænse slaver og afrocariberes mulighed for at sælge bomuld og sukker. De frie afrocaribere kunne straffes med 3 måneders fængsel på vand og brød, hvis de solgte bomuld, eurocariberne slap med 1 måned på vand og brød, hvis de købte bomuld af en slave eller afrocariber, mens slaven der var involveret i dette blev afstraffet ved justitsstøtten.⁹⁰ Til trods for straffenes forskellige længde, fik eurocaribere og frie afrocaribere samme type straf, og i dette tilfælde er det da heller ikke muligt at se selve straffeformen som medvirkede til skabelsen af opfattelserne af henholdsvis den sorte og den hvide krop. Denne plakat er imidlertid den eneste, hvor eurocaribere og frie afrocaribere modtog samme straffeform.

I 1770 i forbindelse med endnu en plakat mod fyrværkeri adskiltes den sorte og den hvide krop via straffastsættelsen. De frie afrocaribere blev slet ikke nævnt i denne plakat om fyrværkeri. Kun samfundets to hovedgrupper eurocariberne og slaverne nævnes. Og mens straffen var korporlig for slaverne, straffedes eurocariberne med fængsel og bøde.⁹¹ Dette mønster blev gentaget i forbindelse med en plakat, der søgte at regulere fiskeriet omkring St. Croix.⁹² I disse plakater var der altså en snæver sammenhæng mellem den straffedes hudfarve og anvendelsen af den korporlige straf. Denne entydige sammenhæng blev imidlertid skabt ved ikke at nævne de frie afrocaribere i plakaterne.

I forbindelse med en plakat, der forbyder organiserede slagsmål blandt slaverne, nævnes det for første gang i 1774, at de slaver som deltog i disse slagsmål "*udi det sorte Hule skal hensettes og udi 3de Dage straffes, hver Dag med en Skyring af 50 Slag*".⁹³ Dette sorte hul, nævnes på intet tidspunkt i forbindelse med de straffe, som blev fastsat for eurocariberne, hvilket kunne tyde på, at det var endnu en af de måder, straffen mellem euro- og afrocaribere blev differentieret på. En formodning der understøttes af, at Johan Lorentz Carstens, hvis skildring af Dansk Vestindien i 1730erne behandles i næste kapitel, nævner et "*Slave-Arrest Hull [...] som kaldes Svarte-Gatth*" i forbindelse med sin beskrivelse af fortet i Charlotte Amalie på St. Thomas.⁹⁴ At der var indrettet adskilte arrester for henholdsvis slaverne og eurocariberne kan man også se på nogle af de kort, som embedsmanden og plantageejereren Oxholm udfærdigede i århundredets slutning.⁹⁵

I 1774 differentieredes afstraffelsen af henholdsvis frie afrocaribere og eurocaribere, som forbrød sig mod forbudet mod, at slaver og eurocaribere deltog i de frie afrocariberes fester. Eurocariberne slap med enten at betale en bøde eller at komme 3 uger i fængsel, mens de frie afrocaribere enten skulle betale en bøde eller "*løbe Spitz Roderne om det er en Mand [...] og hvis det er en Qvinde, da straffes paa Vand og Brød i Fortet i 6 Uger*".⁹⁶ Det ses altså, hvordan den frie afrocaribiske krop blev underlagt en korporlig straf i modsætning til den hvide, og at denne straf var hentet fra den militære straffepraktis. Allerede i 1775 blev en anden straffemåde taget i brug over for de frie afrocaribere. Nu kunne en "*Fri Neeger eller Neegerinde straxen udi Fortet arresteres og i*

⁹⁰ 11.8.1767, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁹¹ 21.12.1770, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁹² 30.4.1770, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁹³ 5.10.1774, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁹⁴ Carstens, 1981, p. 54

⁹⁵ RA, Kort og tegning samlingen, nr. 337.329 og nr. 337.330

⁹⁶ 5.10.1774, plakatbog 1733-1782, bd. 1

3de paa hinanden følgende Dage straffes udi Fri Gottet med 50 Slag hver Dag".⁹⁷ Justitsstøtten blev altså ikke taget i brug overfor de frie afrocaribere – selve piskningen blev foretaget af kaptajnen for frinegerkompagniet i det område af byen, hvor de frie afrocaribere boede.⁹⁸

I en plakat fra 1786 angående reguleringen af bl.a. fiskeriet på St. Croix ses det, hvordan den eurocaribiske befolkning straffedes med bøder for at forbyrde sig mod plakatens bestemmelser, mens afrocariberne modtog korporlige straffe, dog med den forskel at de frie afrocaribere blev straffet af kaptajnen for frinegerkompagniet, mens slaverne blev straffet ved justitsstøtten. Der er altså på dette tidspunkt tale om, at den hvide og den sorte krop adskiltes via dens forhold til den korporlige straf, men der er også tale om, at administrationen gav disse korporlige afstraffelser forskellig form, alt efter om det var slaver eller frie afrocaribere, der skulle straffes – og dermed søgte den at adskille disse grupper i det dansk vestindiske samfund.⁹⁹ De forskellige måder at straffe de frie afrocaribere og slaverne på ses også i et andet reglement fra 1786, nemlig det senere omtalte klædedragsreglement. Her blev det fastslået, at "*en Frie som i en saadan Forseelse Betrædes, [straffes] første Gang med at bringes igiennem Gaderne om det er et Mandfolk i den spanske Kappe og om det er et Fruentimmer i Fidelen, men for igientagne Forseelser straffes de desuden, efter at have været førte omkring til Spot paa forhen ommeldte Maade med corporlig Straf for Frie Negre Capitainen [...] hvorimod en Slave som herimod handler, straffes første Gang med 50 Slag ved Justits Støtten, hvilken Straf om han oftere i saadan Brøde maattes befindes, skal hver Gang skiærpes*".¹⁰⁰ Slavernes straf var fortsat den samme, nemlig afstraffelse ved justitsstøtten, men for den frie afrocaribiske befolkning ses nu, at straffeformen blev detaljeret via brugen af den spanske kappe og fidelen, samt den offentlige udstillelse, formentlig i det såkaldte Frigot, der som nævnt var den del af Christiansted, hvor størstedelen af de frie afrocaribere på St. Croix boede.¹⁰¹ Fidelen eller fedelen var et åg, som fastlåste hoved og hænder og var forsynet med en klokke, således at opmærksomheden blev tiltrukket den udstillede. Denne straffeform blev i Danmark ofte benyttet til soldaterkoner og indgik ikke som sådan i den civile retspleje.¹⁰² Noget tyder altså på, at administrationen i periodens slutning i stigende grad overtog og tilpassede danske militære straffeformer til de vestindiske forhold og benyttede dem til at differentiere mellem slaver og frie afrocaribere. Hermed var det muligt at fastholde forbindelsen mellem hudfarve og korporlig afstraffelse, samtidig med at slaver og frie afrocaribere stadig blev adskilt via straffeformen.

At administrationen således søgte at differentiere det dansk vestindiske samfunds forskellige grupper via de straffe den fastsatte i den lokale lovgivning, vidner et ganske omfattende militær reglement for borgerkompagnierne fra 1788 også om. Her hedder det nemlig, at når "*der i Anledning af nogen Sag sættes Krigsret, skal sammes Medlemmer rette dem efter de danske love, Anordninger og Krigs Artikler, for saavidt*

⁹⁷ 27.9.1775, plakatbog 1733-1782, bd. 1, se også 12.10.1775, p. 64, plakatbog 1733-1782, bd. 1

⁹⁸ 13.6.1787, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6

⁹⁹ 31.3.1786, plakatbog, 1744-1791, bd. 3

¹⁰⁰ 13.5.1786, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6

¹⁰¹ Hall, 1992, p. 147

¹⁰² Krogh, 2000, p. 78 og p. 272

*Omstændighederne vil tillade det, det er at sige, at saa ofte Krigs Artiklerne dictere Straf paa Kroppen for nogen Forseelse, skal samme forandres til Penge Straf eller Fængsel efter Rettens Godtbefindende, men i Henseende til Processens Form og Behandling for Retten aldeles rette sig efter, hvad der brugeligt ved Armeen”.*¹⁰³ Administrationen fandt det altså her nødvendigt at påpege, at korporlig straf ikke skulle anvendes mod eurocariberne. Senere i 1802 så administrationen sig nødsaget til at præcisere dele af reglementet fra 1788 – men stadig kommer korporlige straffe ikke på tale. Lovgivningen ændredes altså, således at forseelser der i Danmark ville have foranlediget en korporlig straf, i Vestindien foranledigede bødestraf. Lovgivningspraksissen undergik en kreolisering på de Dansk Vestindiske Øer, der gjorde hudfarven til grundlag for særlige erfaringer eller fraværet af samme.

Administrationens ønske om at undgå at skulle anvende korporlig straf over for europæere ses også af den måde, administrationen håndterede hvide, der havde modtaget den såkaldte slaveristraf, dvs. fæstningsarbejde. Disse straffefanger var man på trods af behovet for billig arbejdskraft ikke glade for at modtage. Allerede i 1747 havde Vestindisk-Guineisk Kompagni overfor Danske Kancelli redegjort for, at *“det ville være højest skadeligt med hensyn til Neger-slaverne, om europæiske Slaver skulle findes i Vestindien”*, fordi det ville skade deres disciplin og deres ydmyghed over for europæerne.¹⁰⁴ Sagen dukkede imidlertid op igen i 1765, hvor Generaltoldkammeret, der efter statens overtagelse af de Dansk Vestindiske Øer i 1755 stod for hovedparten af deres administration, fik ordre til, at Johan Christian Rackwitz og Christian Frederik Davidsen, der begge var dømt til fæstningsarbejde på livstid, skulle sendes til Vestindien. I den anledning skrev kammeret igen til Danske Kancelli for at redegøre for alle de ulemper, det så ved en sådan ordning. Sagen endte med, at de to dømte i stedet for at blive sendt til Vestindien blev sendt til Finmarken.¹⁰⁵ Administrationen undgik således at behandle to europæere som slaver i Vestindien og undgik i dette tilfælde de problemer, som europæiske servinger skabte i forhold til slaverne.¹⁰⁶

En anden sag som ligeledes understreger, hvor væsentligt det var for administrationen at undgå, at eurocaribere – og dermed den hvide krop – afsonede slaveristrafen i Vestindien, er sagen om Richard Brown. Han blev i 1778 ikendt en bøde for at have mishandlet sin hustru og for at have hugget den afrocaribiske kvinde Cato med en sabel og hældt brændende varm segllak over hende. Senere i 1779 mishandlede Brown to af sine slaver, Marie og Abraham, så voldsomt, at de døde af det. Brown dømtes af St. Croix landsting til 1 års fæstningsarbejde, men dommen blev indanket for Højesteret, og her blev den skærpet til 2 års fæstningsarbejde. Samtidig blev det fastslået, at dommen

¹⁰³ 22.12.1788, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6, min understregning

¹⁰⁴ Vestindisk-Guineisk Kompagni, Kompagniets københavnske arkivalier nr. 181, Korrespondance vedr. udsendelsen af delinkventer, fanger og fattiglemmer til Vestindien, 1671-1753, brev af 28.11.1747

¹⁰⁵ Generaltoldkammeret, Vestindiske-guineiske Sager, Diverse, Visdomsbog – 1847, f. 429. Dansk Kancelli, D perioden 1699-1771, nr. 109, Supplikprotokol 1765, 6E, sag nr. 633. Dansk Kancelli, D perioden 1699-1771, nr. 20, Sjællandske Tegnelser 1764-65, ff. 525-526 og Sjællandske Tegnelser 1766-68, f. 79

¹⁰⁶ Carstens, 1981, p. 148

skulle afsones i Københavns Fæstning, således at afrocariberne ikke skulle se en hvid mand i slaveri.¹⁰⁷

At klæde kroppen på

I de første tredive år efter statens overtagelse af øerne blev der ikke udstedt nogle påbud om, hvordan afrocariberne skulle klæde sig. Dette var imidlertid ikke tilfældet for eurocariberne. I forbindelse med deres tjeneste i borgerkompagnierne blev de påbudt at møde "*sømmelig og anstændig paaklædt*". Dette var så væsentligt for administrationen, at det bestemtes, at der skulle indkøbes dragter til de eurocaribere, der ikke selv havde råd til at anskaffe dem.¹⁰⁸ Det er først langt senere, at plakaterne i den undersøgte periode indeholder noget om afrocaribernes klædedragt. I 1774, i en plakat som søgte at øge kontrollen med den frie afrocaribiske befolkning, bestemtes det, at de skulle forsyne sig med et fribrev fra generalguvernøren, samt at de frie afrocaribere, der bevægede sig i det offentlige rum i byerne, skulle "*have paa Hatt eller Hue den forhen ordonerede Cocarde af rødt og hvidt, hvorved de distinqueres fra Slaver*".¹⁰⁹ Denne gruppe, som ikke nødvendigvis skilte sig ud fra slaverne via deres hudfarve, blev altså pålagt et bestemt beklædningsstykke, en kokarde, som visuelt kunne adskille dem fra slaverne. Kokarden blev introduceret i 1768 på St. Thomas, men i 1774 blev det også pålagt St. Croix' frie afrocaribere at bære en sådan. Herudover skulle de også have det førnævnte fribrev, som ikke skulle bæres synligt, men som dog skulle fremvises, når de blev passet op.¹¹⁰ Kokarden var en slags sløjfe eller et pibet rundt stykke tøj, der fæstnedes til en hat. I denne sammenhæng er det væsentligt, at kokarden var en del af datidens militære uniformer.¹¹¹ Det var altså ikke kun i forbindelse med afstraffelsen af de frie afrocaribere, at militære former blev benyttet til at adskille dem fra slaverne.

I midten af 1780'erne kan der i den lokale lovgivning for alvor ses en interesse for, hvordan de forskellige grupper i det dansk vestindiske samfund skulle klæde sig – sandsynligvis fordi det på dette tidspunkt blev muligt for flere frie afrocaribere og slaver at benytte tøj, som ellers havde været forbeholdt den eurocaribiske befolkning.

Udstillingen af materiel luksus knyttedes i Dansk Vestindien sammen med forestillinger om ære.¹¹² Den eurocaribiske befolkning blev af administrationen beskyldt for at "*søge deres Ære udi Forfængelighed*", og administrationen forsøgte om end halvhjertet at få denne gruppe til at neddæmpe brugen af værdigenstande i forbindelse med begravelser-

¹⁰⁷ Højesteretsprotokol, 1782, litr. B, vol. 4, pp. 515-519. Jeg takker Poul Olsen for at have gjort mig opmærksom på denne sag.

¹⁰⁸ 18.12.1758, plakatbog 1733-1782, bd. 1, hvilket også behandles i plakaten af 22.12.1788, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6

¹⁰⁹ 4.1.1774, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹¹⁰ Hall, 1992, pp. 145-149

¹¹¹ Se Salmonsens konversations leksikon, 2. udg. 1923

¹¹² Se Vibæk, 1966, pp. 191-208. Et modsat syn på ærens rolle i de caribiske slavesamfund findes hos Orlando Patterson. Han mener ikke, æren spillede nogen rolle i de caribiske slavesamfund. Patterson hævder nemlig, at anerkendelsen af slaveejerens ære kun kunne komme fra frie hvide, der ikke selv ejede slaver. Og da denne sidste gruppe var relativt lille i Caribien, kom ære ikke til at præge disse samfund. Hvorfor det skulle være sådan, forklares egentlig ikke af Patterson, og der kan da heller ikke findes belæg for hans synspunkt i Dansk Vestindien. (Patterson, 1982, pp. 97-101)

processioner.¹¹³ At æren betød meget for eurocariberne, blev også påpeget af den tidligere nævnte Carstens, der bl.a. skrev, at eurocariberne var “*Overmaade Giærige effter Roes, Berømmelse, Ære, Højhed og timmelig Riigdom*”.¹¹⁴ At eurocariberne også på andre måder var utrolig ærekære, beskrives af Vibæk, der mener, at bl.a. dueller var meget hyppige i Dansk Vestindien.¹¹⁵

I maj 1786 udstedte administrationen et klædedragsreglement, der i de allermindste detaljer søgte at fastsætte, hvordan de forskellige afrocaribiske befolkningsgrupper skulle være klædt. Denne plakat begrundedes først og fremmest med, at de sorte kvinder i deres iver efter at klæde sig i tøj, der oversteg deres evner og stand, “*have uden Undseelse aldeles ophret sig til et forargeligt Levnet, i Stæden for at vælge en eller anden nyttig Haandtering*” og at denne trang endvidere medførte tyveri, utroskab og bedrageri.¹¹⁶ Udover at det er en af de første gange, administrationen fandt det væsentligt at skelne mellem mænd og kvinder i begrundelserne for dens lovgivningspraksis, var alle de forskellige grupper af afrocaribere dækket af reglementet; nemlig plantage-slaverne, hus- og håndværksslaverne og de frie afrocaribere. Formodentlig søgte administrationen ved at indføre dette reglement at løse det problem, at slaver og frie afrocaribere lignede hinanden. Tøjet kunne benyttes til at adskille disse to grupper, men det kunne ligeledes benyttes til at fastholde eurocaribernes privilegerede stilling. Samtidig vidner reglementet også om, at administrationen var begyndt at opfatte afrocaribernes seksualitet – specielt kvindernes – som et område, der fortjente dens interesse. Reglementet udkom i 1786 og altså samtidig med, at den vestindiske embedsmand etatsråd Lindemann for den Vestindiske regering og en kommission under Danske Kancelli arbejdede med, hvordan slavelovgivningen bedre kunne tilpasses slavesamfundets behov. Et af punkterne var udbredelsen af den kristne tro, hvilket formodentlig hang sammen med et ønske om at stabilisere slavernes familieliv – og dermed også i datidens tankegang deres muligheder for reproducere sig selv.¹¹⁷ Det var som et led i disse overvejelser, at kvinden blev manet frem i lovgivningen som subjekt.

Klædedragsreglementets udstedelse hang formodentlig også sammen med, at der tre år tidligere var udgivet en kongelig forordning, hvis formål var at begrænse “*overdådigheden*” i Danmark, Norge og hertugdømmerne. Forskellen mellem denne forordning og det vestindiske klædedragsreglement var imidlertid, at den danske forordning ikke i særlig grad søgte at skabe en visuelt forankret differentiering mellem forskellige samfundsgrupper; den danske forordning rettede sig hovedsageligt mod under-såtterne som en samlet gruppe.¹¹⁸ I det dansk vestindiske reglement fastsattes for hver enkelt gruppe en særlig klædedragt. De koloniale magtrelationer visualiseredes via en differentiering af befolkningens klædedragt, og denne visualisering gav sandsynligvis eurocariberne og administrationen øgede muligheder for kontrol. I 1803 i en helt anden

¹¹³ 13.2.1786, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6

¹¹⁴ Carstens, 1981, p. 70.

¹¹⁵ Vibæk, 1966, p. 55

¹¹⁶ 5.13.1786, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6

¹¹⁷ Hall, 1992, pp. 65-67, og Olsen, 1998, pp. 21-23

¹¹⁸ 20.1.1783, Schous forordninger. Senere samme år ses en tilsvarende forordning (fr. 12.3.1783). Denne sidste forordning retter sig mod bondestanden, men opererer ikke med nogen underinddeling af denne stand, som det var tilfældet med slaverne i forordningen fra Vestindien.

forbindelse får vi endnu en bekræftigelse af, at administrationen fandt det væsentligt at sikre, at slaverne var synlige. I forbindelse med et forbud mod, at slaver færdedes ude under alarm (dvs. i forbindelse med kriser som ildebrand, orkaner, eller oprør), blev det fastslået, at de slaver, der alligevel med en tilladelse fra deres ejer kunne være ude under alarm, skulle bære en lygte om natten – det skulle med andre ord være muligt for eurocariberne at se afrocariberne.¹¹⁹ Samme år bestemtes det også, at afrocaribere, der havde daglejerarbejde i havnen, skulle bære metalskilte med forskellig påskrifter alt efter hvilket arbejde de udførte.¹²⁰

Mobilitet og kommunikation

Landskab og mobilitet

Administrationen på de Dansk Vestindiske Øer stod med det dilemma, at den på samme tid ønskede at sikre sig, at eurocariberne og dens embedsmænd kunne være mobile, mens den ønskede at hindre eller at begrænse afrocaribernes mulighed for det samme. Administrationen søgte at løse dette dilemma ved at skabe en synlig, overskuelig og derfor også kontrollerbar mobilitet. Denne bestræbelse var med til at præge, hvordan administrationen mente det vestindiske landskab skulle formes, og den mandede bl.a. ud i et påbud om, at plantageejerne skulle *“aabne alle de Linier, som løbe rundt om Deres Plantager, eller fra alle 4te Kanter skiller deres Grunde fra Andres [...] saa at Linien bliver saa rydelig, at man magelig og vel kan komme derigiennem til Hæst, paa hvad Tiid fornødenhed det maatte udkræve”*.¹²¹ Selvom det ikke bliver nævnt i plakaten, må man formode, at disse linier også skulle bruges som en form for brandsikring. Sukkerrør blev plaget af forskellige insektangreb, som ofte blev bekæmpet ved at brænde de angrebne rør af. Denne teknik indebar imidlertid også en ganske stor risiko for at ilden spredte sig.¹²² Det, der blev lagt vægt på i plakaten, var imidlertid, at det opdyrkede land skulle opfylde ønsket om, at eurocariberne skulle kunne være mobile. At mobilitet var vigtig, blev understreget igen efter orkanen i 1772, hvor myndighederne fandt det nødvendigt at udstede en plakat om, at vejene igen skulle gøres passable.¹²³ Vejenes tilstand blev ligeledes taget op i en plakat fra 1796, hvor der blev nedsat en bro- og vejkommission til at føre opsyn med veje, broer og åernes løb.¹²⁴ Administrationen lagde altså i disse plakater vægt på, at landskabet skulle indrettes på en måde, så eurocariberne kunne bevæge sig igennem det uden for store forhindringer. Samtidig spillede disse skel selvfølgelig også en rolle i forbindelse med ejendomsretten, som således blev markeret visuelt i det vestindiske landskab.¹²⁵

At landskabet således blev gjort nemt fremkommeligt, betød imidlertid, at afrocaribernes adfærd på veje og gade skulle reguleres. I von Pröcks reglement fra 1756 blev det forbudt slaver at ride gennem byen, fordi de *“ride meget stærkt og letteligen kunne*

¹¹⁹ 14.3.1801, plakatbog, 1791-1823, bd. 3

¹²⁰ 7.2.1803 og 4.7.1803, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6

¹²¹ 20.11.1756, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹²² Goveia, 1965, p 113

¹²³ 5.9.1772, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹²⁴ 28.12.1796, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6

¹²⁵ 7.10.1761, plakatbog 1733-1782, bd. 1

override Folk".¹²⁶ Begrænsninger af, hvor slaverne måtte benytte hesten som transportmiddel, udstræktes i 1774 til, udover at gælde gaderne i byen, også at gælde områderne tæt ved byerne.¹²⁷ Hesten, som jo i høj grad øgede den ridendes mobilitet, var altså ikke et redskab, slaverne kunne få ureguleret adgang til. Det var ikke kun i forbindelse med ridning, at administrationen søgte at styre slavernes mobilitet. Det fandt også sted i forbindelse med brugen af mindre både, som jo i sidste ende kunne bruges af slaverne til at flygte i. Derfor stillede administrationen det krav til bådejere, at de sørgede for, at bådene var tøjret forsvarligt, når de ikke blev brugt, samt at ejerne stillede kaution til rådighed, således at slaveejere som på denne måde mistede deres slaver kunne kompenseres.¹²⁸

Sikkerhed og mobilitet

Det var afrocaribernes mulighed for at forsamles, der af administrationen, i 1759 efter opdagelsen af det før nævnte oprørsforsøg, blev anset som den største trussel mod eurocaribernes sikkerhed. Modsat hvad man kunne have forestillet sig, blev maronage, der i Gardelins reglement fra 1733 udvirkede de hårdeste straffe, ikke angivet som en eventuelt medvirkede årsag til oprørsforsøget. At maronage ikke uden videre blev anset for at udgøre en egentlig trussel mod den vestindiske samfundsorden, understreges nogle år senere, hvor det hedder at "*andre Neegere (som oftest) Bosaler bliver i Forterne for Maron Løben og andre smaa Forseelser indbragte*".¹²⁹ Maronage blev altså ikke længere anset som en virkelig fare for det eurocaribiske samfund på øerne, og det gav da tilsyneladende heller ikke anledning til korporlig afstraffelse af de pågældende slaver. At maronage ikke uden videre gav anledning til hårde straffe ses også i 1774, hvor Peder Clausen udstedte en plakat, som gav en gruppe undvegne slaver et døgn til at indfinde sig hos deres ejer, i hvilket fald de slap for straf.¹³⁰ Ligeledes ses det i 1784, at en "*Neegerinde Marian*" efter at have været maron i 7 måneder får 2 uger til at vende tilbage til sin ejer.¹³¹ Det kan naturligvis ikke udelukkes, at ejeren straffede sin slave ved dennes tilbagevenden, men de hårde regler fra Gardelins reglement blev ikke uden videre taget i brug af administrationen.

I de tidlige plakater vedrørende maronage nævnes det ikke direkte, hvor slaverne flygtede hen. Heller ikke i Gardelins reglement oplyses dette. Her hedder det, at maron-slaverne eftersøges ved maron-jagter, hvilket kunne tyde på at slaverne i 1733 primært løb maron til uopdyrkede områder på øerne.¹³² Oldendorp, hvis værk behandles i det følgende kapitel, nævner, at slaverne på St. Croix søgte tilflugt i bjergene på øens nordøst side, på det såkaldte "*Maroon Hill*".¹³³ I en plakat fra 1775 hedder det imidlertid, at "*her paa Landet værende Maron Neegere, som tilhører en eller anden udi Landet boende Planter og her i Byen opholde sig, for ved daglige at søge deres Underholdning,*

¹²⁶ 17.5.1756, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹²⁷ 5.10.1774, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹²⁸ 17.5.1756, plakatbog 1733-1782, bd. 1. Forsøget på at regulere brugen af både og kanoer opstår igen i 1791 (21.11.1791, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6)

¹²⁹ 19.02.1761, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹³⁰ 6.5.1774, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹³¹ 25.11.1784, plakatbog, 1744-1791, bd. 3, se også 21.4.1785 og 13.6.1785, plakatbog(1740)1756-1814, bd. 8

¹³² RA, Vestindiske-guineiske Sager, Diverse, Visdomsbog, 1700-tallet, ff. 359-363

¹³³ Oldendorp, 1987, p. 51 og p. 233

hvorved slige søge Leilighed at blive bekindte i Huusene og i særdeleshed Kiøbmændenes Pak-Kieldrer".¹³⁴ Maronage rettede sig altså i periodens slutning mod byerne. Det var tilsyneladende her, slaverne kunne gemme sig og få arbejde. I modsætning til det indtryk man får fra de beretninger fra 1740'erne og 50'erne, der beskæftiger sig med maronage, ser det ud til at maronage i 1770'erne havde udviklet sig til at være et fænomen, der var knyttet til byen.¹³⁵ Senere i 1790'erne vidner lovgivningen om, at maronage ofte foregik ved, at slaverne flygtede af søvejen til andre caribiske øer.¹³⁶ At maronage foregik ved at flygte til byen bliver yderligere klart i en plakat fra 1803, hvor det hedder, at "*Plantagenegere bortløbe fra deres Eiere, og søge deres Underhold i Byerne, hvor ingen saa let kiender, eller kan udfinde dem*".¹³⁷ Hvor landet i periodens begyndelse, i hvert fald i de undersøgte beretninger, repræsenterede det sted, hvortil maronage kunne foregå, ændrede dette sig op igennem perioden. I 1803 var det byen og den anonymitet, den gav, som var det bedste skjulested på de Dansk Vestindiske Øer, hvis man som slave ønskede at slippe for sin ejer for længere eller kortere tid. Byen var altså ikke i praksis en eurocaribisk bastion og blev stadigt overtaget af slaver og frie afrocaribere, som søgte at udnytte de muligheder, byen gav dem.

Det skriftlige bevis

Gennem hele perioden fra 1755 til 1803 søgte administrationen som vist at regulere afrocaribernes færden i det vestindiske rum. Dette mål efterfulgtes ved at iværksætte et net af restriktioner og forbud rettet mod den afrocaribiske befolkning. Disse forbud ophævedes imidlertid ofte, når slaven havde et bevis – en tilladelse – fra sin ejer, der forklarede hans eller hendes ærinde. F.eks. skulle de slaver, der i 1756 befandt sig i byen efter kl. 8, have et bevis eller en skriftlig tilladelse fra deres herrer.¹³⁸ Efter oprørsforsøget i 1759 søgte administrationen at få præciseret hvilke oplysninger, de skriftlige tilladelser skulle indeholde. Det blev bl.a. fastslået, at tilladelserne præcist skulle angive, hvor slaverne kom fra, og hvor de skulle hen.¹³⁹

De skriftlige beviser synes umiddelbart at opbløde de hårde begrænsninger, som var fastsat i den lokale lovgivning i forhold til slavernes færden og beskæftigelse. De var en indrømmelse til ejernes råderet over deres slaver, der dannede grundlaget for den orden, som eksisterede på plantagerne og i sukkerproduktionen. Samtidig havde tilladelserne også den funktion, at de skabte en form for kontrolleret mobilitet. En mobilitet som udspillede sig inden for rammerne af, hvad det eurocaribiske samfund kunne acceptere – eller i hvert fald gav administrationen en illusion om, at den havde kontrol med slaverne. Endvidere åbnede de skriftlige beviser for, at ikke kun ejeren, men også andre eurocaribere, heriblandt embedsmænd, kunne kontrollere afrocariberne ved at forlange at se deres skriftlige tilladelser.

¹³⁴ 27.9.1775, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹³⁵ Dette understreger Hall også i sin undersøgelse af maronage på de Dansk Vestindiske Øer (Hall, 1992, pp. 124-138)

¹³⁶ 22.3.1791 og 21.11.1791, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6

¹³⁷ 4.7.1803, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6

¹³⁸ 17.05.1756, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹³⁹ 23.12.1759, plakatbog 1733-1782, bd. 1

De skriftlige beviser, som slaverne skulle være i besiddelse af, når de udøvede aktiviteter, som eurocariberne ønskede at have kontrol med, modsvarede hos de frie afrocaribere af fribrevet. Disse fribreve blev i det gennemgåede lovgivningsmateriale introduceret i en plakat fra 1779, der under henvisning til en kongelig resolution fra 1776, påbød alle frie afrocaribere at anskaffe sig et fribrev.¹⁴⁰ For administrationen var beviserne et forsøg på at skabe sig et overblik over, hvem der var frie, og hvem der var slaver. Og hermed blandede administrationen sig faktisk i den ejendomsret, som var så fundamental for det caribiske slaveri. Plantageejeren Carstens, som beskrev situationen i 1730'erne, nævner, at de af ejerne udstedte fribreve skulle tinglyses, føres til protokol og forsynes med guvernørens påtegning og kompagniets segl, men disse foranstaltninger hører vi ikke om i den lokale lovgivning.¹⁴¹ I den undersøgte periode blev administrationens fribrev med forordningen fra 1776 det væsentligste tegn på afrocaribernes frihed.¹⁴² Administrationen anså altså ikke ejerens erklæring for at være tilstrækkelig til at godtgøre en slaves frigivelse. Fribrevene skal derfor ses som en måde hvorpå administrationen kunne placere sig mellem euro- og afrocaribere.

Betydningen af ejernes skriftlige beviser synes at mindske i slutningen af perioden, hvor administration i højere grad krævede selv at have opsyn med, hvad slaverne foretog sig. Administrationen begyndte at udstede egne skriftlige beviser og accepterede altså ikke længere ejernes eneret til at bestemme over deres slaver. Dette ses bl.a. af, hvordan administrationen i 1803 søgte at regulere et af afrocaribernes beskæftigelsesområder, nemlig daglejerarbejdet i havnen. Afrocariberne skulle nemlig, hvad enten de var frie eller slaver, have tilladelse fra politiet til at arbejde i tilknytning til havnen. Det ser altså ud til, at administrationen her i periodens slutning udvidede sin regulerende virksomhed i forhold til afrocariberne, ved at introducere sine egne skriftlige beviser.¹⁴³

De fremmede afrocaribere og eurocaribere

Administrationen anså forsamlinger af afrocaribere som potentielt farlige – her havde afrocariberne mulighed for at organisere modstand, udveksle informationer og i det hele taget agere uden for eurocaribisk kontrol. En særlig type møder, nemlig mødet mellem afrocaribere fra Dansk Vestindien og afrocaribere fra andre caribiske øer, var derfor i administrationens søgelys.

Administrationens interesse vendte sig også mod at kontrollere, hvilke slaver man fik fra de andre caribiske øer. Man ønskede at sikre sig, at disse slaver ikke førhen havde begået nogen "*Criminel Forseelse*", sandsynligvis af frygt for at de kunne gentage sådant på de danske øer, men også, og dette bliver tydeligere, som vi nærmer os århundredets slutning, fordi man var bange for den information, som disse fremmede slaver kunne bringe med sig.¹⁴⁴

¹⁴⁰ 18.9.1779, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹⁴¹ Carstens, 1981, p. 77

¹⁴² Se Hall, 1992, p. 140

¹⁴³ 7.2.1803 og 4.7.1803, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6

¹⁴⁴ 23.12.1759, bd.1 og 24.4.1795, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6

For at sikre sig viden om hvilke slaver, der kom til øerne, påbød administrationen, at det i skibenes mandskabs- og passagerlister blev noteret, hvorvidt der var tale om, at "*de er Blanke eller Couleurer, og i sidste Fald Frie eller Slaver*".¹⁴⁵ I midten af 1790'erne forstærkedes ønsket om at kontrollere, hvem der havde adgang til øerne. Administrationen ville tilsyneladende helst undgå uregistrerede fremmede eurocaribere og afrocaribere. Det var specielt afrocariberne, der af administrationen blev anset som uønskede. At gemme en sådan afrocariber kunne koste firehundrede rigsdaler – en straf, der når den sammenlignes med de andre bødestrafte i den lokale lovgivning, må anses for at være temmelig høj.¹⁴⁶ Ønsket om at kontrollere fremmedes adgang til øerne hang formodentlig sammen med krigen på St. Domingue. Flygtninge fra krigen spredte sig i 1790'erne til de andre caribiske øer. I foråret 1794 ophævede den franske nationalforsamling slaveriet på St. Domingue, hvilket blev kendt i begyndelsen af sommeren i Caribien. Begivenhederne på St. Domingue medvirkede sandsynligvis til at skærpe den danske administrations uvilje mod at tillade fremmede afrocaribere adgang til Dansk Vestindien.¹⁴⁷

Muligheden for at forsamles

Det var netop afrocariberne, specielt slavernes mulighed for at forsamle sig, der blev anset som en af de væsentligste forudsætninger for oprørsforsøget i 1759. Lillejuleaftens dag i 1759 skrev generalguvernør von Pröck således, "*At, man ikke uden føje kan ansee den Frihed og Leilighed Slaverne her paa Landet hidtil haver haft, at samles med hinanden i Mængde fra adskillige Plantager, som ere ikke af de mindste Aarsager til den imellem en Deel af Dem nyelig overlagt Rebellion*".¹⁴⁸ For at forebygge at afrocariberne forsamledes, hvilket jo oftest kunne ske, når de ikke var optaget af plantagearbejdet, søgte administrationen derfor at regulere deres fritid. Samtidig placerede administrationen faren for oprør blandt plantageslaverne. Oprøret knyttedes dermed til landet, i modsætning til byen, hvor eurocaribere samt hus- og håndværksslaver oftest boede.¹⁴⁹

Omkring 1759 var det praksis, at i hvert fald en del af slaverne på de Dansk Vestindiske Øer udover søndagen havde halvdelen af lørdagen fri til at dyrke deres egne grunde. Administrationen fandt, at denne praksis var farlig, fordi den gav slaverne mulighed for at planlægge deres fremtidige færden. Derfor ønskede man fra administrationens side, at plantageejerne stadigt ændrede tidspunktet for, hvornår slaverne skulle have en halv fridag. Ideen var naturligvis at fratage plantageslaverne muligheden for at planlægge deres tid. Derudover ønskede administrationen, at plantageejerne skulle sørge for, at slaverne brugte deres fritid på at arbejde på deres egne grunde. Administrationen opfattede altså arbejdet som et redskab til at disciplinere slaverne med og dermed en måde at undgå oprør på.

Administrationen mente også, at plantageejerne skulle begrænse den tid, fremmede slaver kunne opholde sig på deres plantager til maksimalt en time. Specielt om natten var

¹⁴⁵ 22.3.1791, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6

¹⁴⁶ 21.11.1791, 18.7.1794, og 24.4.1795 plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6

¹⁴⁷ Beckles, 1991, p. 410 og James, 1963, pp. 42-43

¹⁴⁸ 23.12.1759, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹⁴⁹ Hall, 1992, pp. 87-95

det nødvendigt at træde til med regulerende foranstaltninger. Administrationen søgte bl.a., at sikre sig, at varslingsystemet i tilfælde af oprør var særligt effektivt om natten.¹⁵⁰ Og at få plantageejerne til at "*lade visitere paa Plantagen om fremmede Neegere hver Natt*", således at det kunne forhindres at slaver befandt sig på fremmede plantager om natten.¹⁵¹

Disse restriktioner gjaldt dog, på trods af det nyligt opdagede oprørsforsøg, ikke for ægtefæller. De havde, hvis de altså var i besiddelse af en skriftlig tilladelse, mulighed for at bevæge sig fra en plantage til en anden for at tilbringe natten sammen. Samtidig med at administrationen altså søgte at forholde sig til et samfund, hvor oprør var en reel mulighed, spillede ægteskabet og kristendommen stadig så stor en rolle i de fortrinsvis danske embedsmænds forestillingsverden, at de kunne bløde op på de restriktioner, som slaverne blev underlagt mht. deres færden om natten. I dette tilfælde opblødte kristendommen altså de begrænsninger, administrationen anså for nødvendige. At europæiske traditioner, og specielt de traditioner der var forbundet med religionen, gav slaverne mulighed for at agere mere frit i det dansk vestindiske samfund, skal vi senere se i analysen af C.G.A Oldendorps værk, der bl.a. beskriver brødremenighedens mission i Dansk Vestindien.

Også senere i perioden lagde administrationen vægt på at kontrollere og i yderste fald hindre afrocariberne i at forsamles. I 1773 skrev generalguvernør Schimmelmann i en plakat vedrørende emnet, at "*ingen Plantage Neeger sig maatte lade see udi Byernes Gader efter Tappenstreng var slaget, saadog findes saadanne i Hobetall, som forvolde en saadan støjen og Uorden, til Misfornøjelse for endeel af Byernes Indvaanere*".¹⁵² Forsamlinger af afrocaribere blev altså ikke kun anset som truende arnesteder for planlægningen af oprør, men også for at være almindeligt generende for eurocariberne i byen. Igen i 1785 blev øerne ramt af en voldsom orkan, hvilket gav administrationen anledning til at befale, at "*ingen Neger Slave maae i denne og næstfølgende Maaned, lade sig finde paa Gader i Byen i den Tid Solen er under Horisonten, med mindre de have Sedler til Beviise, at de gaae i deres Mesters ærinde, hvilket Plantage Negere endog om Dagen skal være forsynede med*". Dette forbud blev taget i brug for bl.a. at hindre "*Sammenløb og anden Uorden som Omstrifende Negere under de nærværende Omstændigheder kunne være at befrygte*".¹⁵³ For at undgå forsamlinger og for at begrænse afrocaribernes mobilitet benyttede administrationen sig altså af det skriftlige bevis og reguleringer af slavernes tid. Det blev påpeget i plakaten, at plantageslaverne, i modsætning til de andre slaver, også skulle være udstyret med et skriftligt bevis om dagen. Endnu et tegn på at plantageslaverne havde et særligt behov for regulering.¹⁵⁴ Også i 1801 forsøgte administrationen sig med at regulere slavernes mulighed for at forsamles. Administrationen fastslog nemlig, at slaver ikke måtte opholde sig i det offentlige rum, byernes gader og landevejene, når der blev skudt alarm.

¹⁵⁰ 17.5.1756, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹⁵¹ 23.12.1759, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹⁵² 20.8.1773, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹⁵³ 27.8.1785, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6

¹⁵⁴ 27.8.1785, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd. 6

Fester

De forsamlinger af afrocariberne, som administrationen søgte at styre eller hindre, opstod ofte i forbindelse med afholdelse af fester og de foregik ofte efter solnedgang, hvor afrocariberne ikke længere var beskæftiget med sukker eller anden landbrugsproduktion. I 1756 rettedes opmærksomheden mod det fænomen, at slaver og frie afrocaribere holdt fest sammen. Og det blev fastslået, at der skulle en særlig tilladelse fra politimesteren til, for at de frie afrocaribere kunne holde fest.¹⁵⁵ I 1774, under generalguvernør Clausen, blev det ligeledes fastslået, at slaver, frie afrocaribere og eurocaribere ikke måtte blande sig med hinanden i forbindelse med afholdelse af fester og danse. Selve festen generede ikke generalguvernør Clausen. Det gjorde derimod festen som et forum, hvor grænserne mellem frie og ufrie ophævedes – og formodentlig også mellem byens slaver og plantagernes slaver. Det var denne sammenblanding han forbød, og han søgte hermed at holde de forskellige afrocaribiske grupper i det vestindiske samfund adskilte – samt at holde eurocariberne borte fra disse fester.

Hvor problemet i byerne var at holde de forskellig gruppe adskilte, var det på landet mere tydeligt et spørgsmål om kontrol. I forbindelse med oprørsforsøget i 1759 søger administrationen at sikre, at slavernes fester på plantagerne blev overvåget af deres ejere eller mesterknægte.¹⁵⁶

I den periode, som analysen her dækker, var det først i 1770'erne, at der i den lokale lovgivning fastsattes grænser for, hvor lang tid afrocaribernes fester måtte vare. I 1773 fik slaverne lov at feste til kl. 8 om aftenen, mens de frie afrocaribere måtte feste til kl. 10, hvilket for den sidste gruppes vedkommende blev udvidet til kl. 11 om aftenen i 1786.¹⁵⁷ Sammenlignet med værtshusene blev festerne først meget sent i perioden omgivet af restriktioner med hensyn til varighed. Der var langt flere frie afrocaribere på dette tidspunkt og derfor formodentlig flere afrocaribere med ressourcer til at holde og gå til fest.

Adkomsten til og reguleringen af naturen og det produktive rum

Proportionalitet og antal

Den første plakat som tog fat på, hvordan plantagedriften skulle organiseres, udkom i november 1756. Denne plakat havde det formål at sikre, at slaverne holdtes til "*Arbejde og Disciplin*", og dette mål søgtes opfyldt ved at gennemføre en vis proportionalitet mellem antallet af slaver og antallet af eurocaribere på hver enkelt plantage.¹⁵⁸ Og dette søgte man at sikre ved at forsøge at have et overblik over antallet af slaver og eurocaribere. Som tidligere nævnt lykkedes det ikke administrationen at øge antallet af eurocaribere på plantagerne, men den bestræbte sig gennem hele perioden på at have viden om størrelsen af de enkelte befolkningsgrupper.

¹⁵⁵ 17.5.1756, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹⁵⁶ 23.12.1759, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹⁵⁷ 20.8.1773 og 5.10.1774, plakatbog 1733-1782, bd. 1 og 13.5.1786, plakatbog, (1740) 1756-1814, bd.

6

¹⁵⁸ 20.11.1756, plakatbog 1733-1782, bd. 1

Ved at tælle afrocariberne kunne der dannes et overblik over, hvor de befandt sig i det vestindiske rum. En af de grupper, der skulle tælles, var maron-slaverne.¹⁵⁹ Herudover ønskede administrationen også at begrænse antallet af slaver, der i deres fritid bevægede sig rundt på øerne. I den tilspidsede situation, efter oprørsforsøget i 1759, bestemtes det derfor, at højst en fjerdedel af en plantages slaver måtte forlade plantagen, samt at der ikke måtte opholde sig mere end 8 fremmede slaver på hver plantage ad gangen.¹⁶⁰ Også på St. Jan tog man tankerne om at sikre et vist forhold mellem euro- og afrocaribere op efter oprørsforsøget.¹⁶¹ Det var primært fra plantagerne, at administrationen omkring 1760 øjnede den største fare fra afrocaribernes side, og altså ikke fra byerne. Ved at påbyde at eurocariberne forblev på deres plantager og ved at regulere deres mobilitet håbede man at minimere risikoen for oprør. Administrationen tillagde altså den enkelte eurocaribere den egenskab at være ordensskabende, selv når vedkommende var stillet overfor et stort antal plantageslaver.

Det var imidlertid ikke kun i forbindelse med plantagedriften og forholdet mellem euro- og afrocaribere, at antallet af sidstnævnte gruppe blev vigtigt. Via kopskatten, en skat der blev betalt for hver enkelt slave, og som havde været gældende i Dansk Vestindien fra i hvert fald 1755, knyttedes antallet af afrocaribere sammen med statens indkomst.¹⁶² Kongemagten havde helt tilbage til middelalderen lejlighedsvis udstedt kopskatter, men det er først fra 1762, at denne skatteform egentligt institutionaliseres i Danmark. I Danmark blev kopskatten anset for at være en dårlig måde at beskatte befolkningen på.¹⁶³ I Dansk Vestindien bevirkede slaveriets sammenblanding af ejendom og personer, at kopskatten blev meningsfuld, og derfor havde administrationen i hele perioden ganske detaljerede oplysninger om antallet af slaver, eurocaribere og frie afrocaribere.

I december 1772 udstedte det sekrete råd på St. Croix, der indtil 1773 bl.a. tog sig af inddrivelse af skat, et pro memoria angående kop- og grundskattens inddrivelse, hvis umiddelbare formål var at kontrollere, at skatten blev korrekt indbetalt.¹⁶⁴ Det blev fastslået, at landlisterne skulle holdes over alle "*paa deres Plantage boende eller udi deres Tieneste og Arbiede sammestæds værende Blanke Personer, fra og over alle dem tilhørende, eller udi Aarlig Leje havende Slaver, enhver ved Navn anført, alt efter den formular Liste som udi disse Dage fra dette Stæds Bogtrykkerie er udkommen*".¹⁶⁵ I pro memoriet optræder den kategorisering af slavebefolkningen, som administrationen havde benyttet som grundlag for kopskatten siden 1755.¹⁶⁶ Kategoriseringen sikrede sammenhængen mellem slavens fysiske fremtoning og den skat, der blev betalt af hver enkelt slave. Derfor skulle antallet af "*Capable*", "*Maquerons*", "*halvvoksne Slaver*", "*Under-Aar Slaver*" og endelig "*Bosaler*" hver især registreres, da der var tilknyttet forskellige skattetakster til hver enkelt gruppe. Med undtagelse af bosalen, der defi-

¹⁵⁹ 18.12.1758, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹⁶⁰ 23.12.1759, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹⁶¹ 1.02.1760, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹⁶² 28.11.1757, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹⁶³ Kultur historisk opslagsværk, 1991, pp. 767-773 og Nielsen og Thalbitzer, 1948, pp.98-101

¹⁶⁴ Vibæk, 1966, p. 25

¹⁶⁵ 23.12.1772, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹⁶⁶ RA, De vestindiske reviderede regnskaber, St. Croix matrikel, 1758, 1780, 1792, 1793, 1795 og 1801.

neredes efter sit geografiske tilhørsforhold, opstod disse kategorier primært ud fra betragtninger om, hvilke arbejdsopgaver den enkelte kunne udføre i sukkerdyrkingen. Altså hvem der kunne hole, høste sukkerrør, bruge kapmessen (macheten) osv.¹⁶⁷ I den kategorisering, administrationen udfærdigede, blev to væsentlige grupper udeladt, nemlig håndværks- og husslaver. Disse to grupper, som sandsynligvis i praksis blev takseret som "*capable Slaver*" (hvis ikke højere), fandt man det ikke nødvendigt at lave separate skattetakster for. Måske, men det kan kun blive en gisning, fordi disse grupper ikke passede til den forestilling, administrationen havde om, hvilke grupper der ideelt set burde indgå i den vestindiske samfundsorden. Håndværks- og husslavernes levevis var visuelt tættere på den eurocaribiske, og derfor stred de med den koloniale dikotomi: europæisk slaveejer og afrikansk slave. At disse slaver og i endnu højere grad de frie afrocaribere ikke så let kunne passes ind i denne dikotomi, kom, som vi skal se i næste kapitel, til at betyde meget for eurocaribernes holdninger til dem.

Under alle omstændigheder genfinder vi den kategorisering af slaverne, som blev brugt i forbindelse med skatteopkrævning, i den støtteordning til import af afrikanere, som oprettedes i 1792 i forbindelse med slavehandlens afskaffelse. I denne støtteordning blev der imidlertid også lagt vægt på, hvilket køn disse slaver havde. Hvilket bl.a. gav sig udslag i, at man i matriklerne begyndte at skelne mellem capable mandlige og capable kvindelige slaver. Administrationens ønske om at sikre, at slavebefolkningen ved slavehandlens ophævelse kunne vedligeholde sig selv, gav sig udtryk i, at administrationen i slutningen af 1700-tallet i højere grad end tidligere kunne begribe slavebefolkningen som en manipulerbar størrelse, der måtte forstås via begreber som fertilitet, dødelighed, levealder etc.

Udnyttelsen af landets rum

Ligesom for byerne gjaldt det på landet, at jorden ikke måtte ligge ubenyttet hen. At det opdyrkede land blev prioriteret, viser en kongelig resolution fra 1756, som indprentede plantageejerne at opdyrke deres grunde og pålagde administrationen den opgave at sørge for at landets ressourcer stadigt udnyttedes. I plakaten fastslås det, at plantagegrundene ville forfalde til kongen, hvis ejerne 3 år efter plakatsens udstedelse ikke var begyndt på at opdyrke dem.¹⁶⁸ Hvor landets opdyrkning i Danmark var overladt til den enkelte ejer, primært konge og godsejere, så længe sidstnævnte kunne svare deres skatter, var det i Vestindien vigtig at sikre, at landet blev brugt til at dyrke sukker eller andre tropiske produkter på. På grund af den store jordspekulation, som særligt prægede tiden lige efter statens overtagelse af kolonierne i 1755, måtte administrationen blande sig i, hvordan ejerskabet af jorden blev forvaltet på St. Croix. I princippet blev dette ikke overladt til ejernes selvforvaltning, således som det var tilfældet i Danmark, men blev en del af administrationens interessesfære.

Den største del af slaverne var, som nævnt, gennem hele perioden beskæftiget med dyrkingen af sukker og bomuld. Via deres indplacering i den del af produktionen, der var tættest knyttet til jordens forarbejdning og længst fra plantagernes sukkerkogier og byerne, blev afrocariberne i den dansk vestindiske sociale orden forbundet med land-

¹⁶⁷ 23.12.1772, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹⁶⁸ 14.12.1756, plakatbog 1744-1791, bd. 3

arbejdet. Det var imidlertid ikke blot landet som sådan, administrationen søgte at knytte slaverne til, den søgte også at regulere, hvilken adgang slaverne kunne have til jorden. Plantageslaverne havde grunde, de såkaldte provisionsgrunde, hvor de kunne dyrke deres egne afgrøder.¹⁶⁹

Administrationen søgte på forskellige måde at regulere slavernes brug af disse grunde. I 1767 og igen i 1787 blev det bl.a. forbudt slaverne at benytte deres provisionsgrunde til at dyrke bomuld på. Forbudet mod dyrkning af bomuld stod i forlængelse af et forbud mod, at slaverne solgte bomuld, sukker og rom.¹⁷⁰ For de frie afrocaribere forholdt det sig imidlertid anderledes. De havde, under forudsætning af at de ejede jord, lov til at plante og sælge bomuld; men de skulle have en tilladelse fra det tidligere nævnte borgerråd for at gøre det. Afrocaribernes adgang til de profitbærende afgrøder i det danske vestindiske samfund blev således søgt begrænset, og dermed blev den subsistensøkonomi, som Olwig opfatter som en væsentlig del af fundamentet for udviklingen af en afrocaribisk kultur, understøttet af den lokale lovgivning.¹⁷¹

De naturlige ressourcer

At administrationen påtog sig at regulere euro- og afrocaribernes adgang til øernes naturlige ressourcer, ses bl.a. i en plakat fra 1771, hvor administrationen søgte at regulere fiskeriet omkring St. Croix, således at overfiskeri kunne undgås. Herudover forbød den også slaverne at gå på jagt.¹⁷² Problemet med overfiskeri løstes ikke varigt med plakaten fra 1771, hvorfor administrationen igen i 1786 tog problemet med reguleringen af fiskeriet ved og adgangen til området omkring den såkaldte Stor Pande (i dag the Great Pond) på St. Croix' sydøst side op. Administrationen identificerede en række problemer, hvormed den begrundede sin indgriben. For det første at det var blevet normalt, at slaver bevægede sig bevæbnet rundt i området, dernæst at fiskene blev fanget for tidligt, og endelig at fiskeriet i Stor Panden udgjorde en næringsvej for slaver, der var løbet maron. Den tidlige fangst af fisk skyldtes både euro- og afrocariberne. De næste to problemer havde imidlertid med afrocaribernes adgang til øens naturlige ressourcer at gøre. Administrationen fandt, at den måtte søge at stoppe slavernes adgang til disse ressourcer. Derfor påbød administrationen slaveejerne at benytte det skriftlige bevis, og samtidig henstillede den til slaveejerne, at de brugte deres "*paalidelige Slaver til at fiske for sig*".¹⁷³

Men det var ikke kun i forbindelse med fiskeri og jagt, at administrationen så sig nødsaget til at gribe regulerende ind. I 1777 blev det forbudt slaverne at sælge tømmer.¹⁷⁴ Ved at udnytte de naturlige ressourcer kunne afrocariberne indgå i mere ligeværdige økonomiske relationer til eurocariberne. Administrationen argumenterede for indgrebet ved at påpege, at denne handel var et indgreb i ejendomsretten til både tømmeret og slaverne, hvis arbejdskraft jo set fra slaveejernes side gik til spilte ved denne aktivitet. Men samtidig fandt administrationen også, at handlen burde standses, fordi den indebar

¹⁶⁹ 23.12.1759 og 17.5.1756, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹⁷⁰ 11.8.1767, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹⁷¹ Olwig, 1985, pp. 41-81

¹⁷² 31.10.1781, bd.2 og 5.9.1772, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹⁷³ 30.5.1771, plakatbog 1733-1782, bd. 1 og 31.3.1786, plakatbog, 1744-1791, bd. 3

¹⁷⁴ 21.11.1777, plakatbog 1733-1782, bd. 1

et samarbejde mellem euro- og afrocariberne, som administrationen ikke anså for gavnligt.

Det er bemærkelsesværdigt, at forbudet mod, at slaver sælger tømmer, ikke kun begrundedes ud fra principperne om ejendomsretten over slaver. Udover at *“den sande Ejermand berøves sit og desuden risquerer sine Neegere, som om Natten til Hælerne maae henbringe og med Møjsommelighed bærer slige Byrder af dette Lands Træer; hvorved de ofte, til Tab for deres Mestere, tilsætte deres Liv, foruden at disse Neegere, dem selv til Skade, paa saa vidring som skammelig Maade, af en og bestiaeles, som, i Stædet for at betale dem den afkiøbte Byrde, true dem med, at lade dem henslæbe i Fortet som Tyve”*.¹⁷⁵ Slaverne blev altså også opfattet som ofre for ildesindede eurocaribere, og forbudet mod at slaverne handlede med tømmer, ansås af administrationen som en måde at beskytte dem og deres ejere på. Hermed kom beskyttelsen af slaven til at gå hånd i hånd med beskyttelsen af ejendomsretten. At slaven i 1770'erne i højere grad end tidligere blev betragtet som et menneske med en vifte af psykologiske egenskaber – som kunne være mere eller mindre pålidelige og havde et selv at skade – bidrog til at begrunde administrationens politik.

Forestillingen om et samfund

Den første plakat, der i den undersøgte periode, sigtede mod at regulere afrocaribernes tilstedeværelse på de vestindiske øer blev udstedt af generalguvernør von Pröck i maj 1756. Denne plakat havde til formål at fremme det *“allmindelige bedste”* på øerne.¹⁷⁶ Allerede her demonstrerede von Pröck, at administrationen på øerne efter statens overtagelse i 1755 opererede med en forestilling om, at der på de vestindiske øer var et samfund, som kunne gavnes og sikres – og at det var en af administrationens opgaver at sikre og gavne dette samfund. I og med at almenvellet blev nævnt som målet for administrationens praksis, tydeliggøres det, at administrationen allerede tidligt definerede sig selv i forhold til den eurocaribiske befolkning og ikke udelukkende så sig selv som repræsentant for den danske enevælde.

I 1700-tallet synes der at være i hvert fald to konkurrerende opfattelser af forholdet stat-befolkning. Den første opfattelse hævdede den enevældige monark som endemålet for magtens udøvelse og udgjorde en del, om end en stadig vigende del, af den statsretslige tænkning i 16- og 1700-tallet. Den anden, som netop er beskrevet, hævdede at målet med statens styrelse måtte være befolkningens velbefindende.¹⁷⁷ Når von Pröck således refererede til det almindelige bedste, placerede han sig i forhold til denne opfattelse. Dette betød imidlertid ikke, at opfattelsen af, at den enevældige monark som målet og meningen med statens styringsbestræbelser, var helt fraværende fra det vestindiske samfund. Vi møder den bl.a. i den førnævnte resolution fra Frederik 5., der handlede om manglen på opdyrkede grunde. I resolutionen påpegedes det først, at denne mangel var

¹⁷⁵ 21.11.1777, plakatbog 1733-1782, bd. 1, min understregning

¹⁷⁶ 17.5.1756, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹⁷⁷ Foucault, 1985, pp. 87-104. Denne udvikling er for Danmarks vedkommende kort beskrevet af Feldbæk, 1990, pp. 124-139 og Feldbæk, i Jespersen og Ladewig (red.), pp. 241-272

til skade for den kongelige kasse, og først dernæst påpegedes det, at det også var til skade for kongens undersåtter.¹⁷⁸

I det vestindiske samfund eksisterede de magtforestillinger, som var forbundet med enevælden, altså parallelt med nyere ideer om befolkningen som målet for statens magtudøvelse – det var befolkningen, der skulle gavnes via magtudøvelsen. Hvor man kan se, at de nye ideer om magts mål vinder overtaget i Danmark, synes de to forskellige forestillinger at smelte sammen i Dansk Vestindien. Dermed fik den koloniale hvide krop mulighed for at overtage fyrstens samfundsmæssige position, og i denne stilling udgjorde stort set alle eurocariberne i det dansk vestindiske samfund et værdigt mål for statens styrelse. Med andre ord var det *“almindelig”*, som von Pröck nævnte, ikke så almindeligt endda, men bestod af enkeltdele, der hver især opfattedes – på linie med monarken – som værdige mål for magts udøvelse. Den koloniale konstitution af magts væsen, som skabtes i slavesamfundet beskrives, langt senere, i slutningen af 1800-tallet, af den danske journalist Henrik Cavling. Om sit møde med landfogeden på St. Jan skrev Cavling, at landfogeden bød ham velkommen *“saadan som en suveræn Monark hilser Repræsentanten for en fremmed Stormagt [...] vi traadte ind i Situationen og hilste dybt bukkende paa Kongen af St. Jan”*.¹⁷⁹ Det var en forestilling om et samfund, hvor eurocariberne udgjorde ligestillede, men overfor afrocariberne overlegne borgere.

Det *“almindelige”*, som Pröck refererede til, dækkede altså primært den eurocaribiske befolkning, og dette ændredes ikke væsentligt i de første tyve år efter statens overtagelse af øerne. Først i 1770'erne ses en antydning af, at sikringen af slavernes ve og vel også blev opfattet som en del af den rolle, administrationen skulle spille i forholdet til det omgivende samfund. Peder Clausen, der var øernes generalguvernør fra 1766-1771 og igen fra 1773-1784, skrev således i 1774, at *“endskiønt Øvrigheden [...] har søgt at indføre en viss og god Orden iblandt saavel Plantage- som Huus Slaver, for paa den eene Side at haandhæve de Blankes Prærogativer frem for Neegerne, som for ved Advarsel at skaane Neegerne for den ved deres Forseelser fortiente Straf”*.¹⁸⁰ Clausen satte ikke spørgsmålstegn ved, hvorvidt afrocariberne fortjente deres straf, og det kan på ingen måde siges, at han havde en speciel human tilgang til, hvordan slaverne skulle behandles og opfattes. Men han mente også, at administrationen havde en belærende og beskyttende rolle at udøve overfor slaverne. Slaverne skulle så at sige skånes for deres egen natur. Dette understreges også af, at afrocariberne i denne plakat blev behæftet med en række karaktertræk, som slet ikke indgik i Gardelins reglement fra 1733, hvor de som førnævnt blot beskrives med ordene *“at vores Negre, som af Gud selv er gjort til Slaver [...] viste endog i særdeleshed en virkelig Ulydighed med deres Mestres og Mesterinder”*. I 1733 var der altså ikke nogen særlig tydelig anerkendelse af, at disse mennesker også indeholdt visse andre egenskaber, som administrationen måtte forholde sig til. Dette blev imidlertid meget tydeligt i plakaten fra 1774. Her beskrives *“Neegernes u-mættelige Lyst til Spil”* og deres vidtrækkende *“Frækhed”*.¹⁸¹ Den stigende grad af detaljering, hvormed slavernes personlighed blev beskrevet i den lokale

¹⁷⁸ 14.12.1756, plakatbog 1744-1791, bd. 3

¹⁷⁹ Cavling, 1894, pp. 134-135

¹⁸⁰ 5.10.1774, plakatbog 1733-1782, bd. 1

¹⁸¹ 5.10.1774, plakatbog 1733-1782, bd. 1

lovgivning skal, mener jeg, forstås i sammenhæng med, at administrationen i stigende grad opfattede afrocariberne som en befolkningsgruppe, hvis relative velbefindende var nødvendigt. Derfor blev det meningsgivende for administrationen i detaljen at interessere sig for, hvilken natur afrocariberne havde. Dette aspekt af den lokale lovgivning er imidlertid ikke særlig fremtrædende. De fleste plakater beskæftiger sig, som det fremgår af den foregående gennemgang, ikke med dette spørgsmål.

Det var først i 1785, at der i den lokale lovgivning blev sat eksplicit spørgsmålstejn ved Gardelins slavereglement fra 1733. Det skete under generalguvernør Ludvig Heinrich Schimmelmänn, hvis fætter Ernst Schimmelmänn senere blev aktivt involveret i ophævelsen af den dansk-transatlantiske slavehandel. I en plakat fra 1785 hed det således om Gardelins reglement, at det *“ei allevegne bestemmer Straffen nøie nok, og i et billigt Forhold til Misgjerningernes større eller mindre Grad, og især dens 9de Artikel er saa ampel at en Slave endog ved den bedste Hensigt kunde vorde underkastet den derudi fastsatte haarde Legmes og Døds-Straf naar ikke Billighedens Regler blev tagne til Hjælp”*.¹⁸² Den niende artikel i Gardelins reglement beskrev straffen for den slave, som havde løftet sin hånd mod en eurocariber. Kritikken af Gardelins reglement opstod på baggrund af det modsætningsforhold, der var mellem, hvad Schimmelmänn kaldte *“Statens Politiske Forfatning og Interesse”* og *“Handlingens Moralitet”* – problemet var, hvordan man skulle skelne mellem de slaver, der retmæssigt forsvarede deres ejere, og de slaver der af deres ejere var sat til at gøre noget ulovligt. Anerkendelsen af at slaverne kunne have haft den bedste hensigt og være involveret i moralsk forsvarlige handlinger, satte spørgsmålstejn ved statens forfatning og interesse. Men dette modsætningsforhold opstår egentlig kun, fordi administrationen i højere grad end tidligere opfattede afrocariberne som værende del af den befolkning, hvis bedste den havde til opgave at gavne – uden denne opfattelse kunne administrationen være temmelig ligeglad med den afrocaribiske befolknings moral.

I periodens begyndelse kunne eurocariberne også overveje afrocariberne moral, men på dette tidspunkt gav det sig ikke udslag i ændringer af praksis. Dette forhold bliver tydeligt ved at kigge på retsopgøret efter det planlagte oprør i december 1759. Oprørsforsøget blev beskrevet af byfoged Engelbreth Hesselberg i håndskriftet *Species Facti over den paa Eilanden St. Croix i Aaret 1759 intenderede Neger Rebellion*.¹⁸³ Hesselberg, der var en af de tre dommere i sagen, indledte sit skrift med at påpege, at *“en eller anden fatal Hændelse har bragt dem ud af den naturlige Liighed, som de ellers ved Fødselen stod i med os, og gjort de samme Personer til vore Slaver, som ved en kontrær Hændelse kunne [være] blevet vore Herrer. Hvad Under da, at de søger deres Frihed...”*. Derefter beskrev Hesselberg bl.a. afhøringen af de involverede afrocaribere, og endelig opregnede han hver enkelts dom og dens eksekution. Dommene var yderst voldsomme og havde tydeligt det formål at skræmme andre fra at komme på lignende tanker. Det, som falder i øjnene, er imidlertid forskellen mellem skriftets indledende tanker, der tog udgangspunkt i naturretten, og som gjorde slavernes oprør forståeligt, og skriftets afslutning, hvor de brutale straffe detaljeret remses op. Oplysning til trods var

¹⁸² 14.10.1785, plakatbog, 1744-1791, bd. 3

¹⁸³ RA, Håndskriftssamlingen, gruppe VII, D, nr. 2: ”Species facti over den paa Eilandet St. Croix i Aaret 1759 intenderede Neger Rebellion, forfattet efter Ordre af Byfoged Engelbret Hesselberg”

det andre overvejelser, der bestemte den praktiske behandling af slaverne i på de Dansk Vestindiske Øer i periodens begyndelse. Og selv om man i princippet kunne overveje slavernes moralske habitus, havde dette ingen indvirkning på praksis i periodens begyndelse, hvor det ikke blev anset for administrationens opgave at sikre slavebefolkningens velbefindende og vækst.

I 1797 skrev embedsmanden og plantageejeren P. L. Oxholm om *De Danske Vestindiske Øers Tilstand i Henseende til Population, Cultur og Finance-Forfatning*. Oxholm var ikke tilhænger af at afskaffe slaveriet, og han pegede i skriftet på muligheden for at forlænge den tiårige periode, 1792-1802, med importstøtte til køb af slaver fra Afrika, som blev iværksat i forbindelse med den transatlantiske slavehandels endelig afskaffelse i 1803.¹⁸⁴ Men i Oxholms beskrivelse fremstår opfattelsen af afrocariberne tydeligt som en befolkningsgruppe, hvis vækst og velbefindende var en del af statens ansvar. Slavehandlens ophævelse, hvis idé og gennemførelse havde taget form i Danmark, synes altså at have sat skub i den dansk vestindiske administrationen måde at forstå afrocariberne på. Samtidig ser vi hos Oxholm næsten ingen detaljerede beskrivelser af afrocariberne dagligliv, deres sæder og skikke. De fremstår som en *population*; for så vidt de optræder alene, er det som arbejdere. Oplysningstidens tanker om frihed og lighed og senere romantikkens tanker om den ædle vilde fik betydning i Dansk Vestindien, fordi de bidrog til ophævelsen af slaveriet og dermed gav momentum til overvejelserne om, hvordan man kunne sikre sig slavebefolkningens vel.¹⁸⁵ At slavernes personlighed således optrådte mere nuanceret i lovgivningen i periodens slutning, skal mener jeg, ikke ses som en direkte konsekvens af oplysningstidens humanisme. Slavernes personlighed introduceres i lovgivningen i forbindelse med forsøg på at forbedre administrationens evne til gribe regulerende ind i samfundet. Derfor skal denne udvikling i Dansk Vestindien også ses i sammenhæng med udviklingen af statens administrative værktøjer i Danmark og Europa og i lyset af den dansk vestindiske administrations bestræbelser på at sikre sin legitimitet og sit greb om magten.

At iværksætte social orden på de Dansk Vestindiske Øer – en opsamling

Ved at undersøge hvordan administrationen i udformningen af den lokale lovgivning søgte at manipulere tid, rum og krop og dermed de måder, hvorpå specielt afrocariberne kunne være til stede i den vestindiske virkelighed, kan det ses, at social orden var meget mere end blot den fysiske voldsanvendelse, og at den berørte utrolig mange aspekter af samfundet. Administrationen søgte at skabe orden ved at fæste de forskellige grupper i de vestindiske samfund til forskellige erfaringer – det være sig kropslige, rumlige eller tidslige erfaringer og deres utallige kombinationer. Samtidig medvirkede disse reguleringer til at give forskellene betydning, og disse betydninger opstod på baggrund af mødet mellem europæere og afrikanere i slavesamfundet. De kom til at virke som æstetisk ideal og kunne derfor opfattes som naturlige af eurocariberne. Den orden, som administrationen søgte at skabe, var ydermere karakteriseret ved, at dikotomien mellem euro- og afrocariberne blev understøttet ved, at rummet blev indrettet, så det var overskueligt og dermed kontrollabelt. Dikotomien mellem slaver og ejere blev så vidt muligt ud-

¹⁸⁴ Oxholm, 1797, p. 58

¹⁸⁵ Vibæk, 1966, p. 162-189

stillet, hvorimod de aspekter af samfundet – f.eks. afstraffelsen af eurocariberne – som kunne destabilisere denne modsætning, blev skjult. De reguleringsforsøg, administrationen iværksatte, havde det tilfælles, at de søgte at skabe gentagelser og forudsigelighed, og dermed øgede de administrationens viden om og mulighed for at gribe ind i samfundet.

At anvende social orden – analyse af skildringer af det dansk vestindiske samfund i perioden fra 1730-1790

I undersøgelsen af lovgivningen på de Dansk Vestindiske Øer i sidste halvdel af 1700-tallet blev det tydeligt, hvordan den lokale administration anvendte teknikker hvis resultat var konstruktionen af en meningsfyldt forskel mellem land og by og mellem den sorte og den hvide krop. At skabe orden var for administrationen i høj grad et spørgsmål om at skabe entydige og visuelt identificerbare kategorier, inden for hvilke det blev muligt at administrere den afrocaribiske, men også den eurocaribiske befolkning. At det ikke til fulde lykkedes for administrationen at skabe disse entydige kategorier, rummer den lokale lovgivning mange eksempler på. Men det ses også, at administrationen i 1700-tallets slutning i højere grad end i periodens begyndelse anvendte differentieringsteknikker, hvis mål var en entydig social orden, der opretholdt afrocaribernes under- og eurocaribernes overordningsposition. Samtidig med at administrationen søgte at ordne samfundet, opstod også en større gruppe af frie afrocaribere. Denne gruppe opstod bl.a. via frigivelser, men i en vis forstand opstod den også som resultat af den differentiering, der blev institutionaliseret via den lokale lovgivning.

De mange gentagelser af plakater vidner om flere forskellige forhold. For det første at administrationen ikke altid formåede at implementere den sociale orden, den anså for passende og dermed også afrocaribernes og til dels også eurocaribernes uvilje mod at lade staten sætte rammerne for, hvordan samfundet skulle indrettes. Dernæst skal gentagelserne også ses i lyset af, at en anseelig del af euro- og afrocariberne på de Dansk Vestindiske Øer gennem hele perioden var nye i og for det vestindiske samfund, og derfor var der behov for at gøre dem bekendt med den gældende lovgivning. Endelig vidner gentagelserne også om, at administrationen ikke uden videre gav op. Den vedblev med at tro på, at loven og dens gentagelser kunne påvirke det vestindiske samfund til en orden, som var administrerbar. Og i den henseende synes de vestindiske embedsmænd at have ligget på linie med vesteuropæisk administrativ praksis, hvor det at ordne har været ensbetydende med at skabe et samfund, der kunne udgøre et objekt for manipulation.¹ Lovgivningen i sig selv fortæller os i særlig grad om, hvordan embedsmænd (og tildels plantageejere) formulerede, hvad social orden skulle være. Ved at forholde denne orden til det danske samfund i 1700-tallet blev det imidlertid klart, at den samfundsformation, slaveriet og sukkerproduktionen gav anledning til, medvirkede til at kreolisere de forestillinger om orden, lovgivningen udtrykte, og de praksisser den i hvert fald tildels gav anledning til.

Men en gennemgang af den lokale lovgivning kan ikke alene gøre det ud for en undersøgelse af social orden på de Dansk Vestindiske Øer, hvis målet er at komme tæt på de koloniale subjekter. Dette er ikke kun, fordi der er langt fra lovens ord til dens praktiske gennemførelse. Den lokale lovgivning var ikke et forsøg på at beskrive en observeret virkelighed, men i sagens natur et forsøg på med udgangspunkt i opståede problemer at skabe en virkelighed efter lovens ord – en slags formålsforklaring. For at konkretisere hvad dette møde indebar for euro- og afrocaribere og for at forstå, hvordan den sociale

¹ Bauman, 1995, pp. 1-18

orden opstod i dette møde, skal vi derfor i det følgende nærme os den sociale orden fra et andet perspektiv og, vil det blive klart, fra et helt andet sted. Dette gøres ved at tage fat på, hvordan fænomenerne tid, rum og krop optræder i samtidige beretninger fra de Dansk Vestindiske Øer. Beretningerne var i højere grad end lovgivningen et forsøg på at beskrive den koloniale virkelighed, selvom de også indeholder anvisninger på, hvordan plantagedriften burde organiseres. Beretningerne inddrages således ud fra den betragtning, at de i nogen grad kan konkretisere den sociale orden på de Dansk Vestindiske Øer, og at de kan kontekstualisere den sociale orden, som blev udtrykt via den lokale lovgivning.²

Beretningerne konkretiserer, hvad social orden handler om, hvilket egentlig ikke er særlig overraskende, men de udvider også den mulighed, vi har for at forstå, hvordan tid, rum og krop tog form i det dansk vestindiske samfund, fordi de altså ikke opstod med udgangspunkt i snævre administrative behov. De viser nemlig, at social orden, og ønsket om at skabe og bruge differentierende kategorier ikke udelukkende var knyttet til staten, men også tog form på plantagerne og i den måde, produktionen var organiseret på. Hvor lovgivningsmagten i høj grad koncentrerede sig om at regulere og manipulere afrocaribernes tilstedeværelse i byernes rum, kan beretninger give et indblik i den sociale ordens afhængighed af og forankring i plantageproduktionen og det produktive landskab.

Beskrivelserne som kilder til den sociale orden på de Dansk Vestindiske Øer

I 1700-tallets første halvdel blev slaveriet taget for givet, og beretningerne indeholder derfor heller ikke et forsvar for eller diskussioner af slaveriinstitutionen. Specielt i slutningen af 1700-tallet ændrer beretningerne fra de Dansk Vestindiske Øer karakter.³ De tager i højere grad stilling enten for eller imod slaveri og slavehandel. Dette betyder desværre, at beretninger fra denne periode ikke længere indeholder detaljerede beskrivelser af dagliglivet på de Dansk Vestindiske Øer, men koncentrerer sig om spørgsmål vedrørende ret og uret i forholdet til den afrocaribiske og afrikanske befolkning. Et eksempel på denne type af tekster er Paul Iserts breve fra dansk Guinea, det nuværende Ghana, og Dansk Vestindien fra 1780'erne, hvor han bl.a. skriver: "*Jeg saa det. O havde jeg dog aldrig set det! Jeg saa, hvordan man for ringe, ofte indbildte Forseelser bandt dem til Pælen og offentlig med Slavepysken sønderflængede deres Kød!*"⁴ Disse tekster har ikke så stor værdi, når målet er at indkredse den sociale orden på øerne, fordi

² Udover beretningerne skal der også i dette afsnit tages fat i nogle enkelte retssager, sager der viser, hvordan manipulationen af tid, rum og krop var rammesættende for relationerne mellem afrocariberne og eurocariberne. At retssagerne inddrages, skyldes selvfølgelig, at de i endnu højere grad end beretningerne vidner om, hvad administrationens ordningsbestrebelse i praksis betød for den afrocaribiske befolkning. At retssagerne ikke i højere grad er inddraget, skyldes to forhold. For det første at en systematisk gennemgang af retssagerne ikke ville kunne rummes inden for rammerne af dette speciale. Kildematerialet er i dårlig stand, der er kun i begrænset omfang journaler, der kan lette indgangen til de egentlige retssager, og kildematerialet er ganske omfangsrigt. For det andet ville dette fokus betyde en fremstilling, der i høj grad hævdede social orden som en relation mellem staten og afrocariberne og ikke som et særligt sæt af magttekniker, som også blev brugt mere bredt i forbindelse med etableringen af koloniale magtrelationer og også var forankret i plantageproduktionen.

³ Green-Pedersen, 1972, pp. 71-87

⁴ Isert, 1917, p. 178

de, som sagt, var rettet mod en diskussion om, hvorvidt slaverne blev behandlet godt eller dårligt, og de er derfor heller ikke i særlig grad behandlet her.

De beretninger, der danner udgangspunkt for denne del af undersøgelsen, spreder sig tidsmæssigt over perioden fra 1740'erne til 1790'erne. De er udvalgt blandt de forholdsvis mange beretninger og småskrifter, der findes om de Dansk Vestindiske Øer fra 1700-tallet, med tanke på, hvorvidt de kan sige noget om organiseringen af tid, rum og krop på øerne.

Teksterne er:

- **Johan Lorentz Carstens:** *En Almindelig Beskrivelse om alle de Danske, Americanske eller West-Indiske Ey-Lande* (nedskrevet i 1740'erne)⁵
- **Reimert Haagensen:** *Beskrivelse over Eylandet St. Croix i America i West-Indien* (1758)
- **Christian Georg Andreas Oldendorp:** *Geschichte der Mission der evangelischen Brüder auf den caraibischen Inseln S. Thomas, S. Croix und S. Jan* (1777)⁶
- **Hans West:** *Beretning om det danske Eiland St. Croix i Vestindien fra Junii Maaned 1789 til Junii Maaned 1790* (1790)

Carstens' teksts omhandler 1730'ernes St. Thomas. Haagensen kom til St. Croix i 1739, og hans beskrivelse af livet på de Dansk Vestindiske Øer koncentrerer sig om den første periode efter Danmarks køb af St. Croix i 1733.⁷ Hvorimod Carstens primært beskrev St. Thomas og derfor et samfund som havde eksisteret siden 1672, beskrev Haagensen et samfund som endnu var nyt og ekspanderende. De to tekster belyser derfor forskellige forudsætninger for slaveriet og sukkerproduktionen i Dansk Vestindien. Haagensen var, og Carstens var formodentlig også, plantageejer. I 1766 blev Oldendorp udpeget af Brødremenigheden til at skrive historien om Brødremenighedens mission på de Dansk Vestindiske Øer. Året efter ankom Oldendorp til St. Croix. Han tilbragte godt halvandet år på øerne, og det er hans arbejder derfra, der udgør basis for hans beskrivelse.⁸ Hans

⁵ Selvom beskrivelsen almindeligvis bliver tillagt J. L. Carstens, der blev født på St. Thomas i 1708, er der noget der tyder på, at ophavsmanden var en anden. Tekstens ophavsmand angiver således kun at have tilbragt seks år på øerne (Carstens, 1981, p. 13). I indeværende undersøgelse benyttes en transskription fra 1981 af Carstens udtrykte håndskrift, der befinder sig på Marinens bibliotek i København.

⁶ Jeg har i det følgende valgt at citere fra nyoversættelsen fra 1987 af Oldendorps værk, også referencerne henviser til denne udgave. Nyoversættelsen er imidlertid ikke fuldstændig, således er de to sidste afsnit i 1777-udgaven (p. 269) ikke oversat i 1987-udgaven (p. 157). Derfor vil et enkelt citat være at finde på tysk.

⁷ Haagensen var plantageejer og bogholder på St. Croix sandsynligvis både før og efter statsmagtens overtagelse af øerne. Haagensen nævner bl.a. bygningen af den lutherske kirke, som blev indviet i 1753 (Haagensen, 1758, p. 22 og Bro-Jørgensen, 1966, p. 258), hvilket kunne tyde på, at Haagensen ikke vendte tilbage til Danmark i 1751, som Highfield skriver (Highfield, 1995, pp. ix-x), men i hvert fald var på øerne på dette tidspunkt (se i øvrigt Ehrencron-Müller, bd. III, p. 338).

⁸ Efter sin hjemkomst til Europa i 1769 producerede Oldendorp et formidabelt manuskript på omkring tre tusinde sider. Han var imidlertid ikke i stand til at færdiggøre et manuskript, der var tilstrækkeligt kort og billigt at trykke, og derfor blev arbejdet med manuskriptet i 1776 overdraget til Johann Jakob Bossart, lærer ved Brødremenighedens seminarium i Barby. Det følgende år udkom da også en stærkt forkortet tobinds udgave af Oldendorps oprindelige manuskript. Værket havde titlen *Geschichte der Mission der evangelischen Brüder auf den caraibischen Inseln S. Thomas, S. Croix und S. Jan*. Første bind af dette

West kom til St. Croix, da han i 1788 blev rektor for skolen i Christiansted. I modsætning til Haagensen og Carstens ejede West og Oldendorp (hvis Brødremenighedens plantager ikke medregnes) ikke nogen plantager på de vestindiske øer.⁹

I specielt Carstens og Oldendorps fremstillinger gøres der et forsøg på at beskrive alle aspekter af de Dansk Vestindiske Øer. Carstens behandler f.eks. i rækkefølge geografin, topologien, historien, byerne, havnen og handlen, priserne, told, de blanke, frinegerne, slaverne, regerings- og retsinstitutionerne, lønforhold, plantagedriften, sygdomme, flora og fauna, hvide servinger og soldater, mesterknægtene, skat, nytårsfesten, begravelser, guvernørens position og endelig pengevæsenet på St. Thomas. Og hos Oldendorp handler godt halvdelen af første bind på samme vis om øernes geografi samt deres plante- og dyreliv.¹⁰

For Oldendorp, og endnu mere for Carstens, spillede synet en stor rolle for deres fremstillinger, og det, de ser efter, er i høj grad overflader og linier snarere end funktioner og intentioner. Hvert enkelt kategori er beskrevet temmelig detaljeret og knyttet sammen i et hierarkisk system. Samtidig med at det observerbare er sat i centrum, benyttede Carstens og Oldendorp sig altså af metoder, der siden den videnskabelige revolutions opkomst i midten af 1500-tallet, havde dannet grundlaget for udviklingen af europæisk videnskab – og må det tilføjes været en væsentlig led i udviklingen af administrativt stærke stater – nemlig klassifikation og sammenligning.¹¹ Ved at bruge disse metoder lykkedes det for dem at bringe den virkelighed, de så, inden for rammerne af fornuft og forståelse. Den blev fragmenteret og forenklet og derfor også angribelig. Specielt Carstens, og tildels også Oldendorp, undlader at skelne metodisk mellem samfund og natur, hvilket også var typisk for den virkeligheds- og videnskabsopfattelse, der var fremherskende blandt oplysningstidens meningsdannere.¹²

værk indeholder primært Oldendorps materiale, hvorimod Bossart i det andet bind synes at have tilføjet viden, han havde fra rapporter og breve, som var tilgængelige for ham i Europa. (Oldendorp, 1987, p. xxiv)

Teologisk var Brødremenigheden præget af troen på menneskets iboende syndighed og på den frelsende nåde, som opstod via Kristi opofrelse og lidelse - hvilket førte til et stærkt fokus på Kristi "sår" og "blod" (Oldendorp, 1987, p. xvii). I en vis forstand var tid og rum for Brødremenigheden altså ikke begrænset til det snævert observerbare, men strakte sig ud i det hinsidige. Tiden tog form i forbindelse med muligheden for den evige frelse i livet efter døden, og rummet var det kristne fællesskab, som ikke udelukkende havde sin forankring i det fysiske rum. Selvom Brødremenighedens medlemmer var særegne i deres religiøse tro, stod de ikke alene med forståelse af Guds tilstedeværelse i verden, og religiøse forestillinger dannede, som Oldendorps tekst illustrerer, del af baggrunden for de sociale ordningsprocesser, som regulerede forholdet mellem afrocaribierne og eurocaribierne. Som udsendt fra Brødremenigheden var Oldendorp naturligvis mest interesseret i slavernes sjælelige tilstand, men hans fremstilling rummer også elementer, der mere direkte vidner om, hvordan afrocaribierne kunne være tilstede i det dansk vestindiske samfund, og hvordan den sociale orden manifesterede sig og blev dannet gennem reguleringen af tid, rum og krop; det er naturligvis disse elementer, der er trukket frem i analysen.

⁹ Se Dansk biografisk leksikon., samt Ehrencron-Müller, bd. XI, p. 36-38

¹⁰ Oldendorp benyttede bl.a. Linnés seksualsystem i sine studier af øernes flora. Et kategoriseringssystem, der netop som udgangspunkt har planternes synlige karakteristika, bladernes form, støvdragernes antal etc. (Oldendorp, 1987, p. 97). Som 10-årig begyndte Oldendorp som elev på gymnasiet i den nordtyske by Hildesheim. Gymnasiets rektor var inspireret af filosofens Christian Wolffs tanker og herfra kan Oldendorp have fået sine videnskabelige og metodiske værktøjer, (Oldendorp, 1987, p. xx)

¹¹ Gregory, 1994, pp. 21-26 og Davies, 1997, pp. 508-510

¹² Hampson, 1968, pp. 97-98 og Outram, 1995, p 49

Carstens brugte altså synet som den primære indgang til at beskrive de Dansk Vestindiske Øer. For så vidt som Carstens beskrev det usynlige – befolkningens karakter eller væsen – skete det oftest med udgangspunkt i observationer af den afro- eller den eurocaribiske krops visuelle fremtoning. Således introduceredes eurocariberne med en beskrivelse af deres fysik, som uden overgang ledes over i en evaluering af deres væsen.¹³ Selvom Haagensen ikke havde det samme ønske om at skrive om alle aspekter af øerne, gør han det samme som Carstens. Afrocariberne var ifølge Haagensen “*alle onde af Natur, og at lidet godt boer hos dem, ja om jeg tør sige der troer jeg virkeligen at deres sorte Hud vidner om deres Ondskab og at de ere destinerede til Trældom*”.¹⁴ Haagensen tog altså ligesom Carstens og tildels Oldendorp udgangspunkt i afrocaribernes overflade og lagde den til grund for sin vurdering af den afrocaribiske karakter. Men Haagensen, og tildels Carstens, interesserede sig egentlig ikke for at udvide forståelsen af afrocaribernes væsen. Det var ikke væsentligt for dem at lave en mere finmasket kategorisering af den afrocaribiske psyke, end den som kunne laves ved at betragte afrocariberne i forhold til en tvedeling mellem kristne og hedninge.

De første tre tekster – altså Haagensen, Carstens og Oldendorp – må siges at repræsentere den gruppe af tekster, hvori slaveri beskrives, som var det en naturlig del af tilværelsen. Disse forfattere fandt det derfor heller ikke fornødent at diskutere eller retfærdiggøre slaveriet i synderlig grad. For West var situationen en helt anden. Han skrev under den franske revolution, mens Saint Domingue var præget af de frie afrocariberes forsøg på at opnå lighed med eurocariberne og tog de første skridt ind i en borgerkrig, hvor slaverne spillede en altafgørende rolle, mens abolitionist bevægelsen udviklede sig i England, og mens den danske regering havde nedsat en kommission, der skulle overveje slavehandlen og dermed implicit slaveriets videre skæbne på øerne.¹⁵ Han ligger så at sige på den anden side af oplysningstidens opgør med traditionsbestemte magtformer og tager sit udgangspunkt i de romantiske strømninger, der fulgt i kølvandet på oplysningstidens fornuftige projekter.

West kunne ikke, som de tidligere forfattere, undlade at tage politisk stilling til, hvordan slaverne havde det. West tog stilling og konkluderede, at slaverne havde det godt og at slaveriet var en human institution.¹⁶ En konklusion der lå fint i tråd med hans ærinde, som var at vise, at man ikke uden store omkostninger for eurocariberne kunne afskaffe slaveri og slavehandel. West stod ikke alene med sit synspunkt, den tidligere nævnte plantageejer og embedsmand Oxholm delte det. Og West tekst repræsenterer formodentlig ganske godt den eurocaribiske elites forståelse af slaveriet funktion og nødvendighed. Wests tekst vidner om, at han var barn af en tid, hvor ulighed ikke uden videre kunne accepteres – den måtte forklares og legitimeres. Med andre ord er Wests bog langt mere tendentiøs i sine beskrivelser af afrocaribernes forhold end de tidlige bøger. I forhold til de andre forfattere, der er medtaget her, er West langt mere kortfattet i sin beskrivelse af de daglige relationer mellem afrocaribere og eurocariber. Alligevel beskriver han i højere grad livet på øerne, end den tidligere citerede Isert gjorde det, og

¹³ Carstens, 1981, pp. 69-70

¹⁴ Haagensen, 1758, p. 51

¹⁵ Olsen, 1998, p. 22

¹⁶ West, 1790, p. 53

derfor er hans tekst medtaget. Samtidig finder vi hos West ansatsen til en ny måde at opfatte rum og natur på og i sammenhæng hermed en ændret forståelse af det vestindiske samfund – som ligeledes kan medvirke til at belyse, hvordan den sociale orden fremstod i begyndelse af 1790'erne på de Dansk Vestindiske Øer.

Ved at antage at beretningerne kan konkretisere, hvad social orden indebar for euro- og specielt for afrocariberne, brydes i indeværende undersøgelse med den distinktion mellem narrative og ikke-narrative kilder, som Olwig inspireret af den franske historiker Marc Bloch har introduceret i forbindelse med dansk vestindisk historieforskning og antropologi.¹⁷ De ikke-narrative kilder kan nemlig ifølge Olwig fungere som "*witnesses inspite of themselves*", og hermed mener Olwig at have løst problemet med kildernes eventuelle tendens eller med andre ord det forhold, at kilderne er præget af eurocentriske forestillinger om afrocariberne.¹⁸ At denne sondring mellem narrative og ikke-narrative kilder er væsentlig at tage med i betragtning i behandlingen af kildematerialet står ganske klart. Det er imidlertid mindre klart, at sondringen mellem disse to typer af kilder i så høj grad bør afhænge af, hvorvidt der er tale om beretninger eller administrativt produceret kildemateriale. Både beretninger og administrative dokumenter er jo skrevet af eurocariberne, og derfor kan man ikke uden videre antage, at eurocaribernes prægning af materialet er større for den ene end for den anden type kildemateriale.

Endnu mere væsentligt er det imidlertid at påpege, at ønsket om at arbejde med et materiale, der kan vidne på trods af sig selv, ikke afgørende bryder med opfattelsen af, at det er historikeren eller antropologens rolle at repræsentere fortiden (som entydig størrelse) så korrekt som muligt, og at dette bedst gøres ved at arbejde med materiale, der kræver mindst mulig fortolkning. I stedet for som udgangspunkt at have ønsket om at arbejde med et materiale, der kan give den korrekte og ufortolkede repræsentation, forekommer det mere frugtbart, og i hvert fald mere pragmatisk, at antage, at kildematerialet ikke repræsenterer en entydig mening, men indeholder mange meninger, der i sammenhæng med de spørgsmål, der stilles, og den fortolkning der gives, skaber den historiske/antropologiske fortælling – hvilket jo ligger på linie med det funktionelle kildebegreb som længe har været fremherskende inden for historievidenskaben.¹⁹

Et grundlæggende udgangspunkt for den postkoloniale position har været antagelsen om, at verden ikke findes uafhængigt af sproget, men opstår gennem brugen af sproget. I tråd hermed har interessen vendt sig mod at studere aktørernes forestilling om deres omverden og sig selv – hvilket både Said og Brimnes er eksempler på. I forbindelse med studiet af koloniale forhold, har der været en tendens til at hævde, at disse forestillinger

¹⁷ Dette skel minder, i hvert fald i Olwigs fortolkning, meget om den danske historiker Kr. Erslev metodiske skel mellem levn og beretning.

¹⁸ Olwig, 1985, pp. 1-13

¹⁹ Set fra en mere radikal position kan hele diskussionen opfattes som udtryk for en stadig eksisterende skelnen mellem det virkelige og dets repræsentationer. En tvedeling som ifølge Mitchell må gøres til genstand for undersøgelse, således at vi når en forståelse af, "*how the West had come to live as though the world were divided in this way into two: into a realm of mere representation and a realm of 'the real'*" (Mitchell, 1991, p. 32). Mitchell synes imidlertid ikke at føre sin kritik så vidt, at han benytter den i forbindelse med sin behandling af kildematerialet, hvor han tager udgangspunkt i, at dette materiale faktisk kan repræsentere noget udover sig selv (se. f.eks. hans beskrivelse af det berbertalende Kabyle folks huse i Algeriet (Mitchell, 1991, pp. 48-50)).

entydigt repræsenterede en europæiske opfattelse af det koloniale og altså ikke kunne benyttes som udgangspunkt for en forståelse af de koloniserede subjekter. F.eks. ender Said med at konkludere, at den engelske eventyrer og videnskabsmand Richard Burtons ellers utrolig vidende beskrivelser af Orienten i sidste ende må ses som eurocentriske, fordi Burton opfattede sig selv som repræsentant for det britiske imperium, og fordi orientalismen overskriver, hvad Burton havde at sige om Orienten.²⁰ For de caribiske samfunds historie ville en sådan indsnævrende opfattelse af en teksts mulighed for at repræsentere mening være fatal. Så ville historien om afrocaribernes dagligliv, deres tidlige sæder og skikke ikke kunne skrives som andet end en del af et europæisk forestillingsrum. Derfor bliver beretningerne i indeværende undersøgelse behandlet med udgangspunkt i, hvad de kan sige om den koloniale virkelighed – både den som gav anledning til eurocaribiske forestillinger, men også den som gav anledning til helt bestemte vilkår for euro- og afrocariberne.

Rum

Orden og hierarki – det ordnede rum

Carstens indleder sit afsnit om afrocariberne med at fortælle læseren, at han vil behandle

*“Fri-Mændenis Huus-, Plantay- og de Undvigende Slavers Væsen, Haandtæring, Religion, Klædedragt, Boeliger saa vel som og Om deris Straff. Om den Handel der drivis med dem. Om Deris Hedenske Blindhed og Trolddom. Om Deris Scabning og Ansigtens Lineamenter, Naturel, Huud og Haar, som bær Vidne nok om den stoere Underskeed, der er imellem Naturens Egenskab og tilrettesettelse i et Folk i Værden”.*²¹

Rækkefølgen, hvormed de forskellige grupper af afrocaribere i det dansk vestindiske samfund remses op, er ikke tilfældig. Carstens nævner dem efter den plads, de havde i det hierarki, hvis referencepunkt var den frie eurocaribiske mand. Men samtidig afspejler rækkefølgen, hvor disse afrocaribere var placeret i det vestindiske rum. De frie afrocaribere boede forholdsvis i byerne, og dette gjaldt tildels også for husslaverne, i og med at størstedelen af eurocariberne foretrak at bo i byen. Plantageslaverne var, som navnet siger, knyttet til plantagerne og dermed også til det opdyrkede land. Derimod hørte maron-slaverne i 1740'erne til i det uopdyrkede landskab. De holdt til *“oven paa de Steille-Bierge saa vel som neden under i Biergenis Huuler, thi hverken kand mand komme til dem fra landet, saa som det Hænger Gandske Steilt over Siøen, icke heller til vands for Grund, thi ingen Baad kand gaa der ind under”*.²²

De afrocaribere, der løb maron, havde altså ikke nogen fast tilknytning til et sted – eller i hvert fald ikke til en lokalitet, som Carstens kunne anerkende som sådan. De flyttede sig, skriver Carstens, fra sted til sted, de var splitternøgne og levede af, hvad de kunne samle og fange. Endvidere brugte de natterne til at strejfe rundt i de områder, der stødte op til det opdyrkede land, for at stjæle. Disse maron-slavers oprør bestod formelt i, at de

²⁰ Said, 1995, pp. 194-197

²¹ Carstens, 1981, p. 75

²² Carstens, 1981, p. 91

krænkede ejernes ret til deres ejendom, men reelt bestod deres oprør i et brud med eurocaribernes muligheder for at fæstne dem til plantagens sted og sukkerproduktionens tid. Derfor var netop mobiliteten den måde, oprøret kom til udtryk på. De maron-slaver, som befandt sig længst fra det europæiske samfund, blev af Oldendorp sammenlignet med aber. Sammenligning mellem afrikanere og aber er ikke enestående. Fra i hvert fald renæssancen har europæere fra de fleste samfundslag haft negativt ladede forestillinger om, at afrikanere var tættere på aber end andre mennesker, og associationer mellem afrikanere og uhyrer har været udpræget stabile i den vestlige kulturkreds.²³ I den dansk vestindiske sammenhæng er det imidlertid vigtigt, at disse forestillinger hos Oldendorp fik en rumlig dimension. Det var maron-slaverne og deres samfundsskabte flugtposition langt fra det opdyrkede land, der gav sig udslag i, at netop deres kroppe og nok også deres væsen blev sat i forbindelse med aber.²⁴ Med andre ord ses her, hvordan rummets konstruktion sammenvævedes med forestillinger om afrikaneren. Via deres brud med både den rumlige og tidslige orden blev de bortløbne slaver et symbol for den uordnede verden, den kaotiske og skræmmende verden uden for den danske administration og eurocaribernes rækkevidde.

I modsætning til Haagensen og Carstens beskrev West naturen positivt. Det naturlige sted var ifølge West et sted uberørt af mennesker, hvor man kunne søge en tilstand af afsondrethed og balance.²⁵ Wests ideer om naturen afspejler i høj grad de tanker om naturen og en naturtilstand, som bl.a. blev præsenteret af Rousseau, der kort sagt opfattede naturen som god, simpel og ikke-korrupt (og tildels af den religiøse teleogi, der hævdede, at naturen kunne ses at repræsentere en extra-naturlig orden), og som dermed fastslog naturen som et refugium for det i denne sammenhæng hvide menneske.²⁶ I sin beskrivelse af bjergene på St. Croix var West således langt mere positiv end de tidligere forfattere. St. Jørgens bjerg på St. Croix får af West disse ord med på vejen: "*Endnu er det Øverste af dette Bjerg og dets steile Sider ukrænkede af Dyrkerens Hænder; de frembyde derfor en behagelig Afvexling af den vellugtende Cassia, den vilde Salvie. o.s.v.*"²⁷ West knyttede ikke som de tidligere forfattere den vilde natur sammen med slavernes flugtmuligheder, og han så heller ikke naturen som en potentiel fare for den sociale orden på øerne. Wests opfattelse af naturen afspejler en større forandring af, hvordan vesteuropæere i 1700-tallet oplevede naturen. Samtidig blev Wests opfattelse af den vilde naturs plads i den vestindiske samfundsorden understøttet af, at det meste skov på 1790'ernes St. Croix var ryddet for at give plads til plantagelandbruget. Øerne var intensivt opdyrkede, og den vilde natur eksisterede kun i mindre grad som et frirum, hvortil slavebefolkningen kunne flygte, og dermed udgjorde den heller ikke en fare for den sociale orden på de vestindiske øer.²⁸ Wests beskrivelse af den vilde natur synes at stemme overens med, at maronage, som nævnt i forrige kapitel, i slutningen af 1700-

²³ Jahoda, 1999, pp. 36-62. Forestillinger om ligheden mellem afrocaribere og dyr, specielt aber, var ikke speciel for Dansk Vestindien. Bl.a. udtrykte plantageejere og dommer Edward Long disse tanker i bogen *History of Jamaica* (1774). En bog som er blevet anset for mere præcis og eksplicit at udtrykke denne tanke, end tidligere forfattere havde gjort det (Jahoda, 1999, p. 55).

²⁴ Oldendorp, 1987, p. 233

²⁵ West, 1790, p. 39

²⁶ Qutram, p. 50 og p. 66, samt Hampson, 1968, pp. 106-107

²⁷ West, 1790, p. 22

²⁸ Hall, 1992, p. 130

tallet rettede sig mod byerne. Senere i begyndelsen af 1820'erne blev bjergene ved Cotton Grove på det sydøstlige St. Croix benyttet af afrocariberne som tilflugtssteder, hvor det var muligt at bygge hytter af træ og strå og ernære sig ved fiskeri og ved at til-egne sig afgrøder og kvæg fra nærliggende plantager.²⁹ Eksemplet illustrerer at maronage i byen og på landet formodentligt eksisterede parallelt i perioden. Dog skal det påpeges, at dyrkningsarealet i begyndelse af 1800-tallet blev indskrænket på St. Croix, hvilket sandsynligvis har åbnet muligheder for slaver, der ønskede at forsvinde fra deres ejere for en kortere periode.³⁰

Produktionen og det smukke landskab

En læsning af specielt Haagensens fremstilling tydeliggør, at ønsket om at opnå størst muligt udbytte af landbrugsproduktionen var en fundamental forudsætning for de relationer, som euro- og afrocaribere havde til hinanden. Der er således til dyrkning og produktionen af sukker og bomuld, Haagensen vier størstedelen af sin bog. I den fase af St. Croix' opdyrkning, som Haagensen beskriver, blev skov og buskads fældet, og øens infrastruktur – veje, huse, sukkermøller og -kogerier – blev bygget. Der var tale om en temmelig voldsom indgriben i det landskab, som var på St. Croix, da Dansk Vestindisk- og Guineisk Kompagni i 1733 købte øerne af Frankrig.

Det landskab, der ikke havde været i kontakt med mennesker, fremkaldte hos Haagensen negative adjektiver – det var farligt og vildt, mens det smukke opstod i det landskab hvor *“enhver med deres Hoe eller Houw begynder at gjøre Huller, det ene tæt ved det andet, dog at hullerne ey kommer i hinanden, hvilket er smukt at see, hvorledes et Stykke Land staar 30, 40, 50 til 60 Slaver ved siden af hinanden, og gjør disse huller”*.³¹ Det som Haagensen karakteriserede som smukt på øen, var altså det landskab, der var præget af produktionen af sukker og bomuld.

At sukkerproduktionen og specielt slaveriet satte sig afgørende spor i, hvordan landskabet kunne opfattes, bliver endnu tydeligere hos Oldendorp, der jo også skrev godt 30 år efter Haagensen. Oldendorp beskriver bl.a., hvordan man på St. Croix indhegnede sukkermarkerne med kaktus, hvilket bl.a. havde det resultat, at *“no one or nothing can penetrate such a hedge without being injured terribly, least of all a naked Negro”*.³² Samt hvordan *“the leaves on the outer rows of the sugar-plants are bound together, resulting in a completely straight green wall. The purpose of this is not only to produce a pleasant appearance, but it serves as well to let one see if a thief or maroon has ventured into the field”*. Ligesom for Haagensen bliver dette landskab for Oldendorp ikke kun et spørgsmål om at udøve social kontrol, det bliver også opfattet som smukt, og sukkermarkerne beskrives derfor således: *“The even sugarfields of the English plantations on St. Croix have a very neat and trim appearance”*.³³

²⁹ RA; VILA Generalguvernørens arkiv, referatprotokol B, journalsager, 1821, sag nr. 353. Jeg takker Poul Olsen for at have gjort mig opmærksom på denne sag. Samt RA, VILA, St. Croix matrikel, 1821, ff. 112-113

³⁰ Vibæk, 1966, p. 323

³¹ Haagensen, 1758, p. 25

³² Oldendorp, 1987, p. 127

³³ Oldendorp, 1987, p. 101

Også plantagearkitekturen var præget af orden og symmetri. Ser man på de to, så vidt vides, eneste kort over egentlige plantager på St. Croix. Nemlig et kort over plantagen Bethlehem og et andet over plantage Hemmersfryd (senere Judith's Fancy) samt på Oxholms kort over en "ideal" plantage, har de alle tre kort den samme grundplan. Slavernes huse ligger tæt på hovedbygning og sukkermølle og -køgeri, og de ligger sirligt på rad og række.³⁴

Ønsket om at holde styr på den afrocaribiske befolkning satte sig altså også igennem i måden, man kultiverede rummet på. Landskabet blev dannet med tanke på, hvordan det kunne opretholde den sociale orden. Men rummets omdannelse til landskab blev altså også del af en æstetisk konvention. Sukkermarkene så "*nette*" ud og dermed blev orden ikke kun nødvendig, men også smuk og eftertragtet. Den orden, som eurocariberne og den danske administration søgte at opretholde, var altså ikke kun et spørgsmål om at styre afrocaribernes mobilitet, den var eller blev med tiden også udtryk for en speciel opfattelse af, hvad der var smukt, og hvad der ikke var smukt. Denne æstetik var ikke et særkende for de dansk vestindiske samfund. Men i kolonierne i Caribien og måske specielt på St. Croix var mulighederne for at skabe et samfund præget af denne æstetik uden at blive forhindret af ældre forestillinger og praksisser om samfundets organisering måske i endnu højere grad tilstede end i Europa.

Blandt de gennemgåede beretninger er det kun hos West, at en mere negativ vurdering af det produktive landskab får lyd.³⁵ Han mente, at det produktive landskab var mangelfuldt, at det ikke var naturligt nok. Hans kritik ændrede, som bekendt, ikke ved hans holding til slaveriet.

Byen – den eurocaribiske orden eller stedet hvor flertydigheden opstod

Udover det landskab, som blev skabt i forbindelse med sukkerproduktionen og med ønsket om at kontrollere slavernes mobilitet, repræsenterede byen i periodens begyndelse et ordnende moment i det vestindiske rum. Byen stod ligesom landskabet som modvægt til den kaotiske natur. For Haagensen er byen Christiansted på St. Croix således "*anlagt heel smukt i Gader, hvoraf hver har Navn, dog er der endnu ikke mange af dem, men alleene 4 reelle, hvorudi ere opbygte adskillige smukke Gaarde og Huuse*".³⁶ Haagensen og også Carstens opererede altså med en kategorisering af rummet, hvor det smukke var knyttet til de steder, der var præget af eurocaribisk aktivitet, og det uordnede var knyttet til den vilde natur, hvor maron-slaverne opholdt sig i 1740'erne.³⁷ Senere begrænses denne form for maronage, fordi dyrkningsarealet blev udvidet og dermed også den eurocaribiske befolknings tilgang til disse områder, men mens Haagensen skrev, var slavernes mulighed for at foretage denne form for maronage stadig forholdsvis god på St. Croix.³⁸

Byen, som West beskrev den, var i modsætning til Carstens og Haagensens beskrivelser af byen ikke udelukkende karakteriseret ved sin orden, men snarere ved at udgøre et

³⁴ Antonsen, 1968, pp. 113-121, Vibæk, 1966, p. 136 og Oxholm, 1797, plan I efter p. 84

³⁵ Haagensen, 1758, p. 25. For Carstens, se tidligere citater.

³⁶ Haagensen, 1758, p. 21

³⁷ Haagensen, 1758, p. 10

³⁸ Hall, 1992, p. 127

rum, hvor eurocariberne og afrocariberne mødtes, og hvor de sidstnævnte korrumpredes af den europæiske kultur. Samtidig med at West brugte langt mere plads på at beskrive de afrocaribere, der boede i byen, end dem der boede på landet, er det tydeligt, at han så en skadelig forbindelse mellem byen og afrocariberne. "*Plantage- eller MarkNegrene*" som han kaldte denne gruppe, karakteriserede han kort som nyttige for staten, hvorimod de afrocaribere, der boede i byen, fik en meget negativ beskrivelse med på vejen.³⁹ I modsætning hertil står Carstens karakteristik af plantageslaverne som grove og vilde.⁴⁰ For West var byen altså snarere end et udtryk for orden det sted, hvor der blev stillet spørgsmålstejn ved den asymmetriske magtrelation mellem eurocaribere og afrocaribere. I og med at afrocariberne bl.a. kunne indtage rollen som handlende, introducerede de en vis ambivalens til de ellers klare kategorier, som slave og slaveejer udgjorde. Og denne ambivalens brød West sig ikke om.

Byens rum – at skjule eller vise kroppen

Også på andre måder var det vestindiske byrum hierarkisk opdelt. Uden for fortet i Charlotte Amalie på St. Thomas stod justitsstøtten, en rød pæl svarende til den i Danmark brugte kag, og længere væk stod galgen.⁴¹ Det var ikke kun på St. Thomas, at justitsstøtten var placeret uden for fortet. På de fleste af de billeder af St. Croix havn, som H. G. Beenfelt, udstationeret sekondløjtnant ved de vestindiske tropper, malede i slutningen af 1700-tallet og begyndelsen af 1800-tallet, ses justitsstøtten på St. Croix udenfor fortet under et vajende Dannebrogflag.⁴² Både justitsstøtten og galgen befandt sig uden for fortet, men i synlig afstand til dette, og hermed markeredes sammenhængen mellem den danske administrations tilstedeværelse på øerne og opretholdelsen af lov og orden. Denne sammenhæng synes dog ikke at være speciel for de dansk vestindiske kolonier – også i danske købstæder befandt kagen sig i synlig afstand fra magtens institutioner.⁴³ Det egentlige koloniale aspekt ved afstraffelsen opstod i og med at "*Ald Rettergang, alle Examinationer og forhøerer samt alle Executioner over de Blancke Bliver førte, Holden og skeer inde paa Foret, men Slavernis Executioner holdes uden for Fortet*".⁴⁴ Rummets hierarkisering medvirkede altså til at give farven betydning.

Afstraffelsen af eurocariberne blev skjult bag fortets murer, mens afrocaribernes straf var offentlig og synlig. Senere i 1788 så vi, hvordan korporlige straf i reglementet for de vestindiske borgerkompagnier ikke blot søges skjult, men blev anset for uegnet til brug over for den hvide krop. Ifølge Carstens blev selv danske servinger, hvis vilkår i nogen grad var lig slavernes, afstraffet inden i fortet.⁴⁵ Forsøg på at skjule eksekutionen af straffen kendes også fra Europa. I Danmark var der f.eks. blandt retskyndige et stigende ubehag ved de offentlige og voldsomme straffeceremonier, men denne ulyst gav sig ikke umiddelbart udtryk i et forsøg på at skjule afstraffelsen.⁴⁶

³⁹ West, 1790, p. 53

⁴⁰ Carstens, 1981, p. 83

⁴¹ Carstens, 1981, p. 54

⁴² Antonsen, 1972, pp. 153-170

⁴³ Steensberg, 1971, pp. 274-276

⁴⁴ Carstens, 1981, p. 112, se også Haagensen, 1758, p. 59

⁴⁵ Carstens, 1981, pp. 146-149

⁴⁶ Steensberg, 1971, p. 274 og Krogh, 2000, pp. 249-251

Administrationens forsøg på at skjule domseksekutionen af den hvide krop sker altså tidligere end den tilsvarende udvikling i Danmark og for den sags skyld i Frankrig.⁴⁷ Men hvor ønsket om at skjule afstraffelsen i Frankrig havde til hensigt at skabe et disciplineret og forbedret subjekt, var dette sandsynligvis ikke grunden til at den danske administration søgte at skjule afstraffelsen af eurocariberne. I Dansk Vestindien etablerede denne praksis forskellige vilkår for og forestillinger om henholdsvis den sorte og den hvide krop, der var med til at skabe, hvad man med en frasering over Mitchells terminologi ville kunne kalde, et strukturelt indtryk. I og med at kroppen blev differentieret i et stadig gentaget mønster, kom den til at repræsentere noget ud over sig selv, en orden, en mening, som gav sig udslag i forestillinger om kroppens natur – f.eks. dens velegnethed til plantagearbejde eller til ejerskab af plantager. På denne måde blev den rumlige opdeling – rummets omdannelse til landskab – et væsentligt redskab til at regulere og hierarkisere relationerne mellem de forskellige befolkningsgrupper på øerne.

Men det var ikke kun via den rumligt installerede forskel mellem den afro- og den eurocaribiske krop, at afrocariberne oplevede at blive udstillet i byrummet på de Dansk Vestindiske Øer. Det næsten klassiske og yderst vellykkede eksempel på udstillingen og skabelsen af kroppen som objekt, finder vi også i Dansk Vestindien, nemlig slaveauktionen. Den enkelte afrikaners møde med forsøgene på at udstille ham eller hende startede i det øjeblik, de kom i land fra slaveskibene. Haagensen beskriver af en sådan slaveauktion går igen hos både Carstens og Oldendorp. Haagensen skrev:

*“det er ellers artig at see paa saadan et Menneske, naar han staaer for Auctionen til Sælgningen, hvor mange Folk der forsamles omkring ham, som have alle Lyst at kjøbe ham, og hvorledes han visiteres, thi for det første er han eller hun nøgen, saa at de let kand see om de have nogen Feyl eller ikke, den sees og i Munden om de have deres Tænder, saavelsom om deres Tunge er rød og sund, saa føles dem og paa deres Beene, Laare og Arme om de ey ere svollene, ligeledes maa de enten løbe, springe eller hoppe fra Jorden og strække deres Arme og Beene, for at see om de ere smedige, de fornemmer og om de ere kortaandede”*⁴⁸

Fra slavernes ankomst på øerne søgte eurocariberne, mere eller mindre bevidst, at gøre dem til genstand for deres behov. Der var ikke langt fra slave- til kvægauktionen, og slaven inddrages altså i en praksis, som har til hensigt at reducere slaven til fysiske karakteristika. Forsøget på at tingsliggøre strakte sig så langt, at slaverne blev brændemærket. Denne praksis stemmer overens med de før nævnte forestillinger om, at den afrikanske krop var tættere på dyrets krop end eurocariberens krop. Brændemærkning i datidens Danmark var imidlertid ikke udelukkende reserveret for dyr; mærkningen indgik som en del af straffepraksis og var forbundet med ærestab og med udstødelse af samfundet. Brændemærkningen af den afrocaribiske krop var endnu en måde at visualisere forskellen mellem slaver og eurocaribere i det dansk vestindiske samfund.

Den måde, den teknik, hvormed afrocariberne blev underordnet eurocariberne, skabte både distance til afrocariberne via udstillingen, men den skabte også muligheden for at

⁴⁷ Foucault, 1977, p. 19 og p. 59

⁴⁸ Haagensen, 1758, p. 64

overkomme denne distance. Det var ved slaveauktionerne muligt for eurocariberne synligt at røre ved den sorte krop, men senere efter salg og brændemærkning var det primært afrocariberne der berørte den hvide krop.⁴⁹ Hvorimod Mitchell i sit studie af koloniseringen af Egypten lagde vægt på at objektificeringen af det egyptiske subjekt i høj grad blev skabt via distance, synes tingsliggørelsen i dansk vestindisk sammenhæng ikke kun at virke via konstruktionen af distance, men netop ved at sætte rammerne for hvilken adgang subjektet kunne have til andre kroppe og deres adgang til subjektets krop. Det er måske derfor mere præcist at tale om, at slaveriet i Vestindien søgte at skabe en særlig slags subjekter, ved at knytte slaverne til bestemte erfaringer, frem for at forstå slaveriet som et spørgsmål om tingsliggørelse af slaven.

At smertefulde ordensteknikker blev anset for specielt velegnede til regulering af den afrocaribiske krop, gjorde det meningsfuldt for Haagensen at hævde, at den sorte krop var uimodtagelig overfor afstraffelse med pisk, fordi slavernes hud var tyk.⁵⁰ Således smelter forestilling og praksis sammen og understøtter gensidigt den magtposition, som eurocariberne udøvede. Den indebar nemlig, at eurocariberne kunne opfatte og behandle afrocariberne som en særlig slags subjekter, der havde behov for en overordnet regulering – hvilket de jo nok også havde, hvis sukkerproduktionen skulle opretholdes i den brutale form, den havde på St. Croix i 1700-tallet.

Krop

Den sorte krop som natur og historie

Plantageproduktionens organisering og slaveriet på de Dansk Vestindiske Øer gav nyt momentum til, hvordan den afrocaribiske krop kunne beskrives. Mange af de forestillinger om kroppen, der er udtrykt i de behandlede beskrivelser, har rødder tilbage til en europæisk kulturkreds' forståelse af dette fænomen.⁵¹ Disse forestillinger genopstod med fornyet styrke i sammenhæng med slaveriet i Caribien. F.eks. er det, mener jeg, ikke nogen tilfældighed, at en af de bøger, *History of Jamaica* fra 1774, der mest gennemført giver udtryk for ligheden mellem afrocariberne og abernes krop og væsen, er skrevet af plantageejere og dommer på Jamaica, Edward Long.⁵²

Afrocaribernes sorte hud var en kilde til undren for Carstens. Det er først efter en minuttøs redegørelse for de observationer, han havde foretaget under bartskeerens obduktioner af døde afrocaribere, at han i sin fremstilling kunne konkludere, at den sorte farve var naturlig og derfor forståelig.⁵³ Men dette afholdt ham ikke fra at se den som et af naturens mindre heldige udslag. Han skrev derfor at "*Det nægtes og icke, at denne Naturlige sorte Huuds adskillige Colleurer med adskiellige andre paa smuurte ting eller farver i andseende kand forhielpes Og bringes til langt større fuldkommenhed, end de ere*".⁵⁴

⁴⁹ Haagensen, 1758, pp. 64-65

⁵⁰ Haagensen, 1758, pp. 58-9 og p. 65.

⁵¹ Jahoda, 1999, pp. 1-50

⁵² Jahoda, 1999, p. 55

⁵³ Carstens, 1981, pp. 92-93

⁵⁴ Carstens, 1981, p. 93

Carstens beskrivelse af den sorte krop er minutiøs og detaljeret. Den sorte krop, som Carstens beskrev den, var ikke attråværdig. Den var på niveau med dyrenes og måtte forstås og beskrives på samme måde, som man forstod og beskrev dyr og planter. Beskrivelsen af den afrocaribiske krop er endvidere uden de restriktioner, der kendetegner hans beskrivelse af øernes eurocaribiske befolkning. Det er for så vidt forståeligt, at Carstens tog fat på den afrocaribiske krop, idet han søgte at beskrive, det som var fremmed og anderledes. Dog indgår den hvide krop ikke engang som sammenligningsgrundlag for beskrivelsen af den sorte krop. Den sorte krop bliver som sagt i stedet sammenlignet med dyrets krop hvilket, som nævnt også blev gjort af Oldendorp.⁵⁵ Kun en enkelt gang drages den hvide krop ind i beskrivelsen af den sorte krop. Det sker, da Carstens beskriver børnefødsler – her gjorde farven ingen forskel og i stedet træder kønnet til og sætter rammerne for hans beskrivelse.⁵⁶ Carstens beskrivelse kan imidlertid ikke udelukkende tages til indtægt for en naiv nysgerrighed, beskrivelsen sætter nemlig grænser for, hvordan afrocariberne kunne opfattes; og disse grænser opstår, fordi dyr benyttes som sammenligningsgrundlag i stedet for mennesker – hvilket i Dansk Vestindisk sammenhæng understøtter og havde sit udspring i den måde, slaverne blev brugt i plantageproduktionen på.

Ligesom Carstens tog Oldendorp fat på spørgsmålet om afrocaribernes farve. Oldendorp mente ikke, der kunne være nogen tvivl om, at *“the Spaniard is browner than the German due to the hot climate in which the former lives. Black and brown differ only in degree. It can, therefore, be assumed that these differences in color spring from the relative climatic heat to which the various nations are subjected”*.⁵⁷ Hermed placerede han afrocariberne inden for en temmelig detaljeret kategorisering af menneskeheden i grupper, der dannedes på basis af deres hudfarve. For Oldendorp var der altså en vis sammenhæng mellem hudens farve og klima, men denne forbindelse mellem klima og krop strakte sig imidlertid ikke længere end til hudens pigmentering.

Oldendorp mente at kroppens arbejdsduelighed var et spørgsmål om tilvænning. Han anså altså ikke klimaet for at være den direkte årsag til afrocaribernes arbejdsduelighed. Men samtidig fremhævede han, at afrocariberne var *“strong and well built”*, hvorfor *“they were considered to be more able and more conveniently qualified for the task [plantagearbejdet] required by the Europeans than any others”*.⁵⁸ Oldendorp – og også Carstens – bidrog således til myten om den fysisk stærke afrikaner. En myte der også har tjent til at forklare, hvorfor netop afrikanere blev ofre for eurocaribiske behov for slavearbejdskraft.⁵⁹ Så sent som i 1966 kunne Bro-Jørgensen i genudgivelsen af *Vore Gamle Tropekolonier* skrive, at *“det hårde ensformige arbejde på sukkerplantagerne lå bedre for negernes fysik”*.⁶⁰

⁵⁵ Se f.eks. Carstens beskrivelse af den afrocaribiske kvindekrop, p. 93

⁵⁶ Carstens p. 94

⁵⁷ Oldendorp, 1987, p. 240

⁵⁸ Oldendorp, 1987, p. 207

⁵⁹ Jahoda, 1999, pp. 53-62, og Carstens, 1981, p. 85

⁶⁰ Bro-Jørgensen, 1966, p. 34

Opfattelsen af den sorte krops hårdførhed og organiseringen af arbejdet på sukkerplantagerne understøttede gensidigt hinanden og medvirkede til at skabe vilkårene for, hvordan den sorte krop kunne behandles af den danske kolonimagt og øernes plantageejere. I forbindelse med straffens effekt på slaverne skrev Oldendorp, at *“even the most painful varieties of these dubious means [dvs. tortur] of bringing out the truth are often ineffective in overcoming the obstinacy of the Negro who made up his mind not to confess”*.⁶¹ Over for denne krop behøvede man altså ikke at udvise det samme mådehold som over for den hvide krop.

West opfattede som nævnt ikke naturen som fjendtlig, og han sammenkædede heller ikke de bortløbne afrocariberne med en fjendtlig natur. Det væsentlige hos West er, at han mente, at naturen i Vestindien adskilte sig kvalitativt fra den natur, han kendte fra Danmark. West observerede, at planterne på grund af klimaet voksede hurtigere på øerne end i Danmark, og fra denne observation var det let for West at slutte, at *“til denne Planternes hastige Vext synes Negrenes at svare”*.⁶² Den rumlige forbindelse mellem slaver og natur, som Haagensen og Carstens opererede med, er hos West i højere grad blevet gjort uafhængig af den enkeltes valg af opholdssted. Naturen er indlejret i den enkeltes vækst og eksisterede derfor hos West som en iboende kvalitet hos afrocariberne – de var en del af naturen og ikke blot forbundet til den.

West udbyggede afrocaribernes tilhørsforhold til den fysiske natur ved at beskrive, hvordan deres kroppe var smidige, stærke, og ranke. Næste skridt var for West at fastslå, at de var gode til al slags håndværk, og endelig at de var gode til at efterligne; eller med andre ord at de ikke var nyskabende. Desværre havde afrocaribernes kropslige overlegenhed ifølge West den bagside, at den udmøntede sig i en tidlig og overdreven seksualitet. Ved således at udbygge det net af associationer, som den sorte krop kunne fremkalde, gik West et skridt videre end Oldendorp, der som sagt konkluderer, at afrocariberen var velegnet til at arbejde pga. sin styrke.⁶³ West så faktisk et vist positivt samspil mellem naturen og afrocaribernes krop. I en kropslig forstand var det altså muligt for West at beskrive afrocariberne som *“vittige, muntre og lette”*.⁶⁴ Et samspil som ikke eksisterede hos Haagensen og Carstens, men som lå fint i tråd med den vestindiske samfundsorden, hvor eurocariberne udførte stadig mindre fysisk arbejde.

Hos West har naturen imidlertid fået yderligere et aspekt. Han introducerer begrebet nationalkarakter, hvilket for West var den kerne af moral, der nedarvedes gennem slægten. Selvom West medgav, at også karakteren i et vist omfang var afhængig af ydre omstændigheder, fastslog han, at *“National-Character [er] bleven en Benævnelse, der er gjort eiendommelig for ethvert Folk. Om denne Slægt kan jeg derfor, uden at hensee til deres udvortes Omstændigheder, med Sandhed fastsætte; at de i Almindelighed ere lade, onde, stolte og for nærværende Tid meget tyvagtige”*.⁶⁵ I syntesen mellem natur og kultur bliver West i stand til at fastslå afrocaribernes iboende underlegenhed. Carstens og Haagensen opererede med et simpelt hierarki med to modsatrettede kategorier, nem-

⁶¹ Oldendorp, 1987, pp. 231-232

⁶² West, 1790, p. 41

⁶³ West, 1790, pp. 41-44

⁶⁴ West, 1790, p. 42

⁶⁵ West, 1790, p. 48

lig natur versus kultur, der var en del af en større modsætning mellem kristendom og hedenskab, som kunne overskrides. Hos West er relationen mellem natur og kultur langt mere kompliceret og er ikke i samme grad forbundet med skellet mellem kristne og hedninge. Naturen rummede hos West kulturen, og det var i den specifikke syntese mellem natur og kultur, at gruppen blev kategoriseret og indplaceret i et hierarki. Naturen per se var altså ikke fjendtlig, og derfor kunne West se et positivt samspil mellem naturen og afrocaribernes kroppe. Da kulturen ikke længere blev forstået som et spørgsmål om religion, beskrev West i højere grad end de tidligere forfattere det, han anså for at være afrocaribernes karakter. Denne karakter anså han for at være repræsenteret i den afrocaribiske natur, og derfor var den tildels uforanderlig.

Både Haagensen og Carstens var ganske positive over for gruppen af frie afrocaribere. Sidstnævnte beskrev dem som værende "*af et Kiæckt og Hyrtigt mood*" og mente, at de "*beviisser sig af Edlere Gemyt*" end slaverne.⁶⁶ I modsætning hertil beskrev West med skærende ironi, hvordan de frie afrocaribere gik klædt i de fineste klæder og brugte europæiske høflighedsfraser. Dermed opnåede han at fremstille afrocariberne som parodier på det dannede europæiske menneske.⁶⁷ Det er tydeligt, at West fandt de afrocaribere mest anstødelige, der i deres kropslige udtryk lignede europæerne mest. Sandsynligvis fordi de for West stod for en bestræbelse på at lave om på den sociale orden ved at bryde med, hvad han fandt, var deres naturlige underordnede position. De kunne ikke uden videre passes ind i dikotomien: slave og ejer – og dermed introducerede de flertydigheden til det vestindiske samfund. At de frie afrocaribere således for West stod for denne ubestemmelige mellemting mellem slave og ejer, betød imidlertid ikke, at de ikke havde en væsentlig funktion i det vestindiske samfund. Formodentlig udgjorde de sammen med en del af slaverne en stigende del af det dansk vestindiske samfunds håndværkere og søfolk. De bidrog dermed til at eurocariberne kunne opretholde en orden, hvori den hvide krop kunne opfattes som uegnet til at arbejde.⁶⁸

Wests tilgang til afrocariberne indikerer, at der var et behov hos eurocariberne for at se afrocariberne som en homogen gruppe, der var radikalt anderledes end dem selv.⁶⁹ Et behov som også Oldendorp formulerede ved at hævde, at "*the state of slavery here has accomplished something similar to what is achieved by death in the destinies of all men, namely the removal of all external distinctions among them*".⁷⁰ Slaveriet udlignede ifølge Oldendorp forskellene mellem slaverne; forskelle der for Oldendorp først genopstod, når slaverne blev kristne.

Behovet for at skabe homogenitet gjaldt imidlertid ikke kun afrocariberne. Mellem eurocariberne herskede der ifølge Oldendorp "*eine gewisse vom Stolz entfernte Gleichheit, nach sich die Vornehmen zu den Geringen herablassen, und vertraulich,*

⁶⁶ Carstens, 1981, p. 81 og Haagensen, 1758, p. 66

⁶⁷ West, 1790, pp. 49-51

⁶⁸ Også Brathwaite accepterer forestillingen om, at de frie afrocariberes blev en parodi af det eurocaribiske samfund (Brathwaite, 1971, p. 300). En anden mulighed er selvfølgelig, at de frie afrocaribere uden forsøg på at overdrive efterlignede den eurocaribiske kultur, som i så fald bliver lige så latterlig, om ikke mere, end den afrocaribiske kultur.

⁶⁹ Dette kan også have haft det politiske mål at adskille kritikken af slavehandlen fra kritikken af slaveriet.

⁷⁰ Oldendorp, 1987, p. 211

ohne ein ängstliches weitläufiges Ceremoniel zu beobachten, mit einander umgehen".⁷¹ Oldendorp lagde altså vægt på, at skellene mellem de forskellige eurocaribere i høj grad blev ophævet i det dansk vestindiske samfund. Og Carstens fortæller, at det var væsentligt at udjævne skellene mellem eurocariberne, for "*dersom Slaverne fornemmer det, at nogen Blanck er fattig, da har de ingen undseelse eller Æstime for ham*".⁷² Skel som betød noget i Danmark måtte vige for at sikre, at de magtteknikker, som sikrede den sociale orden på de Dansk Vestindiske Øer, kunne fungere.

West stod ikke alene med sin holdning til de frie afrocaribere. Også administrationen så på denne gruppe med stigende bekymring. De frie afrocaribere er i caribisk historiografi ofte blevet beskrevet som en slags samfundsmæssig anomali eller udtryk for en indre modsætning i samfundet, hvis eksistens enten ikke rigtig kan forklares eller bliver forklaret som et uheld.⁷³ Sociologen Bauman giver et andet bud på, hvordan andethed konstituerer sig, der kan hjælpe med til at forstå de frie afrocariberes position i det vestindiske samfund og den opfattelse, som bl.a. West havde af dem. Inspireret af Derridas forestillinger om sprogets iboende fler- eller snarere utydelighed har Bauman påpeget nødvendigheden af ikke at opfatte det andet (the Other) som en enkelt kategori. Bauman introducerer metaforerne ven, fjende og fremmed for at forklare disse forskellige *andre*. Han ser den *anden* som fjenden, der står i et klart modsætningsforhold til vennen, men han ser også den *anden* som den fremmede, der hverken er ven eller fjende, og som derfor introducerer ambivalens til et ellers klart defineret begrebspar. For Bauman er den fremmede "*someone who refuses to remain confined to the 'far away' land or go away from our own [...] defies the easy expedient of spatial and temporal segregation [...] he stands between friend and enemy, order and chaos, the inside and the outside. He stands for the treacherousness of friends, for the cunning disguise of the enemies, for fallibility of order, vulnerability of the inside*".⁷⁴ I lyset af disse overvejelser synes det klart at opfattelsen af de frie afrocaribere som en anomali i det vestindiske samfund er mangelfuld, og den ikke i tilstrækkelig grad indtænker, at denne gruppe jo også var et resultat af de foranstaltninger, som eurocariberne søgte at gennemføre.

Baumans skel mellem ven og fjende kan også bidrage til en forståelse af maron-slavernes position i det vestindiske samfund. Beskrivelserne af de afrocaribere, der løb maron, synes netop at passe til den beskrivelse, som Bauman giver af den fjendtlige anden. Et synspunkt der understøttes af, at de afrocaribere der løb maron på nogle af de større caribiske øer, bl.a. Jamaica, opnåede at indgå traktater med kolonimagten, der

⁷¹ Oldendorp, 1777, p. 269 ("en vis fra stolthed fjerntliggende lighed, så de fornemme nedlader sig imod de ringe, og de omgås fortroligt med hinanden uden at opretholde en ængstelig, vidtløftig ceremoniel", min oversættelse)

⁷² Carstens, 1981, p. 69

⁷³ Se. f.eks. Gad Heumans bidrag til *General History of the Caribbean*, hvor de frie afrocaribere beskrives som "*an unintended by-product of slave society*" (Knight, 1997, p. 144) og i tråd hermed mener Brathwaite ikke, at slavesamfundene var "*designed for [the free people of colour] and did not really recognize them*" (Brathwaite, 1971, p. 174). Hall har en mere nuanceret forståelse af de frie afrocariberes position i slavesamfundet. Han ser dem som del af slavesamfundene på de Dansk Vestindiske Øer og mener, at de ved deres eksistens udtrykte en social modsætning, fordi de brød med sammenhængen mellem hudfarve og status (Hall, 1992, 137)

⁷⁴ Bauman, 1995, pp. 59-61

anerkendte deres ret til at eksistere. Med fjenden kan man indgå kontrakter, men det kan man ikke på samme måde med den fremmede.⁷⁵

Samtidig skal det også understreges, at frigivelsen af slaver har været en væsentlig del af næsten alle former for slaveri.⁷⁶ I det caribiske slaveri, hvor den numeriske forskel mellem slaver og ejere var så stor, var gruppen af frie afrocaribere i kraft af deres deltagelse i ordenshåndhævelsen også en væsentlig forudsætning for samfundets opretholdelse. Det er således, som vi så i analysen af den lokale lovgivning, fra gruppen af frie afrocaribere, at det såkaldte frinegerkompagni blev dannet.

Den hvide krop og magtens ritualer

Afrocaribernes adgang til den hvide krop, som altså begyndte efter slaveauktionen og brændemærkningen, vidner om en særlig måde at udøve magt på, som har at gøre med at skabe specielle adgange til kroppen. Carstens beskrev bl.a. den procedure, der omgærdede eurocaribernes toiletbesøg. Husslaverne må

*“gøre denne U-sædvanelige opvartning, At naar deres Herre eller Frue paa Naturens Vegne vil søge dereis Almindelige Stoelegang i deris Hemmelig Gemack, da maa der en Slave eller en Slavjnde for mageligheds skyld med sin Vidsk følge dennem effter [...] og naar Naturen har faaet sit Debitum, da maa Slaven eller Slavjnden med deris Vidsker, aftørre og afvidske dennem”.*⁷⁷

Ved at sammentænke den særlige hierarkisering af magt, som eksisterede på de Dansk Vestindiske Øer, og en europæisk forankret forståelse af de ritualer, der burde omgærde den enevældige monark, bliver det mere forståeligt, hvorfor Carstens opfattede denne praksis som *“U-sædvanlig”*. Den suveræne monarks krop havde i 16- og 1700-tallets Europa været omgærdet af lignende procedurer, og det blev opfattet som et privilegium at få adgang til at betjene denne krop.⁷⁸ Men på de Dansk Vestindiske Øer fik dette ritual et andet udtryk, fordi det blev tilpasset de magtforhold, der herskede på øerne. Magtforhold der, som nævnt i forrige kapitel, bevirkede at fyrstens krop genopstod i hver enkelt eurocaribers krop, der blev privilegeret, og hvis pleje derfor blev et privilegium. Det var husslaverne, der, i hvert fald i 1740'erne, havde høj status i slavesamfundet, som havde denne adgang til den hvide krop. For Carstens var det usædvanlige ikke et brud på hans blufærdighed; det usædvanlige var den popularisering af kroppens pleje, der fandt sted i Vestindien.

Afrocariberne kunne, ja skulle faktisk røre ved eurocaribernes kroppe i forbindelse med toiletbesøg, men højst sandsynligvis også i forbindelse med alt andet, der relaterede til den hvide krops pleje og velbefindende. Påklædning, vask, søvn, mad osv. Forskellen mellem Danmark og de Dansk Vestindiske Øer var den væsentlige, at det på de Dansk Vestindiske Øer var muligt for et flertal af den eurocaribiske befolkning at have slaver til deres personlige opvartning.⁷⁹ Skellet mellem eurocariberne og afrocariberne blev

⁷⁵ Brathwaite, 1971, pp. 247-252

⁷⁶ Patterson, 1982, pp. 209-296

⁷⁷ Carstens, 1981, pp. 80-81

⁷⁸ Elias, 1983 (1969), pp. 78-104

⁷⁹ Hall, 1992, p. 93

derfor segmenteret via de ritualer, der fastsatte og differentierede adgangen til kroppen. Dette skel var imidlertid ikke fuldstændigt. De frie afrocaribere havde også husslaver, og der er intet, der tyder på, at deres forhold til slaver skulle have været anderledes end eurocaribernes.

Eurocaribernes position som magtens værdige mål blev understøttet af den opfattelse af borgerskabet, der ophævede skellet mellem land og by og gjorde borgerskab til et spørgsmål om penge og farve. At dette ikke kun var en vision introduceret i lovgivningen, ses af Carstens forståelse af borgerskab. For ham er borgerne nemlig de eurocaribere, der ernærer sig ved handel og håndværk, men det er også dem, der "*sidder og Lever af Deris Plantagers Indkomme og Producter*".⁸⁰ Dette borgerskab konstituerede selvsagt de fattige eurocaribere som et væsentligt problem, de havde nemlig farven, men formodentlig ikke pengene til at være borgere. Derfor måtte fattigdom blandt eurocariberne afhjælpes.⁸¹

Anderledes forholdt det sig med de hvides direkte adgang til den sorte krop. Det var fortrinsvis mesterknægte (når de ikke var erstattet af den afrocaribiske bomba) og danske servinger og fattige kolonialister, de ringere stillede eurocaribiske grupper i det dansk vestindiske samfund, som kom i direkte berøring med afrocaribernes kroppe. Dette skete enten ved at arbejde på lige fod med slaverne eller ved at skulle straffe dem. Hvor stor en del af den eurocaribiske befolkningen, disse gruppe udgjorde, er det ikke umiddelbart muligt at sige noget om. Forsøget med at udsende fattige kolonialister opførte i 1736, og servinger synes også, for så vidt som man kan konkludere på baggrund af den svindende information om dem, at udgøre en stadig mindre del af den eurocaribiske befolkning.⁸² Selvom det som nævnt stadig i 1765 var muligt i Danmark at overveje muligheden af, at udsende straffefanger. Den direkte berøring med den sorte krop blev hverken opfattet som et privilegium eller som statusgivende. Og heri skal noget af grunden nok findes til, at afstraffelsen af afrocaribere primært blev foretaget af afrocariberne selv. Det var primært afrocaribiske bombaer, de slaver der var udset til at kontrollere markslavernes arbejde, og afrocaribiske bøddler, der stod for den direkte afstraffelse af den sorte krop.⁸³ I 1790 måtte byfoged Poppe i Christiansted således forespørge hos generalguvernøren, "*hvorledes skal forholdes med Negerens Afstraffelse for Justits Støtten, da Kapmanden er syg?*", hvortil generalguvernøren svarede, at i "*slige Tilfælde maa Straffen fuldbyrdes af Bombaen over Pakhuus Negrene, under Veierboden*". Der kunne altså ikke være tale om at lade en af fortets eurocaribiske menige foretage afstraffelsen af afrocariberne. Og dette til trods for at generalguvernørens beslutning om at flytte afstraffelsen til vejerboden medførte en klage fra vejermesteren. Først da fortet igen bliver forsynet med en "*Justitz Neger og at Straffen for Negere ved Justitz Støtten nu som sædvanlig kan exequeres*" finder problemet sin løsning.⁸⁴ At fortets soldater ikke blev sat til at udføre straffen, hang formodentlig sammen med at udøvelse af straf i Danmark blev opfattet som et æreløst hverv. Eksemplet

⁸⁰ Carstens, 1981, p. 69

⁸¹ Carstens, 1981, p. 69

⁸² Bro-Jørgensen, 1966, p. 250-254. Servinger nævnes ikke i andet bind af værket *Vore Gamle Tropekolonier*, der behandler perioden fra 1755-1848.

⁸³ Carstens, 1981, pp. 98-100

⁸⁴ VILA, Generalguvernørens journal 1790-1795, 21/10, 22/10 og 15/11 1790

viser derfor også, at måden, hvorpå de koloniale kroppe konstitueredes, ikke kun var et spørgsmål om at skabe distance mellem den hvide og den sorte krop, men også var et spørgsmål om at skabe rammerne for adgang og intimitet.

Der fandtes altså en række foranstaltninger, der sørgede for at den hvide krop kunne undgå at røre ved den sorte krop. Men på et område, den kønslige omgang mellem euro- og afrocariberne og de deraf følgende relationer, var dette ikke praksis, og det var også svært, ja nærmest umuligt at passe ind i en forestilling om et samfund strengt delt op i to grupper. Seksuelle relationer mellem europæere og afrocaribere var et væsentligt brud med forestillingen om, at eurocariberne så vidt muligt skulle distancere sig fra den sorte krop. Ifølge Carstens var de eurocaribiske mænd ikke styret af deres egen vilje, når de havde kønslig omgang med de afrocaribiske kvinder. De mænd var forførte og unge, og derfor var de uden skyld i det rod, deres handlinger havde medført i ellers ordnede sociale relationer. Resultatet af seksuel omgang mellem slaver og ejere var ifølge Carstens gruppen af frie afrocaribere.⁸⁵ Som vi så i analysen af den lokale lovgivning blev dette ikke gjort til genstand for lovgivningsmagtens overvejelser i sidste halvdel af 1700-tallet. Selvom Danske Lov indeholdt bestemmelser vedrørende lejermål blev disse formodentlig ikke i særlig høj grad taget i anvendelse i Dansk Vestindien. De seksuelle relationer mellem disse to grupper synes altså forsøgt ignoreret af den lokale administration og synes først at have været opstået som et egentligt administrativt problem i midten af 1840'erne.⁸⁶ At den seksuelle omgang mellem euro- og afrocaribere blev ignoreret, skyldes formodentlig, at disse relationer bidrog til fremvæksten af gruppen af frie afrocaribere. En gruppe, der som før nævnt, bidrog væsentlig til slavesamfundets fleksibilitet. Set i lyset af denne overvejelse bliver det mere forståeligt, hvorfor det først er i 1840'erne, mens slaveriets ophævelse er under overvejelse, at "*usædeligheden*" opstår som et administrativt problem – hvilket selvfølgelig også skal sættes i sammenhæng med udviklingen af mere puritansk opfattelse af, hvordan forholdet mellem kønnene burde være i 1800-tallet.

Rundt i landet

Mobilitet og kristendom

Som andre i tiden fandt Carstens det svært at få plads til de kristne afrocaribere i det samfund, slaveriet skabte. Ideen om det kristne fællesskab stred med den praksis, at kristne kunne gøres til genstand for ejendomsretten. Dette dilemma løses ikke af Carstens, og han opererede derfor med kategorierne frie slaver versus frie mænd eller mennesker. De frie slaver var frie afrocaribere, der ikke var blevet kristne, mens de frie mænd var de frie afrocaribere, der var blevet kristne. Den frie kristne afrocariber havde

⁸⁵ Carstens, 1981, pp. 79-81

⁸⁶ I 1846 skriver Danske Kancelli i hvert fald til generalguvernøren angående mulighederne for at begrænse "usædelighed" på plantagerne (se Alg.-Ussing, 1846). Poul Olsen nævner også at lejermålssagerne i høj grad blev ignoreret af administrationen (Olsen, 1983, p. 311-312). Også Olwig beskriver hvordan seksuelle forbindelser mellem euro- og afrocaribere måtte foregå i det skjulte på de Dansk Vestindiske Øer. Hvis eurocariberne indgik i synlige seksuelle forbindelser til afrocariberne blev de straffet, således blev Anna DeKoonigh, da hun fødte et barn af blandet herkomst, deporteret fra St. Jan. (Olwig, 1985, pp. 20-21)

ifølge Carstens muligheden for at blive fuldgældigt medlem af det eurocaribiske samfund på øerne. De kunne beskæftige sig med det samme som eurocariberne og de kunne bygge og bo hvor de havde lyst. Dette betød, at de kunne opnå samme privilegier som eurocariberne, hvilket ikke var tilfældet for de frie afrocaribere, der ikke var kristne. Opsplitningen mellem kristne og hedenske afrocaribere bidrog hermed til at sætte grænser for de to gruppers mobilitet i det dansk vestindiske samfund – og gav ifølge Carstens de frie kristne afrocaribere muligheden for selv at bestemme deres rumlige placering, og hvad de ønskede at bruge deres tid til. For Carstens var kristendommen derfor vejen til indlemmelse i det eurocaribiske fællesskab, og derfor klager han også over, at de slaver, der blev kristne, ikke automatisk blev frigivet af deres ejere.⁸⁷

For slaverne havde skellet mellem kristendom og hedenskab ligeledes betydning for, hvordan de kunne befinde sig i det vestindiske rum. For de kristne slaver gjaldt det således ifølge Carstens, at ejerne ikke kunne *“selge eller Drive nogen Handel og Vandel med dem, som de kand med de U-omvendte”*.⁸⁸ Kristendommen gav tilsyneladende slaverne mulighed for at bibeholde tilknytningen til et sted og satte grænser for, hvordan eurocariberne kunne flytte rundt med dem. Skellet mellem kristne og hedenske afrocaribere genfindes kun sjældent i den lokale lovgivning, der blev udstedt i de første halvtreds år efter statens overtagelse af øerne. Men kristendommen synes altså på nogle punkter at støde mod den form for social orden, administrationen ønskede at skabe.

Det var i høj grad Brødremenighedens version af kristendommen, afrocariberne blev præsenteret for på de Dansk Vestindiske Øer. I denne version var der på ingen måde tale om en samfundsomvæltende læsning af Biblen. Samtidig med at kristendommen i Brødremenighedens version søgte at forankre slaverne inden for det gældende ulige forhold mellem slaver og ejere, og dermed også søgte af begrænse slavernes lyst til at flygte, gav kristendommen imidlertid slaverne muligheder for andre former for mobilitet.⁸⁹ Gennem hele Oldendorps værk beskrives igen og igen, hvordan slaverne forsamledes til prædikener. Specielt i 1730'erne synes dette at have vakt en del modstand fra ejernes side, men på trods af denne modstand blev det muligt for afrocariberne at bryde med reglerne om, at de ikke måtte bevæge sig ude om natten, og at de ikke kunne krydse grænserne mellem land og by. Et oprør i Surinam i juni 1750 illustrerer, hvordan den danske administration håndterede denne problematik. I forbindelse med dette oprør forbød administrationen, ifølge Oldendorp, slaver at være på veje og gader efter kl. 10, dog med den undtagelse, at *“those Negroes who were provided with a note signed by one of the mission workers, were to be allowed to pass without hindrance by the nightwatch”*.⁹⁰

Kristendommen gav således afrocariberne mulighed for nye former for mobilitet. De kunne nu bevæge sig fra deres ejeres sted (plantage, hus etc.) til Brødremenighedens forsamlingssteder. Men det var ikke kun den øgede mobilitet Brødremenighedens virksomhed gav de kristne afrocaribere, forsamlingsstederne gav også afrocaribere mulighed for at indtage en plads i et offentligt rum. I og med at afrocariberne blev brugt af Brødre-

⁸⁷ Carstens, 1981, pp. 76-79

⁸⁸ Carstens, 1981, p. 77

⁸⁹ Oldendorp, 1987, p. 365

⁹⁰ Oldendorp, 1987, p. 472

menigheden til at holde prædikener, fik de mulighed for at blive mere synlige for det eurocaribiske øje – at skille sig ud fra de andre afrocaribere og dermed at bryde med forsøgene på at holde dem inden for snævert afgrænsede kategorier, som plantageslaver, håndværksslaver, husslaver.

Arbejdet – at fæstne kroppen i tid og rum

Sukkeret var, som nævnt, altafgørende på de Dansk Vestindiske Øer. Det var produktionen af sukker, der gjorde kolonierne vigtige for Danmark, og som gav profit til plantageejerne. Den stramme organisering af arbejdet, som sukkerproduktionen bevirkede, var en yderst væsentlig del af at opretholde social orden på de Dansk Vestindiske Øer. Produktionens organisering var et yderst effektivt redskab til at placere slaverne i rum og tid og skabe den kropslige regulering, der fulgte med.

Den organisering af produktionen, som blev brugt i sukkerdyrkning og -fremstilling, var kendetegnet ved, at arbejdet var opdelt i mindre enheder, hvis udførsel blev foretaget af den samme gruppe af slaver. I Dansk Vestindien arbejdede slaverne i forskellig hold. Nogle arbejdede på marken, andre ved møllerne og igen andre i sukkerkogerne i kogeriet osv. Sukkerets dyrkning og forarbejdning var for datiden karakteriseret ved en ganske industriel organisering. En organisering, man i Danmark benævnte med ord som manufaktur og fabrik, og hvis hovedkarakteristika var, at der blev produceret for et anonymt marked, at produktionen blev samlet til ét sted, og at et større antal arbejdere arbejdede under én leder.⁹¹ Det dansk vestindiske samfund var langt mere gennemgribende præget af manufakturproduktionens karakteristika end Danmark i samme periode. Udover selve produktionens organisering, havde arbejderne, altså slaverne, ikke de traditionsbestemte forhandlingsmuligheder, som eksisterede, inden for rammerne af standssamfundet – og som f.eks. håndværkere i Danmark havde gennem lavsinstitutionen. I Dansk Vestindien var der ikke tale om, at arbejdet blev reguleret af en diskursiv ramme, som understregede et gensidighedsforhold mellem magthavere og under-sætter, således som det var tilfældet i Danmark i samme periode.⁹² Slaverne havde altså ikke nogle hævdvundne rettigheder, de kunne spille på i deres forhold til den eurocaribiske elite.

Carstens beskriver, hvordan *“Alle bliver stilte i en Rad, og en hver angriber sin Barcade paa en gang, og alle skal være færdige der med paa Een-gang til dend bestemte tiid, hvilcket Bombaen, som gaar digt bag effter dem med Sicke Fællen eller pidsken under armen, har nøje at efftersee, om arbeidet er forsvarligt, og om enhver arbeider troelig og flittig, og hvis det icke skeer, da Corrigerer hand det strax hos de effterladne med sin pidsk”*, og lignende beskrivelser kan findes hos Haagensen.⁹³ Arbejdet var altså opdelt i særskilte enheder og minutiøst struktureret. Hver slave havde en specifik plads og alle skulle arbejde i samme tempo. Hvis dette ikke skete, havde bombaen til opgave via fysisk afstraffelse at tilnærme situationen det ideal om overensstemmelse i tid og rum, som beskrives af Carstens. Det var imidlertid ikke kun via straf-

⁹¹ Vibæk, 1966, p. 104 og Feldbæk, 1982, pp. 201-204

⁹² Feldbæk, 1990, pp. 38-40

⁹³ Carstens, 1981, p. 86, og Haagensen, 1758, pp. 31-32. Carstens forklarer senere, at sicke-fællen er en pisk lavet af rå oksehud, der er flettet eller drejet og derefter tørret i solen (Carstens, 1981, p. 100). West, 1791, pp. 54-55

fen, at kroppen blev indplaceret i den orden, som eurocariberne søgte at udøve. Arbejdets rytme og hver slaves forbindelse til et afgrænset jordstykke, barcaden, medvirkede også til denne indplacering. Forankringen inden for en specifik regulering af tid og rum medvirkede til at konstituere slaverne som en særlig slags subjekter, der primært var karakteriseret ved at opfylde det eurocaribiske samfunds behov for orden og selvfølgelig for produktivitet. Men denne subjektivitet opstod ikke alene på baggrund af eurocaribiske krav om produktivitet og orden. Slavesjakket arbejdede også med metoder, der havde rod i afrikanske dyrkningsteknikker. Bl.a. havde den rytmiske koordinering og den sang, som styrende denne koordinering, højst sandsynligvis deres udspring i Afrika.⁹⁴

Slavernes forhold til arbejdet var for Haagensen, Carstens og West en indikator på deres karakter. Den slave, der om søndagen arbejdede på sin egen jordlod, anså Haagensen for "skikkelig", hvorimod han karakteriserede den slave som "ond", der ikke arbejdede på sin jord.⁹⁵ Med andre ord var den slave god, der i hvert fald øjensynligt tilpassede sig den sociale orden, som det eurocaribiske samfund repræsenterede – hvilket betød en forankring inden for de rumlige og tidslige rammer, som landbrugsarbejdet samt sukker- og subsistensproduktionen satte. Den afrocaribiske kultur, som Olwig beskriver, kan altså ikke forstås uden også at medtænke, at eurocariberne faktisk fremmede denne kultur.

At arbejdet for Haagensen havde andre aspekter end blot at skabe profit, bliver endnu tydeligere ved at se på hans opfattelse af, hvordan man undgår slaveoprør som det, der brød ud på St. Jan i 1733. Haagensen mente, at løsningen var, at slaverne blev holdt til arbejdet.⁹⁶ Haagensens overvejelser i forbindelse med oprøret i 1733 ligner altså i høj grad dem, vi så i den lokale lovgivning efter oprørsforsøget i december 1759. Der var dog den forskel på Haagensen og den lokale administrations overvejelser, at sidstnævnte koncentrerede sig om at skabe rammerne for, at slaverne kunne fastholdes på plantagerne, mens Haagensen detaljeret beskrev, hvordan plantagens hverdag skulle tilrettelægges for at forhindre oprør i at opstå. En arbejdsdag skulle begynde således:

"Enhver mand beegner ellers sine Slaver paa saadan Maade, at den stedse holdes til Arbeyde, og derfor hver Morgen paa alle Plantagier Klokken 3 à 4 bliver der blæst i en Skall [...] hvilket de Sorte maae lystre, og derfor straxen opstaaer og gaaer ud i Marken, uagtet det endda er mørkt, og skiærer hver sin Dragt Græs, som de bærer hiem til Huuset paa deres Hoveder, til Bæsternes Føde, naar de da alle med Bæst-Æde, som det der kaldes, ere hiemkomne, er Klokken 5, eller 1 Qvart. derover, give de Bæsterne, det være sig Heste, Æseler, Køer, Stude etc. deres Føde, og dernæst forføyer enhver sig ud i Marken til sit Arbeyde"

Bombaen, eller overseeren fulgte med slaverne således,

⁹⁴ Abrahams, 1983, pp. 23-26. Se Haagensen, 1758, p. 51, for en beskrivelse af slavernes sang, samt Oxholm, 1797, p. 42

⁹⁵ Haagensen, 1758, p. 55 og Carstens, 1981, p. 85

⁹⁶ Haagensen, 1758, p. 45, pp. 51-3

*“at naar de ey arbeyder stærk nok eller gjør det godt nok, giver han dem 10 à 12 gode Slag med sin Pidsk, og saaledes maa de heele Formiddagen arbeyde til Klokken 11 1/2 eller 11 3/4. Somme Mænd har den Maade, de tillade deres Slaver at holde op en halv eller heel Qvateer imellem 7 og 8 slet, for at æde en Mundfuld, om de har noget, andre derimod tillade det ikke, naar Klokken da, som sagt er 11 1/2 eller 11 3/4, bliver der blæst igien, da de opholder at arbeyde, men dog maa skiære Græs til Bæsterne, [...] Bombaen begynder at blæse, som gierne er 1 1/2, da enhver reyser sig og gaaer ud i Marken til Arbeyde igien til Klokken 6 1/2 slet, da Bombaen blæser dem ind igien, og de ligeledes maa skiære Græs og bringe hiem til Bæsterne, som forsynes 3 gange om Dagen med Føde”.*⁹⁷

Ved den stramme organisering i tid og rum af slaven som arbejdet indebar, mente Haagensen altså, at man kunne undgå oprør. Arbejdet fik hermed en ekstra dimension, det fik en mening, som rakte udover det selv. Udover at være profitskabende blev det også en social nødvendighed – uden arbejdet ville det samfund, som Haagensen mente var fornuftigt, bryde sammen i kaos.⁹⁸

Men slaverne arbejdede ikke kun i sukkermarkene, de arbejdede også som håndværks-slaver, som husslaver, som sukkerkogere osv. I denne forbindelse er det imidlertid væsentligt at påpege, at hver enkelt slave havde sin plads og opgave i sukkerproduktion. At tilknytte hver enkelt slave til en bestemt funktion i slavesamfundet, men med mulighed for at straffe eller belønne vedkommende, skabte en ordnet fleksibilitet, der medvirkede til at stabilisere slavesamfundet.

Tidens ordning

De plantageslaver, der arbejdede i sukkermarkerne på 1740'ernes St. Croix, arbejdede fra klokken 3-4 om morgenen til klokken halv syv om aftenen – en arbejdsdag på mellem 12-15 timer. I høsten, der som nævnt, varede et lille halvt år arbejdet ved sukkermøllerne og i kogeriet strække sig til langt ud på natten.⁹⁹ Der var lige tid til at spise frokost. Det var altså først om aftenen og natten, at denne kategori af slaver for alvor kan siges at have haft en vis mulighed for at bruge tiden uden indblanding fra den eurocaribiske befolkning. Det er i lyset af denne mulighed, at man må se Haagensens indskærpelse af vigtigheden af at holde opsyn med slaverne om natten; hvor arbejdet altså ikke kunne bruges til at kontrollere dem med. Og det er da også specielt om natten, at den lokale administration søger at styre den afrocaribiske befolknings muligheder for mobilitet ved hjælp af det omtalte system med skriftlige tilladelser.

Som en del af et minutiøst regnskab for en plantage opstillede Haagensen en række forholdsregler, for hvordan slaveejere skulle sikre sig deres slavers fortsatte arbejdskraft. Først påpegede han vigtigheden af ikke at lade slaver arbejde både dag og nat. Derefter understregede han, at dette ikke var ensbetydende med at slaverne selv skulle bestemme, hvad de ville lave. Det Haagensen, ønsker er, en ordnet arbejdsdag

⁹⁷ Haagensen, 1758, pp. 53-54

⁹⁸ Dette var i hvert fald Haagensens opfattelse. Arbejdsreglementet efter slaveriets ophævelse i 1848 tyder på, at denne opfattelse vedblev at eksistere godt ind i det næste århundrede. Se Skrubbeltrang, 1966, pp. 152-188

⁹⁹ Hall, 1992, p. 173

for slaverne. En arbejdsgang, der i hans fremstilling fremstår som en balance mellem to former for kaos – nemlig den tyranniske slaveejer og den opsætsige slave – det var den retfærdige og barmhjertige slaveejer, som kunne implementere denne orden. Haagensen gjorde imidlertid mest ud af at påpege, at det som slaveejer var vigtigt at holde strengt opsyn med at “ *Slaver ere ey ude om Natten paa andres Plantagier eller fremmedes paa mine, thi sligt foraarsager.*

- a) *Natte-Vaagen og Sladder imellem dem.*
- b) *Undertiden Klammeri, da den eene slaaer den anden forderved.*
- c) *En Ubeqvemhed i deres Arbeyde næste Dagen.*
- d) *Tit Aarsag til slemme Anslage enten med Tyverie eller andet.*
- e) *Undertiden Frygt for at gaae hiem, og derudover Bortløben.*
- f) *Med hinanden resolverer at complottere dem, for enten at løbe bort i Busken eller til Portorico, og naar enhver da holder sine Slaver stricte inden deres egne Grænser, bliver alle disse Leyligheder dem betagne.”¹⁰⁰*

Reguleringen af tiden var således en af de måder, hvorpå eurocariberne kunne sikre sig, at den sociale orden, som gavnede dem, stadigt kunne opretholdes. Samtidig ses det, at reguleringen af tiden primært havde til formål at hindre slaverne i at skabe relationer til hinanden, der lå uden for de relationer, der var lagt op til via sukkerproduktionen og således skabe en social orden uden om eurocariberne. Og der hvor organiseringen af produktionen ikke indebar den orden, måtte der gribes til ekstra kontrolforanstaltninger.

Haagensens minutiøse beskrivelse af sukkerproduktionens organisering ses også hos Carstens og senere hos Oldendorp og hos den førnævnte Oxholm.¹⁰¹ Dette aspekt af den vestindiske virkelighed har altså været anset for særegent eller i hvert fald yderst væsentligt, hvilket tyder på at den måde man organiserede arbejdet på, var anderledes fra det, som forfatterne var vant til fra Danmark og Nordtyskland.

At anvende social orden på de Dansk Vestindiske Øer – en opsamling

Analysen af disse fire skildringer af det dansk vestindiske samfund viser, at den sociale orden ikke alene opstod med udgangspunkt i lovgivningsmagtens ønsker om at skabe orden. Plantageproduktionens organisering, hvor slaverne via arbejdet blev fæstnet i tid og rum, medvirkede væsentligt til at opretholde denne orden. Arbejdet blev på de vestindiske øer en social nødvendighed, fordi det kunne medvirke til at modvirke oprør. Men udover at blive opfattet som en nødvendighed kommer arbejdet, og det landskab det afstedkom, også til at optræde blandt eurocariberne som en æstetisk konvention.

Den sociale orden og rummets organisering var snævert forbundet i Vestindien. I periodens begyndelse sammenkædedes byen med det eurocaribiske overherredømme, men dette ændrede sig i takt med at sukkerproduktionen i stadig højere grad kom til at præge det vestindiske landskab. Dette betød nemlig, at maronage rettedes mod byen. Samtidig steg antallet af frie afrocaribere, og da de ikke havde nogen plads i sukkerproduktionen,

¹⁰⁰ Haagensen, 1758, pp. 35-36

¹⁰¹ Carsten, 1981, pp. 85-87, Oldendorp, 1987, pp. 226-228 og Oxholm, 1797, pp. 41-52

var byen deres opholdssted. Fra at repræsentere orden kommer byen i stigende grad til at være det sted, hvor dikotomien mellem slaver og ejere destabiliseres. Men rummets forandring skabte imidlertid også en særlig klangbund for den romantiske opfattelse af naturen, som sås hos West. Og dermed også for den sammenblanding af natur og kultur, han fremturedede med.

Samtidig var byen også det sted, hvor statsmagten udøvede sin straffende virksomhed. Som vi så i forrige kapitel, blev den hvide krop i stadig mindre grad udsat for korporlig afstraffelse. Den hvide krop blev således repræsenteret som retfærdig, og dette billede blev, viser beretningerne, understøttet ved at straffe de hvide inde i fortet, mens de sorte blev straffet uden for fortet. At skjule og at fremvise var altså væsentlige teknikker for opretholdelsen af social orden.

Endelig vidner beretningerne om, at eurocaribernes overlegne samfundsmæssige position ikke alene udmøntede sig i en ny forståelse af borgerskab, den skabte også ritualer for, hvordan den hvide krop skulle plejes. I Dansk Vestindien ses det derfor, hvordan adgangen til den hvide krop blev et privilegium, som formodentlig kunne bekræfte eurocariberne i deres overlegenhed, men som også igen skabte særlige og differentierende kropslige erfaringer blandt euro- og afrocariberne.

Konklusion

“1952 Blanke kan her leve trygge paa deres Liv og offentlige Rolighed, at de uden Opstand, uden at statuere grusomme Exempler, kan styre 22,448 Slaver er nok et sikkert Beviis paa en fortræffelig Constitution”.¹

Det var med dette citat, at indeværende undersøgelse blev introduceret. West påpegede, at der på de Dansk Vestindiske Øer eksisterede en orden, som blev opretholdt uden overdreven brug af vold.

At forklare denne orden med henvisning til eurocaribiske fordomme om afrocariberne og sidstnævntes internalisering af disse ideer, som bl.a. Hall har gjort det, giver ikke et tilfredsstillende svar. Med andre ord giver fordomme ikke alene nøglen til at forstå, hvad social orden handler om. Inspireret af Mitchell blev fænomenerne tid, rum og krop derfor introduceret for at bidrage til en anden måde at forstå social orden på. Dermed eftersporedes i denne undersøgelse konstruktionen af – eller rammerne for – de erfaringer som euro- og afrocariberne kunne have og som medvirkede til at konstituere dem som særskilte grupper i det vestindiske samfund.

I undersøgelsen af den lokale lovgivning blev det tydeligt, at det produktive rum ikke indgik som et væsentligt aspekt af administrationens styringsbestræbelser. I perioden begyndelses ses få lovgivningsmæssige tiltag, der retter sig mod plantagerne organisering, men senere, da sukkerdyrkning for alvor tager fart, ses sådanne tiltag ikke. Den grundlæggende årsag hertil var ikke, at ejendomsretten blev respekteret af administrationen, men derimod at den orden, der herskede i sukkerproduktionen, var synlig, entydigt kategoriseret og derfor nemt administrerbar. Og derfor behøvede administrationen ikke at gribe ind.

Sukkerproduktionens organisering gav mulighed for en vis fleksibilitet. I og med at arbejdsopgaverne var opdelt, kunne man nemlig flytte de enkelte slaver fra en opgave til en anden – fra markarbejde til husarbejde eller den anden vej. Dette tog selvfølgelig form som henholdsvis straf eller belønning. Det kunne formodentlig virke inden for en enkelt slaves liv, men også generationer imellem. Samtidig var arbejdets organisering også sådan, at hovedparten af plantageslavernes tid var optaget af at arbejde med at dyrke sukkerrør; afrocariberne havde altså ikke meget tid til overs til at ændre på deres underordnede position i slavesamfundet. Det er i denne gennemgribende hierarkiske fleksibilitet, at man skal finde grunden til, at administrationen ikke greb ind i selve plantageproduktionen. Sådan ser billedet i hvert fald ud, når samtidige skildringer af plantageproduktionen benyttes som grundlag for historien. En nuancering af dette billede kunne opnås ved at undersøge, hvordan de enkelte plantager blev drevet, og hvordan afrocariberne blev søgt ordnet på plantagerne. Og sådanne studier er hidtil kun i ganske lille målestok blevet foretaget i forbindelse med Dansk Vestindien.

¹ West, 1790, p. 60

For administrationen og plantageejerne var det væsentligt at holde rede på, hvor mange slaver, der var på plantagerne uden for arbejdstiden. Dette betød, at man ønskede, at der skulle holdes opsyn med, hvem der var tilstede på plantagerne, men det betød også, at man opmuntrede slaverne til at bruge tiden til at dyrke deres jordlodder. Både administrationen og plantageejerne søgte at skabe slaver, der, udover deres arbejde på plantagerne, udelukkende relaterede til landbrugsproduktionen som subsistensbønder. Dette søgte administrationen at gennemføre ved at forbyde slaverne at beskæftige sig med produktion og salg af sukker og bomuld. Når Olwig derfor taler om, at afrocariberne udviklede en særskilt kultur der bl.a. opstod på grund af slavernes adgang til jordlodder, synes hun at forklejne betydning af, at denne kultur faktisk var understøttet af eurocariberne på øerne. Og at den også opstod som et eurocaribisk forsøg på at modvirke oprørsforsøg blandt slaverne.

At holde afrocariberne fæstnet til den tid og det sted, som sukkerproduktionen forudsatte, betød også at administrationen måtte sørge for at skabe særlige vilkår for mobilitet. Den søgte at skabe et landskab – både i byen og på landet – der var overskueligt. Derved kunne den nemmere kontrollere afrocaribernes mobilitet, men den kunne også sørge for at eurocariberne kunne komme nemt og hurtigt frem. Samtidig var det vigtigt for plantageejere og administration at hindre afrocariberne i at mødes, og hvis de mødtes at skabe viden om disse møders eksistens og at gøre det muligt at overvåge dem. De forsamlinger, der i periodens begyndelse først og fremmest blev anset for en trussel, var dem, der udspillede sig på plantagerne. Senere synes det snarere at være de frie afrocariberes fester og den blanding af samfundets grupper, som disse fester foranledigede, der tiltrak sig administrationens interesse. At byen således i stadig stigende grad bliver det sted, hvortil administrationen rettede sit blik (og for den sags skyld også West), afspejler bl.a., at maronage fra 1770'ernes rettede sig mod byerne. Dette står i modsætning til det indtryk, beretninger fra 1740'erne giver. Her synes maronage fortrinsvis at være rettet mod utilgængelige steder på øerne. Samtidig skal denne ændring i administrationens fokus også søges i, at plantageproduktionen stabiliseredes gennem perioden, og orden blev derfor opretholdt inden for de rammer, som organiseringen af sukkerproduktionen satte.

Byen i det dansk vestindiske samfund repræsenterede omkring midten af 1700-tallet den eurocaribiske orden og den sikkerhed, som administrationen ønskede at være garant for. Denne orden havde imidlertid også en æstetisk dimension. Den blev gennemført via lige linier og numre, og dermed sikrede man sig i hvert fald på lovgivningsmæssigt plan, at byens rum var overskueligt og dermed åbent for kontrol. Men samtidigt med at byen optrådte som en ordensskabende foranstaltning, blev den i stigende grad udsat for afrocaribernes indtrængen – både den ønskede og den uønskede. Denne indtrængen bestod bl.a. i slavernes handelsvirksomhed og af de frie afrocariberes tilstedeværelse. Derfor blev byen en tvetydig størrelse, der hele tiden udfordrede eurocaribiske forsøg på at skabe et simpelt modsætningsforhold mellem sorte og hvide. Denne tvetydighed blev søgt håndteret ved at skabe et rumligt indtryk af, at afro- og eurocariberne var to adskilte grupper.

Forholdet mellem land og by på de Dansk Vestindiske Øer skabte en type borgerskab, som ikke kendtes fra Danmark. Dette kreole borgerskab opererede ikke med den

væsenforskel mellem by og land, der var forudsætning for borgerskab i de danske købstæder. Tilsyneladende kunne de fleste eurocaribere blive borgere, og de skulle alle deltage i militærtjeneste i borgerkompagnerne. Hermed skabtes der på de Dansk Vestindiske Øer en ny og ganske moderne brug af borgerskabet, der synes at foregribe udviklingen i Danmark. Dette borgerskab udviklede sig imidlertid på baggrund af det indtryk, som differentieringen via hudfarve gav anledning til – og det udelukkede derfor størstedelen af befolkningen. Det var med andre ord på grund af deres magtposition i forhold til slaverne, at eurocariberne kunne anse sig selv for én gruppe i forhold til staten, og at staten kunne acceptere denne fortolkning.

De frie afrocaribere var ikke en utilsigtet del af de dansk vestindiske samfund. Samtidig med at de i 1700-tallets slutning blev opfattet som fremmede i baumansk forstand, var de også i allerhøjeste grad medvirkende til at øge slavesamfundets stabilitet. Udover deres funktioner i det såkaldte frinegerkompagni, gav deres tilstedeværelse samfundet den stabilitet, som en monoton og ensrettet undertrykkelse ikke kunne understøtte. I en vis forstand kunne eurocariberne nemlig udnytte den uklare position, de frie afrocaribere havde i det vestindiske samfund, fordi den skabte en fleksibilitet, som kunne opretholde samfundets to væsentligste grupper – slaver og slaveejere. Det var imidlertid ikke en hvilken som helst fleksibilitet, man var interesseret i, og derfor søger administrationen i stigende grad i løbet af 1700-tallet at regulere de vilkår de frie afrocaribere havde i det vestindiske samfund – hvilket hang sammen med, at gruppen af frie afrocaribere blev større.

Forskellene mellem det vestindiske samfunds hovedgrupper blev bl.a. skabt som kropslige erfaringer via de forskellige straffelsesformer, administrationen benyttede sig af – her trådte den sorte og den hvide krop frem som særskilte erfaringsbærere. I løbet af perioden bliver den korporlige straf knyttet eksklusivt til den sorte krop. Den korporlige afstraffelse af slaverne var gennem hele perioden piskning ved justitsstøtten. De korporlige straffe, der benyttedes til gruppen af frie afrocariberne, hentede i modsætning hertil i stadig stigende grad inspiration fra den militære straffepraksis. Disse straffeformer som fra Danmark var snævert knyttet sammen med spørgsmål om ære og æreløshed gennemgik en kreoliseringsproces, således at de i det vestindiske samfund understøttede slavernes æreløshed og bekræftede forskellen på slaver og frie afrocaribere. De kropslige erfaringer opstod også i forbindelse med den hvide krops pleje, hvilket understreger, at magten ikke kun virkede på de magtesløse, men i lige så høj grad formede de overordnede subjekter i Dansk Vestindien. Et perspektiv som i forhold til studiet af nutidig forhold i ulande kunne føre til, at fokus i højere grad rettes mod, hvordan postkoloniale magtformer ikke blot skaber underudvikling, men også skaber forudsætninger for en særlige konstitution af den samfundsmæssige elite – hvoriblandt bistandsudsendte ofte må henregne sig.

De erfaringer, som euro- og afrocaribere havde, var hverken europæiske eller afrikanske, men blev erfaringer via de regulerings- og styringsforsøg, der opstod inden for rammerne af et sukkerproducerende caribisk samfund. Bl.a. medvirkede sammenhængen mellem rumlig placering og hudfarve i det dansk vestindiske samfund til at skabe indtrykket af en særlig struktur – eller med andre ord kom hudfarven til at udtrykke mere end blot en farve. Den blev knyttet til muligheder for erfaring. Størstedelen

af slaverne hørte gennem hele perioden til på landet, mens byen var opholdssted for eurocariberne og de frie afrocaribere. Disse placeringer medvirkede administrationen til at vedligeholde via sine utallige reguleringsforsøg. Et væsentlig skridt til udvide vores forståelse af den regulering, som afrocariberne blev udsat for i det dansk vestindiske samfund, ville indebære en systematisk undersøgelse af, hvordan administrationens lovmæssige tiltag udmøntede sig i praksis.

De ordensbestræbelser, kolonialismen indebar, blev ændret i dette samfund – og havde på grund af fraværet af førmoderne institutioner særlig gode muligheder for at udspille sig her. Overskueligheden var vigtig, men samtidig var det også vigtigt at skjule de aspekter ved samfundet, som kunne true det indtryk af struktur og bagvedliggende mening, eurocariberne ønskede – derfor måtte f.eks. hvide straffefanger undgås. På spørgsmålet om, hvilke magtrelationer denne regulering var udtryk for, og om det er muligt at sige noget om eksistensen af bestemte koloniale måder at håndtere magten på, må svaret foreløbig blive, at der i det dansk vestindiske samfund opstod måder at håndtere magten på, som adskilte sig fra det danske samfund – både med hensyn til magtens praktiske gennemførelse, men også med hensyn til hvilke forestillinger magten gav anledning til.

Undersøgelsen påviser således, at den undertrykkelse, afrocariberne, blev konfronteret med, ikke udelukkende handlede om mesterknægtens pisk og byens justitsstøtte. Den fungerede i detaljen, og det er i denne detaljerede ordning af rum, tid og krop, at afrocaribiske og eurocaribiske erfaringer opstod, og slavesamfundets stabilitet skal søges. Denne ordning gav anledning til en disciplinerende magtudøvelse, men i Dansk Vestindien manglede en af den disciplinerende magts væsentligste forudsætninger, nemlig ønsket om at skabe et forbedret subjekt.² Muligheden for at give hudfarven mening betød, at eurocariberne kunne depersonificere deres magt, samtidig med at denne magt kunne optræde som visuel struktur i det vestindiske samfund, men den betød også, at tanken om at skabe en anden og bedre afrocariber ikke var mulig. Set under et drejede udøvelsen af magt sig om at skabe et samfund, der fungerede i nogenlunde gentagne mønstre, og som derfor var forudsigeligt og åbent for indgriben.

² Mitchell, 1991, p. 175

Utrykte kilder

Det utrykte kildemateriale, der er benyttet i indeværende undersøgelse befinder, sig i Rigsarkivet. De Vestindiske Lokalarkiver forkostes VILA. Da VILA og Generaltoldkammeret, Vestindiske-guineiske Sager på nuværende tidspunkt ikke er færdig registrerede (en registratur til arkiverne vil forhåbentligt udkomme enten i en internetudgave eller i bogform i løbet af år 2001), har jeg undladt at henvise til pakkenumre.

VILA, Generalguvernørens Arkiv, Plakatbog 1733-1782

VILA, Generalguvernørens Arkiv, plakatbog 1744-1791

VILA, Generalguvernørens Arkiv, plakatbog 1791-1823

VILA, Generalguvernørens arkiv, plakatbog (1740) 1756-1814

VILA, Generalguvernørens arkiv, plakatbog (1740)1756-1814

VILA, Generalguvernørens arkiv, plakatbog 1792-1821

VILA, Generalguvernørens Journal 1790-1795, 21/10, 22/10 og 15/11 1790

VILA, Generalguvernørens Arkiv, referatprotokol 1802-03, vl.120

VILA, St. Croix matrikel, 1821, f. 112-113

VILA, St. Thomas matrikel 1759, 1775 og 1785

Generaltoldkammeret, Vestindiske-guineiske Sager, Udkast og betænkning til Negerloven, 1783-1789, bilag 26, nr. 14, guvernør Jens Hansen, 27.11.1747

Generaltoldkammeret, Vestindiske-guineiske Sager, Diverse, Visdomsbog, 1700-tallet, ff. 359-363

Generaltoldkammeret, Vestindiske-guineiske Sager, Diverse, Visdomsbog – 1847, fol. 429

Dansk Kancelli, D perioden 1699-1771, nr. 109, Supplikprotokol 1765, 6E, sag nr. 633

Dansk Kancelli, D perioden 1699-1771, nr. 20, Sjællandske Tegnelser 1764-65, fol. 525-526

Dansk Kancelli, D perioden 1699-1771, nr. 20, Sjællandske Tegnelser Sjællandske Tegnelser 1766-68, fol. 79

Kommercekollegiet, Dansk-norske sekretariat, nr. 17, Forordninger B, 1735-1770, pp. 126-148

Håndskriftssamlingen, gruppe VII, D, nr. 2: *“Species facti over den paa Eilandet St. Croix i Aaret 1759 intenderede Neger Rebellion, forfattet efter Ordre af Byfoged Engelbret Hesselberg”*

Vestindisk-Guineisk Kompagni, Direktionens korrespondance, nr. 56, Amerikansk og afrikansk kopibog, 1727-1734, 16.11.1733, ff. 389

Vestindisk-Guineisk Kompagni, Kompagniet københavnske arkivalier nr. 181, Korrespondance vedr. udsendelsen af delinkventer, fanger og fattiglemmer til Vestindien, 1671-1753, , brev af 28.11.1747

Kort og tegning samlingen, nr. 337.329 og nr. 337.330

Højesteretsrprotokol, 1782, litr. B, vol. 4, pp. 515f-519

Litteratur og trykte kilder

Abraham, Roger D.: *After Africa*; 1983; Yale University

- Anderson, Benedict: *Imagined Communities*; 1991 (1983), Verso
- Antonsen, Inger Mejer: En "naivist" i Vestindien H.G. Beenfelt; i *Nationalmuseets Arbejdsmark*, 1972
- Antonsen, Inger Mejer: Plantagen Bethlehem på St. Croix i det attende århundrede; i *Nationalmuseets Arbejdsmark*, 1968
- Ashcroft, Bill et al: *The Empire Writes Back*, 1989, Routledge
- Bach Christensen, Jørgen: Kolonisamfundet på St. Croix i sidste halvdel af det 18. århundrede, med særligt henblik på aristokratiet blandt plantageejerne; 1978, speciale, historisk institut, Århus universitet
- Bauman, Zygmunt: *Modernity and Ambivalence*, 1995, Polity Press
- Beckles, Hilary and Verene Shepherd (eds.): *Caribbean Slave Society and Economy*; 1991, The New Press
- Berlin, Ira og Philip D (eds.). *Morgan: Cultivation and Culture – Labor and the Shaping of Slave Life in the Americas*; 1993, University of Virginia Press
- Benítez-Rojo, Antonio: *The Repeating Island – the Caribbean and the Postmodern Perspective*; 1992, Duke University Press
- Brathwaite, Edward: *The Development of Creole Society in Jamaica 1770-1820*; 1971 Clarendon Press
- Brimnes, Niels: *Constructing the colonial encounter – right and left hand castes in early colonial south India*; 1999, Curzon
- Brimnes, Niels: *Dansk kolonihistorie – et forslag til metode*; i *Den jyske Historiker*, nr. 60, 1992
- Brimnes, Niels: *Udvikling, kultur, civilisation – tre strategier i studiet af vestens dominans*; i *Den jyske Historiker*, nr. 66, 1994
- Bro-Jørgensen, J. O.: *Vore Gamle Tropekolonier*, bd. 1, *Dansk Vestindien indtil 1755, Kolonisation og Kompagnistyre*; Johannes Brøndsted (red.); 1966, Fremad
- Boden, Deirdre og Roger Friedland (eds.): *NowHere*; 1994, University of California Press
- Carstens, Johan Lorentz: *En Almindelig Beskrivelse om alle de Danske, Americanske eller West-Indiske Ey-Lande*, 1981, Dansk Vestindisk Forlag
- Carstens, J. L.: *A General Description of all the Danish, American or West Indian Islands*; 1997, Virgin Islands Humanities Council, engelsk oversættelse og udgave ved Arnold R. Highfield
- Cavling, Henrik: *Det danske Vestindien*, 1894, Det Reitzelske Forlag
- Craton, Michael: *Testing the Chains*, 1982, Cornell University Press
- Damm, Annette og Jytte Thorndahl (red.): *Danskeren og den ædle vilde*; 1987, Hovedland/Moesgård.
- Dansk Biografisk Leksikon*, 1. - 3. udgaven, 1887-1905, 1933-44, 1979-84
- Dansk kulturhistorisk opslagsværk*; (red.) Erik Alstrup og Poul Erik Olsen, 1991, Dansk Historisk Fællesforening
- Davies, Norman: *Europe A History*; 1997, Pimlico
- Dookhan, Isaac: *A History of the Virgin Islands of the United States*; (1974) 1994, Canoe Press
- Ehrencron-Müller: *Forfatterlexikon omfattende Danmark, Norge og Island indtil 1814*, 1924-35, H. Aschehoug & Co

- Elias, Norbert: *The Court Society*; 1983, Basil Blackwell Publisher Limited
- Feldbæk, Ole: *Danmarks historie*, bd. 4; 1982, (red.), 1982, Gyldendal
- Feldbæk, Ole: *Danske Handelskompagnier 1616-1843, Oktrojer og interne Ledelsesregler*; 1986, Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie
- Feldbæk, Ole: *Den lange fred*, Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie bd. 9, 1700-1800; (red.) Olaf Olsen, 1990, Gyldendals Boghandel, Nordisk Forlag A/S & Politikens Forlag A/S
- Floto, Inga: *Historie – En videnskabshistorisk undersøgelse*; (1985) 1996, Museum Tusulanums Forlag
- Foucault, Michel: *Governmentality*; i Burchell, Graham, Colin Gordon og Peter Miller (eds.): *The Foucault Effect – Studies in Governmentality*; 1991, Harvester Wheatsheaf
- Foucault, Michel: *Overvågning og straf*; (1975) 1977, Rhodos radius
- Fogtman, L.: *Kongelige Rescripter, Resolutioner og Collegialbrev for Danmark og Norge, udtogsvis udgivne i chronologisk Orden*; Gyldendal, 1787-1835 (fra del 7 bd. 4 dog udgivet ved T. Algreen-Ussing)
- Freiesleben, Birgit: *Fra St. Croix til Tivoli*; 1998, Forlaget Acer
- Goveia, Elsa V.: *A Study on the Historiography of the British West Indies to the End of the Nineteenth Century*; 1956, Instituto Panamericano de Geografía e Historia, Mexico
- Goveia, Elsa V.: *New Shibboleths for Old*; i *Caribbean Quarterly*, 1961, vl. 10, nr. 2
- Goveia, E.V.: *The West Indian slave law of the 18th century*; 1970, Caribbean University Press
- Goveia, Elsa V.: *Slave Society in the British Leeward Islands at the End of the Eighteenth Century*; 1965, Yale University Press
- Gramsci, Antonio: *Selection from the prison notebooks*; 1971, trans. Quintin Hoare og Geoffrey Nowell Smith, Lawrence and Wishart
- Green-Pedersen, Sv. E.: *Teologi og negerslaveri*; i *Festskrift til Povl Bagge, Dansk Historisk Forening*, 1972
- Gregory, Derek: *Geographical Imaginations*; 1994, Blackwell
- Gøbel, Erik: *Danske oversøiske handelskompagnier i 17. og 18. århundrede. En forskningsoversigt*; i *Fortid og Nutid*, 1980, bd. 28, hefte 4.
- Hall, Neville A. T.: *Slave Society in the Danish West Indies, St. Thomas, St. John, and St. Croix*; (ed.) B. W. Higman, 1992, The Johns Hopkins University Press
- Hampton, Norman: *The Enlightenment, The pelican history of European thought*; 1968, Penguin Books.
- Hansen, Thomas Blom: *Inside the Romanticist Episteme*; i *Issues of Methodology and Epistemology in Postcolonial Studies*, Occasional Paper no. 15/1995
- Hannerz, Ulf: *Cultural complexity: studies in the social organization of meaning*, 1992, Columbia University Press
- Harbsmeier, Michael: *Rejsebeskrivelser og mentalitetshistorie*; i *Humaniora*, 5, 1981-82
- Hastrup, Kirsten og Karen Fog Olwig (ed.): *Siting Culture: the shifting anthropological object*, 1997, Routledge
- Hastrup, Kirsten: *Udvikling eller historie . antropologiens bidrag til en ny verden*; i *Udviklingstemaer II, Den ny verden*, 1990, årg. 23, nr. 1.
- Highfield, Arnold R., George Tyson: *Slavery in the Danish West Indies A Bibliography*, 1994, The Virgin Island Humanities Council

- Higman, B. W.: *Writing West Indian Histories*, 1999, Macmillan Education Ltd
- Hopkins, Daniel: *An early map and the cadastral survey of St. Croix, Danish Westindies 1734-41/A cartographic cul-de-sac*; i *Cartographica*, 1992, vol. 29, nr. 3-4
- Hopkins, Daniel: *The Danish Cadastral Survey of St. Croix, 1733-1754*; upublikeret ph.d.-afhandling, 1987 Louisiana State University
- Hopkins, Daniel: *The eighteenth-century invention of a measure in the Caribbean: the Danish acre of St. Croix*; i *Journal of Historical Geography*; 1992, vol. 18, nr 2
- Hopkins, Daniel: *Tossed kort og planer*; i *Siden Saxo*, 1993, X:2
- Hornby, Ove: *Danmarks historie, Kolonierne i Vestindien*; Svend Ellehøj og Kristof Glamann (red.), 1980, Politikens Forlag.
- Hoxcer, Peter Jensen (red.): *Dansk kolonihistorie, Indføring og studier*; 1983, Historia, Århus, pp. 5-15.
- Hvidt, Kristian: *Gyldendals og Politikens Danmarkshistorie*, bd. 11, *Det folkelige gennembrud og dets mænd 1850-1900*; Olaf Olsen (red.); 1990 Politiken og Gyldendal.
- Høiris, Ole: *Kulturbegrebet i antropologien*; i Hauge og Horstbøl: *Kulturbegrebets kulturhistorie*; 1988, Århus Uniforlag
- Haagensen, Reimert: *Beskrivelse over Eylandet St. Croix i America i West-Indien*; 1758, Lillies Enke, København
- Isert, Paul: *Lægen Paul Iserts Brev fra Dansk Guinea: 1783-1787*; ved Ingeborg Raunkiær, ved Udvalget for Folkeoplysningens Fremme, 1917
- Jahoda, Gustav: *Images of Savages – Ancient roots of modern prejudice in western culture*; 1999, Routledge.
- James, C. L. R.: *The black Jacobins : Toussaint L'Ouverture and the San Domingo Revolution*; 1963, 2. edition, New York, Vintage Books.
- Kennedy, Dane: *Imperial history and Post-Colonial Theory*; i *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, vol. 24, no. 3, 1996
- Kildegaard, Bjarne: *Fru Emma Gad*; 1984, Tiderne Skifter
- Knight, Franklin W.(ed.): *General History of the Caribbean*, vol. III, 1997, UNESCO Publishing
- Knox, John P.: *A Historical Account of St. Thomas, W. I.*; 1970, Negro Universities Press, (oprindeligt trykt: 1852, Charles Scribner, New York)
- Krogh, Tyge: *Oplysningstiden og det magiske*; 2000, Samlerens Forlag
- Kunstnere i Tropesol*; 1992, udg. Dansk Vestindisk Selskab
- Mintz, Sidney W.: *The Caribbean as a Socio-cultural Area*; i *Cahiers D'histoire Mondiale*, IX-4, 1966, pp. 912-937
- Mitchell, Timothy: *Colonising Egypt*; (1988) 1991, University of California Press
- Mogensen, Margit: *Eventyrets Tid – Danmarks deltagelse i Verdensudstillingerne 1851-1900*; 1993, Landbohistorisk Selskab
- Nielsen, Helge og Victor Thalbitzer: *Skatter og Skatteforvaltning i Ældre Tider*; 1948, Nyt Nordisk Forlag
- Nørregaard, Georg: *Vore Gamle Tropekolonier*, bd. 4, *Dansk Vestindien 1880-1915, Reformforsøg og Salgsforhandlinger*; Johannes Brøndsted (red.); 1967, Fremad

- Oldendorp, Christian Georg Andreas: *Geschichte der Mission der evangelischen Brüder auf den caraischen Inseln S. Thomas, S. Croix und S. Jan*; 1777, Barby
- Oldendorp, C.G.A.: *History of the Mission of the Evangelical Brethren on the Caribbean Islands of St. Thomas, St. Croix and St. John*; edited by Johann Jakob Bossart; 1987, engelsk udgave og oversættelse ved Arnold R. Highfield og Vladimir Barac, 1987, Karamo Publishers
- Olsen, Poul Erik: *Danske Lov på de vestindiske øer*; i *Danske og Norske Lov i 300 år*, Ditlev Tamm (red.); 1983, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, pp. 289-321.
- Olsen, Poul Erik: *Dansk-vestindisk Kolonialadministration. En undersøgelse af tilstande og forandringer i forvaltningens institutionelle opbygning o. 1800-1865*, speciale i historie Københavns Universitet, 1980
- Olsen, Poul Erik: *De dansk-vestindiske øer og junigrundloven*; i *Historie, Jyske Samlinger*, Ny række XVIII, 1989-91, Jysk Selskab for Historie
- Olsen, Poul Erik: *Fra ejendomsret til menneskeret*, 1998; upubliceret forelæsning i anledning 150 året for slaveriets ophævelse
- Olsen, Poul Erik: *Godserne på St. Croix 1733-1800*; i *Bol og By, Landbohistorisk Tidsskrift* 1996, nr. 2
- Olsen, Poul Erik: *Kilder til dansk kolonihistorie*; i *Fortid og Nutid*, bd. XXXII, 1985
- Olwig, Karen Fog: *An Eighteenth Century Ethnographer of the Danish West Indies*; i *Plantation Society in the Americas*, vol. II, no. 3, May 1989
- Olwig, Karen Fog: *Cultural Adaptation & Resistance on St. John, Three Centuries of Afro-Caribbean Life*, 1985, University of Florida Press
- Olwig, Karen Fog: *Hvad skl vi med dansk kolonihistorie?*; i *Fortid og Nutid*, bd. XXXII, 1985
- Olwig, Karen Fog: *Nye (og gamle) angrebsvinkler i kolonihistorie: Vestindien*; i *Fortid og Nutid*, bd. XXIX, hefte 1, 1981
- Olwig, Karen Fog: *Ret og lov – magt og afmagt, et eksempel fra Dansk Vestindien*; i *Historie, Jyske samlinger*, ny række 17, 1, 1987
- Olwig, Karen Fog: *West Indian Research in Denmark*; i *Plantation Society in the Americas*, vol. III, no. 2, 1993
- Olwig, Karen Fog: *Witnesses in Spite of Themselves? : Reconstructing Afro-Caribbean Culture in the Danish West Indian Archives*; in *The Scandinavian Economic History Review and Economy and History*, vol. XXXII:2, 1984
- Oxholm, Peter Lotharius: *De Danske Vestindiske Øers Tilstand i Henseende til Population, Cultur og Finance-Forfatning*; 1797, Johan Frederik Schultz, Kongelig og Universitetsbogtrykker, København
- Palmié, Stephan (ed.): *Slave Cultures and the Cultures of Slavery*; 1995, The University of Tennessee Press
- Patterson, Orlando: *Slavery and Social Death – A Comparative Study*; 1982, Harvard University Press
- Petersen, Sophie: *Danmarks gamle tropekolonier*, Det kgl. danske geografiske selskab, 1946
- Qutram, Dorinda: *The Enlightenment – new approaches to European history*; 1995, Cambridge University Press
- Rodney, Walter: *How Europe underdeveloped Africa*; 1972, Tanzania Publishing House
- Salmonsens konversations leksikon, 2. udg., 1923
- Said, Edward W.: *Orientalism – Western Conceptions of the Orient*; (1978) 1995, Penguin

- Secher, V. A.: Kong Christian den Femtis danske Lov; 1891, G. E. C. Gad
- Schous Forordninger, 3. udg. 1822, Gyldendalske Boghandlings Forlag
- Scott, James C.: *Domination and the arts of resistance*; 1990, Yale University Press
- Scott, James C.: *Seeing like a state: how certain schemes to improve the human condition have failed*; 1998 Yale University Press
- Skubbeltrang, Fridlev: *Vore Gamle Tropekolonier*, bd. 3, *Dansk Vestindien 1848-1880, Politiske Brydninger og Social Uro*; Johannes Brøndsted (red.); 1967, Fremad.
- Spivak, Gayatri Chakravorty: *The Post-Colonial Critic – Interviews, Strategies, Dialogues*; Sarah Harasym (ed.); 1990, Routledge
- Steenberg, Alex (red.): *Dagligliv i Danmark i det syttende og attende århundrede*; 1971, Nyt Nordisk Forlag
- Tyson, George F. and Arnold R. Highfield (ed.): *The Danish West Indian Slave Trade, Virgin Islands Perspectives*; 1994, The Virgin Islands Humanities Council, pp. 69-87
- Vibæk, Jens: *Vore Gamle Tropekolonier*, bd. 2, *Dansk Vestindien 1755-1848, Vestindiens Storhedstid*; Johannes Brøndsted (red.); 1966, Fremad
- Waldemar, Westergaard: *The Danish West Indies under Company Rule (1761-1754)*; 1917, The MacMillan Company
- West, Hans: *Beretning om det danske Eiland St. Croix i Vestindien fra Junii Maaned 1789 til Junii Maaned 1790*; 1790, København
- William, Patrick og Laura Chrisman (eds.): *Colonial Discourse and Post-Colonial Theory, A Reader*; 1993, Harvester Wheatsheaf
- Williams, Eric: *British Historians and the West Indies*, 1964, Charles Scribner's Sons
- Williams, Eric: *Slavery and Capitalism*; 1944, The University of North Carolina Press
- Waaben, Knud: *A. S. Ørsted og negerslaverne i København*; i *Juristen*, vol. 46, 1964, Danmarks Juristforbund
- Qutram, Dorinda: *The Enlightenment*; 1995, Cambridge University Press